

**KAINUUN METSÄPEURA-AIDAN JATKORAKENTAMINEN
KIINTEISTÖTEKNISESTÄ JA -OIKEUDELLISESTA
NÄKÖKULMASTA**

Teknillisen korkeakoulun maanmittausosastolla
tehty diplomityö

Espoo, maaliskuu 2006
Tekniikan ylioppilas

Sami Porsanger

Sami Porsanger



Valvoja: prof. Arvo Vitikainen
Ohjaaja: MMT Sauli Härkönen

Tekijä: Sami Porsanger

**Työn nimi: Kainuun metsäpeura-aidan jatkorakentamisen vaihtoehdot kiinteistötekni-
stä ja -oikeudellisesta näkökulmasta**

Päivämäärä: 10.3.2006

Sivumäärä: 59 + 14

Osasto: Maanmittausosasto

Professori: Maa-20. Kiinteistöoppi

Pääaine: Kiinteistötekniikka

Valvoja: Professori Arvo Vitikainen

Ohjaaja: MMT Sauli Härkönen

Metsäpeura on esiintynyt Suomessa aiemmin hyvin runsaslukuisena. 1900-luvun alkupuolella se kuitenkin hävisi maastamme. Vuosisadan puolivälistä lähtien se on levittäytynyt maahamme takaisin Venäjällä säilyneiden yksilöiden ansiosta. Leviämistä on nopeutettu siirtoistutuksin. Nykyisten erillisten osapopulaatioiden (Kainuu ja Suomenselkä) yksilömäärä on noin 2 000 eläintä. Metsäpeura elää poron kanssa lähekkäin Kainuussa poronhoitoalueen etelärajalla. Ne ovat saman Rangifer -suvun eri rotuja ja pystyvät lisääntymään keskenään. Koska myös ris-teymät ovat lisääntymiskykyisiä, on olemassa riski, että Kainuun metsäpeurakanta sulautuu huomattavasti runsaslukuisempaan poroon. Poroja on Suomessa noin 200 000.

Metsäpeurojen ja porojen erillään pitämiseksi on rakennettu 1990-luvulla ns. peura-aitaa 85 km poronhoitoalueen etelärajalle. Metsäpeuran talvielinalueiden laajennuttua lännemmäksi on syntynyt tarpeita jatkaa aittaa. Alunperin aittaa on rakennettu maanomistajien suostumuksin. Yk-sityisiltä maanomistajilta ei ole kuitenkaan saatu suostumuksia aidan jatkorakentamista varten. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää aidan eri jatkamisvaihtoehtojen edellytyksiä ja vaikutuksia lähinnä kiinteistöteknisestä ja -oikeudellisesta näkökulmasta. Selvitettävänä oli myös lainsäädäntöteitse luotavat vaihtoehdot. Tutkimuksessa ei anneta suosituksia metsäpeura-kannan hoitamiseksi.

Erityisesti tavoitteena oli selvittää kiinteistöteknisiltä ominaisuuksiltaan erilaisten maa-alueiden käytön edellytyksiä ja vaikutuksia sekä eri toimijoiden mahdollisesti asettamia reunaehtoja. Selvitettävänä vaihtoehtoina oli aidan rakentaminen yksityisille tiluksille, voimajohtolinjoille, maantiealueille ja rautatiealueille. Asiaa selvitettiin oikeuskirjallisuuden, lakien ja asetusten, sekä muiden virallislähteiden pohjalta ja käymällä neuvotteluja eri viranomaisten kanssa. Li-säksi asioita tarkennettiin asiantuntijahaastatteluin.

Aidan rakentamisessa yksityisille tiluksille on kyse yleisen edun ja yksityisen edun keskinäises-tä suhteesta. Rakentamisoikeus voidaan lunastaa lunastuslain (603/1977) mukaan, mikäli val-tioneuvosto myöntää lunastusluvan. Lunastusmenettely on kuitenkin raskas ja hidas prosessi. Ensisijaisesti onkin pyrittävä käyttämään hyväksi jo yhteiskunnan omistuksessa olevia maa-alueita eli rautatie- ja maantiealueita. Tulosten perusteella rautatiealueelle rakentaminen näyt-täisi tarkoituksenmukaisimmalta ja edullisimmalta vaihtoehdolta. Lainsäädäntöhankkeet eivät ole tarkoituksenmukaisia.

Rautatiealueet omistaa Ratahallintokeskus. Aidan rakentamisessa rautatiealueelle riittääkin, että asiasta päästään sopimukseen Ratahallintokeskuksen kanssa. Tällöin ei ole muita maanomista-jina esiintyviä neuvottelukumppaneita. Rakentamisen luvittamisesta on lisäksi neuvoteltava paikallisten kuntien ja alueellisen ympäristökeskuksen kanssa.

Avainsanat: Metsäpeura-aita, lunastaminen, edullisuusvertailu

Kieli: Suomi

Author: Sami Porsanger	
Title of thesis: Extending the Kainuu wild forest reindeer fence – a juridical and cadastral review	
Date: March 10, 2006	Number of pages: 59 + 14
Department: Surveying	Professorship: Real estate studies
Major subject: Land management	
Supervisor: Professor Arvo Vitikainen	
Instructor: Sauli Härkönen D.Sc. (Agr. and For.)	
<p>Wild forest reindeer were hunted to extinction in Finland by the beginning of the 20th century, but the population made a comeback in the mid 50`s when a few individuals dispersed into the Kuhmo area from Russia.</p> <p>From the early 80`s onwards, the wild forest reindeer began to occur more frequently in Finland`s reindeer herding area. Between 1993 and 1996, a fence was built along the southern edge of the reindeer herding area to prevent the reindeer and wild forest reindeer populations from crossing over. There are only 2 000 wild forest reindeer, but approximately 200 000 reindeer in Finland. The existing fence is 82 kilometres long. Since the wild forest reindeer population has been migrating, especially during winter to the west and then to the north to new wintering areas, and thus increasing the risk that wild forest reindeer move during spring migration to the north side of the fence i.e., reindeer herding area, there has been a need to extend the fence. However, the authorities have not been able to get permission from the private landowners to build the new fence along the privately owned properties.</p> <p>The aim of this study is to ascertain different possibilities to extend the fence to the properties of the different kind of landowners`. The study is mostly based on literature and laws regulating land ownership and compulsory purchases of property.</p> <p>According to the Constitution of Finland, the property of all citizens is protected. The expropriation of property is only possible for public needs against full compensation and under provisions laid down by an act.</p> <p>Compulsory purchasing carried out under the Act on the Compulsory Purchase of Immovable Property and Special Rights must be regarded as a last resort when planning the extension of the fence. The said law requires that all other possibilities must be clarified before expropriation proceedings are initiated.</p> <p>The fence could be built on property already owned by the State. In this respect, building the fence to the railway areas would be the relatively easy and cheap solution. However, the builder of the fence must obtain official permission to build to the railway area from the Finnish Rail Administration (RHK), which manages the rail network as well as related equipment, structures and land. The builder should also negotiate with local municipalities and Regional Environment Centres.</p>	
Keywords: wild forest reindeer fence, compulsory purchase, advantage comparison	Language: Finnish, English abstract

ALKUSANAT

Olen kokenut aika yllättävänä sen, miten erikoislaatuksena monet maanmittausalan asiantuntijat ovat diplomityöni aihetta pitäneet. Opiskelukavereille sitä on ollut turha edes yrittää selostaa. Monet ovat ihmetelleet, että miten ihmeessä metsäpeura voi liittyä maanmittausalaan. Minusta aihe ei kovin ihmeelliseltä tuntunut alussakaan, vaan pikemminkin järkeenkäyvältä ja luonnolliselta.

Väitän, että suhtautumiserot aiheeseen johtuvat erilaisista taustoistamme. Olen Inarista kotoisin ja luonto ja eläimet ovat kuuluneet elämääni pienestä pitäen. Poronhoitotöissäkin olen saanut nuorempana olla mukana. Aihe sopi minulle ja minä sovin aiheeseen. Uskaltaudunkin lausumaan, että professori Vitikainen teki viisaan valinnan, kun kutsui minut tutkimusapulaiseksi tähän tutkimukseen.

Tutkimustyötä tehdessäni olen ollut yhteydessä useisiin viranomaistahoihin ja hyvin erilaisiin sidosryhmiin. Aina ei tekkarille tahtonut löytyä aikaa. Toisaalta huomasin myös, että asioihin suhtautuminen riippuu paljolti myös siitä, että miten ne tuodaan esille.

Työn tultua päätökseen on aika esittää kiitoksia niille, jotka ovat niitä erityisesti ansainneet. Ensimmäisenä tahdon kiittää professori Arvo Vitikaista, jonka valvonnassa tämä tutkimus on tehty. Professorilla riitti aina aikaa ja kärsivällisyyttä nuoren tieteenharjoittajan työssä esille nousseiden ongelmien käsittelyyn.

Maa- ja metsätalousministeriön kala- ja riistaosasto on tutkimuksen tilaajana tukenut tutkimuksen edistymistä kaikin tavoin. Ylitarkastaja Sauli Härkönen on aina tarvittaessa löytänyt ohjauspalaverille aikaa. Kainuun riistanhoitopiirin edustajilta olen saanut varauksetta käyttööni heidän laajan tietämyksensä ja materiaalinsa metsäpeuraan liittyen. Maanmittauslaitoksessa olen keskustellut tutkimuksesta useiden asiantuntijoiden kanssa. Teekkariin on laitoksessa suhtauduttu poikkeuksetta hyvin avuliaasti. Kiitokset myös kaikille muille tutkimustyötäni tukeneille, jotka jäivät tässä mainitsematta.

Nöyrimmät kiitokseni on ansainnut opiskelukaverini Laura Schrey. Tutkimustyön loppuvaiheessa hän täysin pyyteettömästi luki diplomityöni käsikirjoitusta ja esitti lukuisia hyödyllisiä kommentteja ja selvennyksiä teksteihini.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO 1

1.1. SUOMEN PEURAT JA POROT 1

1.2. METSÄPEURAN NYKYINEN ESIINTYMINEN JA VAELLUKSET 2

1.3. AIKAISEMMAT SELVITYKSET 3

1.4. KAINUUN METSÄPEURA-AITA 4

1.5. TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITE JA RAJAUS 6

2. METSÄPEURA-AIDAN RAKENTAMINEN OIKEUSTIETEELLISESTÄ NÄKÖKULMASTA 8

2.1. VAPAAEHTOISIN SOPIMUKSIN 8

2.1.1. Omistusoikeus 8

2.1.2. Sopimusvapaus 8

2.2. LUNASTUSLAIN MUKAINEN TOIMITUS 9

2.2.1. Pakkotoimilainsäädännöstä 9

2.2.2. Täyden korvauksen periaate 9

2.2.3. Lunastuksen kohde 10

2.2.4. Lunastuslain mukainen prosessi ja lunastuslupa 11

2.2.5. Lunastamisen edellytykset ja lupaharkinta 13

2.2.6. Lunastustoimitus 15

2.2.7. Lunastaja 15

2.3. LUONNONSUOJELULAISIA SÄÄDETTY ERITYISPERUSTEINEN LUNASTAMINEN 16

2.4. AIDAN PITÄMISEEN OIKEUTTAVAN ERITYISEN OIKEUDEN KIRJAAMISESTA 18

2.5. HALLINNOLLISTEN LUPIEN JA ARVIOINTIMENETTELYJEN TARPEESTA 19

3. LUNASTUSKUSTANNUSTEN MÄÄRÄN ARVIOINTIA 21

3.1. LUNASTUSLUVAN HAKEMISESTA AIHEUTUVAT KUSTANNUKSET 21

3.2. TOIMITUSKUSTANNUKSET 21

3.3. KORVAUKSET MAANOMISTAJILLE 24

3.3.1. Kohteenkorvaus 24

3.3.2. Haitankorvaus 24

3.3.3. Vahingonkorvaus 25

3.3.4. Metsäpeura-aidan rakentamisesta johtuvat kohteenkorvaukset 26

3.4. EDUNVALVONTAKULUT 27

3.5. KORVAUKSET POROTALOUELLE 28

4. METSÄPEURA-AIDAN LINJAUSVAIHTOEHDOSTA	31
4.1. METSÄPEURA AIDAN RAKENTAMISESTA YKSITYISTEN MAANOMISTAJIEN TILUKSILLE	31
4.2. METSÄPEURA-AIDAN RAKENTAMISESTA MAANTIEALUEILLE	31
4.2.1. Kiinteistötekhninen näkökulma.....	31
4.2.2. Vaikutus liikenneturvallisuuteen ja liikenteen sujuvuuteen	33
4.3. METSÄPEURA-AIDAN RAKENTAMISESTA RAUTATIEALUEILLE	34
4.4. AIDAN RAKENTAMISESTA PORONHOITOALUEEN RAJALLE	36
4.5. RAKENTAMISESTA VOIMAJOHTOLINJOILLE.....	39
4.5.1. Kiinteistötekhninen näkökulma.....	39
4.5.2. Peura-aita ja sähköturvallisuus.....	40
4.6. METSÄPEURA-AIDAN JATKAMINEN ITÄRAJAA PITKIN ETELÄN SUUNTAAN.....	42
5. LAINSÄÄDÄNNÖLLISET TOIMET	43
5.1. ERILLISLAIN LAATIMINEN	43
5.1.1. Erillislain laatiminen lunastamista varten.....	43
5.1.2. Reittitoimitus-tyyppisen toimitusmallin sisältävän metsäpeura-aitalain laatimisesta	44
5.2. UUDEN "RIISTA/PORO-AITA" -LUVUN LISÄÄMINEN METSÄSTYSLAKIIN	46
5.3. PORONHOITOLAIN MUUTTAMINEN.....	46
5.3.1. Poronhoitolain 39 §:n muuttaminen.....	46
5.3.2. Poronhoitolain 2 §:n muuttaminen.....	47
6. METSÄPEURA-AIDASTA AIHEUTUVAT KUSTANNUKSET	48
6.1. ERITYYPPISET AIDAT	48
6.1.1. Tiehallinnon riista-aidat	48
6.1.2. Metsähallitus.....	49
6.1.3. Paliskuntain yhdistys	49
6.1.4. Odotettavissa olevat rakentamis- ja kunnossapitokustannukset eri vaihtoehtoissa.....	49
7. EDULLISUUSVERTAILU	51
8. YHTEENVETO.....	53
LÄHTEET	55

Lyhenteitä

EELA	Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitos
EU	Euroopan Unioni
HE	Hallituksen esitys Eduskunnalle
JAKO	Maanmittauslaitoksen JAKO –kiinteistötietojen paikkatietojärjestelmä
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KKO	Korkein oikeus
KML	Kiinteistönmuodostamislaki 554/1995.
MaastlL	Maastoliikennelaki 1710/1995.
MK	Maakaari 540/1995.
MML	Maanmittauslaitos
MMM	Maa- ja metsätalousministeriö
MRL	Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999.
MTL	Maantielaki 503/2005.
LSL	Luonnonsuojelulaki 1096/1996.
LunL	Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta 603/1977.
PL	Suomen perustuslaki 731/1999.
PHL	Poronhoitolaki 848/1990.
UlkL	Ulkoilulaki 606/1973.
VR	Valtion Rautatiet osakeyhtiö

1. JOHDANTO

1.1. Suomen peurat ja porot

Hirvieläinten (Cervidae) heimoon kuuluvasta peuran suvusta tunnetaan vain yksi laji eli peura (Rangifer) (kuva 1). Tämä Rangifer -suku jaotellaan alalajeihin eli maantieteellisiin rotuihin. Euroopassa mantereilla eri rotuja esiintyy kolme: tunturipeura (Rangifer tarandus), Suomen metsäpeura (Rangifer tarandus fennicus) sekä huippuvuorten peura (Rangifer tarandus platyrhynchus). Rotuja eli alalajeja on kaikkiaan kaksitoista, joista elossa on enää kymmenen. Myös Pohjois-Amerikan karibut kuuluvat niihin. (Nieminen & Pietilä 1999, 32-33.) Villeinä elävien rotujen lisäksi tavataan eri maissa kesytettyjä Rangifer -suvun muotoja.



Kuva 1. Metsäpeuroja Kainuussa helikopterista kuvattuna. (Kainuun riistanhoitopiiri 2006)

Metsäpeura on ollut Suomessa hyvin yleinen eläin, ja juuri peuran metsästys on aikoinaan mahdollistanut laajojen erämaiden asuttamisen. Laajimmillaan metsäpeura on esiintynyt 1700-luvulla lähes koko nykyisen Suomen alueella. Sukupuuttoon metsäpeura hävisi Suomesta 1900-luvun alussa liiallisen metsästyksen vuoksi. Suomen metsäpeura pelastui kuitenkin sukupuutolta Venäjän laajoihin erämaihin säästyneiden elinkelpoisten populaatioiden ansiosta. 1950-luvulta alkaen metsäpeura on taas hiljalleen levinnyt takaisin Suomeen Venäjältä. Metsäpeuran palautumista Suomen luontoon on edistetty myös siirtoistutuksin.

Poro on todennäköisesti kesytetty tunturipeurasta (Nieminen & Pietilä 1999, 33). Tunturipeuraa arvellaan esiintyneen Suomessa jo tuhansia vuosia sitten (Väinölä ym. 2001, 4). Niemisen mukaan vanhimmat kirjatiedot poronhoidon harjoittamisesta ovat vuodelta 499 jKr. Baikalin alueelta, mutta Suomen Lapin poronhoidosta ei ole juuri tietoa ennen 1500-lukua. Varsinainen suurporonhoito on levinnyt Suomeen Norjasta 1600- ja 1700-luvuilla. (Nieminen & Pietilä 1999, 46-48). Nykyisin poronhoitolain määrittelemä poronhoitoalueen eteläraja on Hyrynsalmen kunnan etelärajalla.

Rangifer-suvun eri rodut ovat geneettisesti lähellä toisiaan. Toisaalta eri rotujen sisäisetkin vaihtelut ovat jokseenkin merkittäviä. Esimerkiksi poron ulkonäkö vaihtelee merkittävästi poronhoitoalueen eri osissa (Nieminen & Pietilä 1999, 33-34). Suomen metsäpeuran, poron ja näiden risteytymien erottaminen toisistaan on toisinaan ongelmallista. Poro ja metsäpeura voivat risteytyä ja tuottaa lisääntymiskykyisiä jälkeläisiä (Peltola 2001, 4). Poronhoitoelinkeinon harjoittamisen levittyä etelämmäksi ja metsäpeuran elinalueiden laajennuttua pohjoisemmaksi elävät nämä toisilleen läheiset rodut nykyisin rinnakkain Kainuussa. Toistaiseksi Kainuun metsäpeura on kuitenkin säilyttänyt rotupuhtautensa. (Peltola 2001, 35.) Vaikka metsäpeura ja poro muistuttavat suuresti toisiaan, voidaan niiden ruumiinrakenteessa ja käyttäytymisessä havaita erojakin. Metsäpeura on noin 15 cm korkeampi ja pitempikäisempi kuin poro. Metsäpeuran kallo ja sarvet ovat erimuotoiset kuin porolla ja käyttäytyminen on selkeästi arempaa. (MMM 2004, 4.)

Metsäpeuran ja poron sekoittuminen toisiinsa aiheuttaisi biologisia ja hallinnollisia ongelmia sekä taloudellisia menetyksiä, eikä sitä pidetä millään taholla toivottavana. Suomen metsäpeurakanta on ainoa Rangifer-suvun esiintymismuoto Euroopan unionin alueella ja se luokitellaan nykyisin EU:n luontodirektiivissä (92/43/ETY) silmälläpidettäviin lajeihin (Bisi & Kurki 2003, 12). Suomen lisäksi sitä esiintyy ainoastaan Venäjän Karjalassa (Härkönen 2006). Hallinnollisen ongelman aiheuttaisi riistaeläimen ja ns. puolivillin kotieläimen sekoitteen luokittelu (Kainuun riistanhoitopiiri 2005). Poronhoito vaikeutuisi villieläimen ominaisuuksien siirtyessä kesyihin poroihin ja siitä aiheutuisi lisäkustannuksia porotaloudelle. Peuroista on vain haittaa poronhoidolle (Paliskuntain yhdistys 2005). Jos metsäpeura ja poro sekoittuisivat menetettäisiin todennäköisesti menetettäisiin myös yksi riistalaji.

1.2. Metsäpeuran nykyinen esiintyminen ja vaellukset

Suomeen on muodostunut kaksi erillistä metsäpeurapopulaatiota. Kainuun populaatio on saanut alkunsa Kuhmosta silloisen Neuvostoliiton ja Suomen raja-alueilla liikkuneista yksilöistä. Kainuun populaatio on vuonna 2005 tehdyn lentolaskennan perusteella arvioitu olevan noin 1000 eläintä (Heikura 2005, 5). Suomenselän populaatio on peräisin Kuhmosta 1970-luvun lopussa ja 1980-luvun alussa tuoduista muutamista metsäpeuroista. (Bisi 2003, 9.) Sen kooksi on vuonna 2003 arvioitu myös noin 1000 yksilöä. Lieksan alueella on elänyt lisäksi pieni erillinen populaatio, jonka elinalue on ulottunut itärajan taakse. Vuoden 2005 helikopterilaskennassa ei havaittu Lieksassa yhtään metsäpeuraa (Härkönen 2006). Kainuun metsäpeuroilla oli aiemmin vapaa kulkuyhteys valtakunnan rajan yli Venäjälle ja takaisin, mutta tämä yhteys katkesi kun venäläiset 1980-luvulla rakensivat aidan itärajamme tuntumaan. (Väinölä ym. 2001, 5.) On kuitenkin viitteitä siitä, että raja-aita ei pidä peuroja (Härkönen 2006).

Venäjän Karjalassa naapurimaan metsäpeurakantoihin tutustumassa käyneen Jukka Bisin mukaan tulevaisuudessa metsäpeurakannan säilymistä ei voida laskea Venäjän metsäpeurakantojen varaan. Bisin mukaan Karjalan viranomaiset arvioivat, että Suomen metsäpeurakanta on todennäköisesti jo nyt suurempi kuin Venäjän Karjalassa. Matkaraporttiin näkemyksensä Bisi on kirjannut: "Suomen vastuu kannasta on suuri". (Bisi 2003, 6). Venäjältä saatujen tietojen mukaan vuonna 2003 Venäjällä oli noin 3000 metsäpeuraa, mutta arviota ei ole pidetty täysin luotettavana (MMM 2004, 9).

Suomen metsäpeuralla on yleensä vakiintuneet talvi- ja kesäalueet sekä vaellusreitit. Perinteiset vaellusreitit siirtyvät sukupolvelta toiselle, sillä vasa oppii reitin emäänsä seurattessaan. Syysvaelluksella ja talven aikana peurat etsiskelevät uusia alueita ja mutkittelevat kulkiessaan. Peurat voivat tehdä jopa parinkymmenen kilometrin pituisia tiedusteluretkiä varsinaisen talvialueen ulkopuolelle. (Heikura ym. 1985.) Kainuun populaation talvehtimisalueet ovat vaihdelleet jossain määrin vuosittain. Ne ovat asuneet joinakin talvina oleellisesti eri paikoissa kuin aiempina talvina. (Kainuun riistanhoitopiiri 2005.)

Vuoden 2005 lentolaskennassa metsäpeuroja tavattiin jopa Ristijärven koillispuolella Jokikylän seutuvilla. Merkittäviä peuraryhmiä oli talvehtimassa 5-tien länsipuolella. (Heikura 2005, 6.) Käytännössä nämä peurat olivat talvehtimassa jo olemassa olevan aidan länsipään tasalla. Tällä kertaa peurat kuitenkin palasivat kevään tullessa turvalisesti aidan eteläpuolelle. Pelkona kuitenkin on, että peuralaumat jonakin keväänä, ryhtyessään siirtymään kesälaidunalueilleen Kuhmon itäosiin ja Venäjän puolelle, oikaisevatkin tähän saakka tekemänsä mutkat suoriksi ja joutuvat silloin peura-aidan pohjoispuolelle poronhoitoalueelle. (Kainuun riistanhoitopiiri 2005.) Mikäli peurat levittäytyvät aidan länsipään ohi poronhoitoalueelle, menee vuosien pitkäjänteinen työ Suomen metsäpeurakantojen rotupuhtauden hyväksi hukkaan. Täysin hyödyttömäksi muuttuisi tällöin myös miljoonia euroja maksanut olemassa oleva peura-aita.

Suomenselän osakanta on kehittynyt Kuhmosta Kivijärven ja Perhon raja-alueille tuoduista muutamista metsäpeuroista. Nykyisin osakannan kesälaitumet ovat Suomenselällä hyvin laajalla alueella lähes koko Keski-Pohjanmaan alueella, Keski-Suomessa ja Pohjois-Pohjanmaalla asti. Vuoden 2003 maaliskuussa kannan kooksi on arvioitu noin 1000 yksilöä. (MMM 2004, 12.) Liitteinä 1-2 on kartat metsäpeurojen talvehtimisalueista Kainuussa ja Suomenselällä.

Metsäpeurakantaa voidaan nykyisellään pitää vakaana. Kannalle sopivia elinympäristöjä on runsaasti tarjolla eikä metsäpeurakannan säilymiselle ole nähtävissä muita konkreettisia ulkoisia uhkia kuin poroihin sekoittuminen. (MMM 2004, 20 ja 37.) Poron määrä Suomessa on yli 200 000 (Paliskuntain yhdistys 2006) ja metsäpeuroja noin 2 000 (Heikura 2005, 5 ja MMM 2004, 12). Poroihin sulautumisen uhka ei koske nykyisessä tilanteessa Suomenselän osakantaa.

1.3. Aikaisemmat selvitykset

Suomessa ollaan oltu eri tahoilla hyvin kiinnostuneita paluumuuton Suomeen tekneestä metsäpeurasta. Merkittävää tutkimustyötä biologisella osa-alueella on tehty sekä Helsingin että Oulun yliopistoissa. Helsingin yliopistossa on tutkittu myös ihmisen suhdetta metsäpeuraan (Bisi & Kurki 2003). Ensimmäinen merkittävä julkaisu

lienee ollut Timo Helteen (1984) "Peuran ja poron jäljillä". Aiheeseen myöhemmin perehtyneistä tutkijoista mainittakoon Kalevi Heikura (Heikura ym. 1985) ja Mauri Nieminen (Nieminen 1999). Metsäpeuraan liittyen on tehty useita opinnäytetöitä eri alojen opiskelijoiden toimesta. Uusimmassa Johanna Tuomivaaran tekemässä pro gradu –tutkielmassa tutkittiin metsäpeuran kesä- ja talvielinpiirejä (ks. Tuomivaara 2005). Mikko Rautiainen on tehnyt tutkintotyönsä Tampereen ammattikorkeakouluun aiheena "Metsäpeuran metsästys Suomenselällä" (ks. Rautiainen 2003). Teknillisessä korkeakoulussa ei tätä ennen ole aihetta tutkittu.

Erittäin merkittävänä hankkeena metsäpeuran kannalta on pidettävä Metsästäjien keskusjärjestön koordinoimaa 1.2.1998 - 30.6.2001 käynnissä ollutta, Euroopan unionin tukemana toiminutta kolmivuotista Metsäpeura Life -projektia: "Metsäpeuran rotupuhtauden turvaaminen". Metsästäjien keskusjärjestön, Metsähallituksen, Oulun yliopiston, maa- ja metsätalousministeriön ja Tielaitoksen yhteisprojektin päämääränä oli turvata Suomen metsäpeurakantojen säilyminen geneettisesti omana lajinaan. Suurimpana uhkana metsäpeuran rotupuhtaudelle on pidetty porojen ja Kainuun metsäpeurojen perimän sekoittumista toisiinsa. Osana Metsäpeura Life -projektia tutkittiin metsäpeuran perimän puhtautta. (Peltola 2001, 4.)

Edellytykset metsäpeurakannan hoitamiseksi ja sen kestävästi käyttämiseksi riista-eläimenä pitkällä aikavälillä on pyritty turvaamaan maa- ja metsätalousministeriön käynnistämässä Metsäpeuran hoitosuunnitelman laadintahankkeessa. Hoitosuunnitelma on tätä kirjoitettaessa vahvistamatta. Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitoksessa (EELA) on parhaillaan käynnissä tutkimus, jossa pyritään selvittämään erilaisten loisten mahdollista osuutta metsäpeurakannan taantumiseen (Kainuun riistanhoitopiiri 2005).

1.4. Kainuun metsäpeura-aita

Kun Kuhmon metsäpeurapopulaatio alkoi vahvistua ja levittäytyä yhä pohjoisemmaksi kohti poronhoitoaluetta, todettiin tarpeelliseksi tehdä aita peurojen ja porojen elinalueiden väliin molempien lajien rotupuhtauden säilyttämiseksi. Metsähallitus rakensi aitaa 83 km vuosina 1993-1996. Metsäpeura Life -projektin aikana aitaa kunnostettiin ja korotettiin sekä jatkettiin muutama kilometri länteen kohti 5-tietä. Projektin tärkein tavoite oli tiivistää peura-aita pitäväksi ja rakentaa peuraestesiltoja (kuva 2) aidan tieaukoille. (Peltola 2001,4.)



Kuva 2. Peuraestesillasta peurat eivät uskalla mennä yli, mutta liikennettä se ei estä. (Oulun tiepiiri 2006)

Aita rakennettiin tuolloin pääasiassa Metsähallituksen hallinnoimille valtion maille. Jonkin verran aita voitiin rakentaa myös yksityisten omistamien kiinteistöjen alueille maanomistajien kanssa tehdyin sopimuksin. Aidan jatkorakentaminen on kuitenkin ollut pysähdyksissä projektin päätyttyä vuonna 2001. Jatkorakentamisesta on yritetty neuvotella, mutta suostumuksia maanomistajilta ei ole riittävästi saatu. Valtion maat loppuivat ja aita jouduttaisiin rakentamaan nykyisessä suunnassa yksityisten maanomistajien tiluksille pitkiä matkoja. (Kainuun riistanhoitopiiri 2005, Sillman 2005) Aita sijaitsee pääosin Kuhmon, Hyrynsalmen ja Suomussalmen kuntien välisillä rajoilla.

Nykyisen aidan kunnossapidon hoitaa Metsähallitus. Kainuun riistanhoitopiiri seuraa aidan toimivuutta ja pitävyyttä. Aita (kuva 3) on pääosin hyvässä kunnossa, mutta se ei ole kuitenkaan täysin pitävä (Peltola 2001, 35). Kainuun riistanhoitopiirin arvion mukaan aita ei ole mahdollista saada täysin pitäväksi. Aidan pitävyyttä heikentävät muun muassa seuraavat seikat:

- vesi- ja suopaikoista peurat ryömivät aidan ali,
- hirvet ja karhut särkevät aita,
- puita kaatuu aidan päälle,
- paksun lumen aikana aita jää osittain lumen alle,
- teiden ylitykset ja
- ilkivalta.

(Kainuun riistanhoitopiiri 2005, 1-2)



Kuva 3. Peuraestesilta ja peura-aitaa Kainuussa. (Kainuun riistanhoitopiiri 2006)

1.5. Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja raja

Metsäpeurojen talvehtimisalueiden laajennuttua lännemmäksi on uhkana, että peurat päätyvät olemassa olevasta aidasta huolimatta poronhoitoalueelle ja sekoittuvat poroihin. Tästä syystä on todettu tarvetta jatkaa aita sen länsipäästä lännensuuntaan ja mahdollisesti itäpäästä etelänsuuntaan Venäjän ja Suomen rajan suuntaisesti. Toisaalta olemassaolevan aidan tarkoituksena on ollut myös porojen kulkeutumisen estäminen pois poronhoitoalueelta peurojen elinalueille.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää erilaisia aidan jatkorakentamisen mahdollisuuksia ja eri vaihtoehtoihin liittyviä edellytyksiä sekä vaikutuksia. Myös eri vaihtoehtojen toteutukseen liittyviä kustannuksia pyritään tutkimaan. Tutkimuksen päätavoitteena tutkimussuunnitelman mukaan on selvittää Kainuun metsäpeura-aidan eri jatkamisvaihtoehtojen kiinteistötekniset toteuttamismahdollisuudet ja vaatimukset sekä päävaikutukset.

Tutkittavana on nykyisen lainsäädännön mukaiset mahdollisuudet käyttää hyväksi eri hallintoviranomaisten omistamia tai erityisellä oikeudella hallitsemia maa-alueita sekä yksityisten maanomistajien tiluksia. Lisäksi selvitetään lakimuutoksilla mahdollisesti luotavat mahdollisuudet.

Tutkimusmenetelminä on kirjallisuustutkimus, lainsäädäntöön ja esitöihin perehtyminen, neuvottelut viranomaisissa sekä asiantuntijahaastattelut ja oikeustapauksiin perehtyminen. Lunastamisen mahdollisuutta selvitetään kaikin edellä mainituin mene-

telmin. Eri toimijoiden näkökulmia selvitetään haastatteluin. Haasteltavina ovat eri maanhaltijat sekä voimajohtoyhtiöiden ja porotalouden edustajat. Lunastamisesta aiheutuvia kustannuksia arvioidaan vertaamalla "aitatoimitusta" jo suoritettuihin erityyppisiin toimituksiin sekä haastatteleamalla alan asiantuntijoita.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millä edellytyksin aita voidaan rakentaa

- A) tiehallinnon omistamille tiealueille,
- B) ratahallintokeskuksen rata-alueille,
- C) voimajohtolinjoille ja
- D) yksityisten maanomistajien tiluksille.

Lisäksi on selvitettävä eri toimijoiden asettamat reunaehdot eri vaihtoehtoissa.

Lainopilliselta kannalta tutkimuksen tavoitteena on selvittää eri perusteet aidan rakentamiselle. Tutkittavana on kolme vaihtoehtoa: vapaaehtoinen sopiminen, lunastustoimitus ja lainsäädäntöhanke.

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa vertailevaa tietoa eri vaihtoehtoista. Tutkimussuunnitelman mukaan maa- ja metsätalousministeriölle tulee tuottaa tarvittava kiinteistötekniinen perustieto päätöksenteon ja jatkotoimenpiteiden pohjaksi. Lisäksi tutkimuksessa pyritään yleisellä tasolla arvioimaan peura-aidan toteuttamisen kustannuksia.

Tutkimuksessa ei suunnitella yksityiskohtaisia linjauksia aidan rakentamisen osalta. Tarkoituksena ei myöskään ole laatia virallisia lupahakemuksia aidan rakentamiseksi. Tutkimuksessa ei pyritä antamaan toimintasuosituksia metsäpeurakannan hoitamisen osalta.

2. METSÄPEURA-AIDAN RAKENTAMINEN OIKEUSTIETEELLISESTÄ NÄKÖKULMASTA

2.1. Vapaaehtoisin sopimuksin

2.1.1. Omistusoikeus

Omistusoikeudesta ei ole Suomen lainsäädännössä yleisiä säännöksiä, vaan se edellytetään oikeusjärjestyksessämme tunnetuksi (Kartio 2001, 183). Lähtökohtaisesti omistajalle kuuluvat kaikki esinettä (myös kiinteistöä) koskevat oikeusvaikutukset, joita ei jollakin perusteella – lain, viranomaisen määräyksen tai oikeustoimen nojalla – ole suljettu pois (Kartio 2001, 11).

Hyvösen mukaan omistusoikeudesta Suomessa erotetaan tavallisesti kaksi puolta; omistusoikeuden sisältö ja oikeussuoja. Omistusoikeuden sisällön piiriin luetaan oikeus käyttää esinettä ja toisaalta valta oikeudellisesti määrätä esineestä. Oikeussuojaan eli omistajan määräämisvaltaan kuuluu valta kiinteistön myymiseen, panttaamiseen ja vuokraamiseen. Toisaalta omistajan määräämisvaltaan kuuluu myös valta esiintyä tuomioistuimissa ja viranomaisissa omistamaansa kiinteistöä koskevissa asioissa. (Hyvönen 1998, 11.)

Käytännössä omistusoikeus (erityisesti kiinteistön) ei ole rajoittamatonta. Omistajalla on aina oikeuksien lisäksi velvollisuuksia. Puhutaan omistusoikeuden sosiaalisidonnaisuudesta. (Kartio 2001, 184.) Sosiaalisidonnaisuudella tarkoitetaan sitä, että kiinteän omaisuuden omistajan käyttövapaus ei ole rajaton, vaan omaisuudenkäyttöä voidaan yhteiskunnan ja toisten yksilöiden etujen nimissä rajoittaa (Kuusiniemi 2001, 92). Käytännössä omaisuuden sosiaalisidonnaisuus ilmeneekin yleensä lainsäädännössä asetetuista velvollisuuksista. Metsäpeura-aidan rakentamisen sallimisen ei kuitenkaan voida katsoa kuuluvan suoraan sellaisenaan omaisuuden sosiaalisidonnaisuuden piiriin. Rakentamisesta on säädettävä laissa tai oikeutus aidan rakentamiseen on tutkittava lunastuslupamenettelyssä ja sen jälkeen suoritettavassa lunastustoimituksessa.

2.1.2. Sopimusvapaus

Kiinteistön omistusoikeudesta ja sen ulottuvuudesta johdetaan maanomistajan ja omistajaan verrattavan haltijan sopimisoikeus kiinteistöönsä kohdistuvista oikeuksista ja velvoitteista. Vapautta päättää oikeuksista ja velvoitteista kutsutaan päätäntävapaudeksi (Hemmo 1997, 62). Maanomistajalla on vapaus päättää, salliiko hän metsäpeura-aidan rakentamisen omille tiluksilleen eli päätäntävapaus. Käytännössä maanomistajan harkinta ei ole täysin vapaata tässäkin tapauksessa, sillä maanomistajan on otettava huomioon, että metsäpeura-aidan rakennuttaja voi käyttää pakkokeinoja tavoitteisiinsa pääsemiseksi, mikäli vapaaehtoisuuteen perustuva sopiminen ei onnistu.

2.2. Lunastuslain mukainen toimitus

2.2.1. Pakkotoimilainsäädännöstä

Suomen perustuslain (731/1999) säädös omaisuudensuojasta (15 §) on lyhyt ja ytimessä:

"Jokaisen omaisuus on turvattu. Omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen täyttä korvausta vastaan säädetään lailla."

Omaisuuden suoja on yksi vanhimmista perusoikeuksista (Saraviita 2000, 152). Lunastuslaki on säädetty normaalissa lainsäätämisyjärjestyksessä, minkä vuoksi sen on katsottava turvaavan oikeuden perustuslain tarkoittamaan täyteen korvaukseen (Mikkola 2003, 19).

Perustuslain tarkoittamasta pakkolunastuksesta on säädetty ns. yleislaki; "laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta (603/1977)". Lain perusteella voidaan toteuttaa hyvin monenlaisia hankkeita silloin, kun maanomistajien tai erityisten oikeuksien haltijoiden kanssa ei päästä sopimuksiin yleisen edun kannalta tärkeiksi katsottavien hankkeiden toteuttamisesta. Toisaalta lakia voidaan soveltaa myös silloin, kun neuvottelukumppaneiden määrä maanomistussuhteiden pirstaleisuudesta johtuen olisi kohtuuttoman suuri. Kuusiniemi selostaa lunastuslain hengen tiivistetysti: "Lunastuksella tarkoitetaan ensisijaisesti hallintotoimin laissa säädetyssä järjestyksessä ja lain nojalla määrättävää täyttä korvausta vastaan tapahtuvaa kiinteän omaisuuden hankkimista yleiseen tarpeeseen" (Kuusiniemi 1997, 33).

Maanomistajien oikeuksien turvaamiseksi lunastamisen prosessi on tarkoin säännelty. Maanomistajia kuullaan useassa vaiheessa ja itse lunastustoimitukseen päästään vasta puolueettoman elimen suorittaman lupaharkinnan jälkeen. Lunastaja ei voi oikeuttaa itseään lunastamaan, eikä määrätä maksettavia korvauksia.

Lunastuslain lisäksi lunastamisen kaltaiseen pakkotoimin tehtävään maan käyttöönottamiseen yleishyödyllisiin tarpeisiin on säädetty lukuisissa erityislaeissa. Tällaisiin pakkotoimen luonteisiin toimiin oikeuttavia säädöksiä on esimerkiksi maantielaissa (503/2005), luonnonsuojelulaissa (1096/1996) ja poronhoitolaissa (848/1990). Metsäpeura-aidan kaltaisen hankkeen toteuttamiseen pakkotoimin ilman maanomistajien suostumuksia ei kuitenkaan löydy oikeudenluovia säännöksiä muualta kuin lunastuslaista.

2.2.2. Täyden korvauksen periaate

Lunastettavasta omaisuudesta on maksettava täysi korvaus. Täyden korvauksen periaatetta edellytetään perustuslain 15 §:ssä *"Omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen täyttä korvausta vastaan säädetään lailla"*. Periaatteen sisältö on täsmennetty LunL 29.1 §:ssä *"Lunastettavan omaisuuden omistajalla on oikeus saada täysi korvaus (lunastuskorvaus) lunastuksen vuoksi aiheutuvista taloudellisista menetyksistä."*

Täyden korvauksen periaatetta tarkoitetaan myös LunL 30.1 §:ssä *"Lunastettavasta omaisuudesta on määrättävä omaisuuden käyvän hinnan mukainen täysi korvaus"*. Tässä nimenomaisessa säädöksessä muun lisäksi veloitetaan toimitusinsinööri viran puolesta määräämään täysi korvaus maksettavaksi, vaikka asianosainen sitä ei itse vaatisi.

Hallituksen esityksessä lunastuslaiksi selostetaan, että täyden korvauksen periaatteella tarkoitetaan sitä, että omaisuutta luovuttavien henkilöiden varallisuusasema ei saa muuttua lunastuksen takia (He 1975 II / 179, 18). Määrättävällä lunastuskorvauksella saatetaan siis henkilön varallisuusasema sellaiseksi kuin se olisi, jos lunastusta ei olisi suoritettukaan.

Oikeustieteilijöiden keskuudessa täyden korvauksen periaatteen sisällöstä vallitsee jokseenkin yhtenäinen näkemys. Pieniä eroja on, mutta tämän tutkimuksen kannalta ei niillä ole juurikaan merkitystä. Metsätalousmaan arvioimiseen liittyvä käytäntö on jokseenkin vakiintunutta. Peltomaa korostaa täyden korvauksen periaatteesta esittämässään yhteenvedossa, että luovuttajan taloudellinen asema on säilyttävä entisellään. Täyden korvauksen periaatteen on katsottava kattavan pääsääntöisesti kaikkien lunastamisesta aiheutuvien objektiivisesti rahana arvioitavissa olevien menetysten korvaamisen (Kuusiniemi & Peltomaa 2000, 141).

Hieman korkeampiin korvauksiin ilmeisesti päädytään, jos tulkitaan täyden korvauksen tarkoittavan ns. jälleenhankintatakuuta, jonka mukaan "korvaus on täysi jos luovuttaja pystyy normaalisti hankkimaan vastaavan omaisuuden luovutetun tilalle" (Hyvönen 1998, 407). Oikeuskäytännössä ei ole yleensä katsottu, että pakkotoimikorvauksen tulisi kattaa lunastettua omaisuutta vastaavan omaisuuden jälleenhankintakustannuksia (Vitikainen 2005b).

2.2.3. Lunastuksen kohde

Lunastuksessa ei ole pakko hankkia omistusoikeutta kiinteistöön tai sen osaan. LunL 3 §:n mukaan lunastamalla voidaan:

- 1) hankkia kiinteää omaisuutta taikka pysyvä tai määräaikainen erityinen oikeus;
- 2) rajoittaa pysyvästi tai määräajaksi oikeutta käyttää tai vallita kiinteää omaisuutta taikka erityistä oikeutta; sekä
- 3) lakkauttaa erityinen oikeus.

Kiinteällä omaisuudella tarkoitetaan omistusoikeutta ja muuta siihen verrattavaa oikeutta kiinteistöön tai muuhun maa- ja vesialueeseen tai rakennukseen ja rakennelmaan. Erityisellä oikeudella tarkoitetaan käyttö-, rasite- tai irrottamisoikeutta toisen omistamaan kiinteistöön tai muuhun maa- ja vesialueeseen tai rakennukseen ja rakennelmaan. Lunastuslain 3 §:ssä säädetyn valikoiman tarkoituksena on antaa joustava mahdollisuus muotoilla omistajien oikeusasemia erilaisten maankäyttösuunnitelmien toteuttamiseksi. (Kuusiniemi 1997, 34.) Kuusiniemi jakaakin lunastukset kahteen luokkaan, täyslunastukseen ja osalunastukseen, sen mukaan lunastetaanko omistusoikeus vai erityinen oikeus (Kuusiniemi ym. 1998, 52).

Sanalla "erityinen" tarkoitetaan sitä, että oikeus kuuluu jollekin muulle subjektille kuin kiinteistön omistajalle (Hollo 1984, 145). Oikeustyyppien suuren vaihtelevuuden sekä niiden muotojen muuttumisen ja kehittymisen vuoksi erityiset oikeudet ilmaistaan laissa vain esimerkinomaisesti (Kuusiniemi 2000, 72). Periaatteellista estettä ei ole myöskään sille, että lunastetaan aiemmin lunastamalla hankittua omaisuutta (Hollo 1984, 138). Metsäpeura-aidan vaatima lunastus voidaankin lunastamisen edellytysten täytyessä toteuttaa esimerkiksi olemassa olevien voimajohtolinjojen johtaukeille.

Oikeuskirjallisuudessa lunastuslain yleisen tarpeen säädöksestä ja toisaalta perustuslaista on johdettu periaate, jonka mukaan yksityiseen oikeuteen puuttuminen pakotoimin on oltava niin lievää kuin mahdollista. Yleisen tarpeen käsitteen sisällöstä kerrotaan tässä tutkimuksesta enemmän kappaleessa 2.2.5 ”Lunastamisen edellytykset ja lupaharkinta”. Lunastaa saadaan vain sen verran kuin tarve vaatii ja silloinkin vain kun muilla keinoin ei päästä tavoiteltuun lopputulokseen (Kuusiniemi 1997, 36). Hollon mukaan ”Lunastuskohteen määrittämisessä on periaatteena, että lunastuksen tarkoitus saavutetaan lunastajalle kohtuuttomia kustannuksia aiheuttamatta ja tuottaen mahdollisimman vähän haittaa muille” (Hollo 1984, 139). Vanhastaan vastaava haittojen minimoimiseen tähtäävä ajatusmalli tunnetaan rasite- ja pakkotoimioikeudessa *civiliter uti* –periaatteena, jonka mukaan toisen omaisuuteen kohdistuvaa pakko-oikeutta tulee käyttää tarpeetonta tai liiallista haittaa aiheuttamatta (Kuusiniemi ym. 2001, 84).

Metsäpeura-aitaa varten ei ole syytä lunastaa omistusoikeutta, vaan aita voidaan rakentaa käyttöoikeuksin, kuten maakaasuputket ja voimajohdot. Aidan tarvitsema alue on samantyyppinen kapea ja nauhamainen alue, kuin esimerkiksi maakaasu- ja voimajohtolunastuksissa. Myöskään aidan huolto ja kunnossapito eivät vaadi omistusoikeuden lunastamista. Huoltotie aidan varteen voidaan toteuttaa käyttöoikeuden lunastuksella. Tärkeää on kuitenkin, että lunastettaviksi tarkoitetut oikeudet yksilöidään riittävän tarkasti jo lunastuslupahakemuksessa. Pääsääntöisesti sellaista käyttöoikeutta ei voida lunastaa, jota ei ole kirjattu lunastuslupaan.

Nauhamaisten hankkeiden toteuttamiseksi anottavien lunastuslupien osalta säädöstä lunastettavien oikeuksien yksilöinnistä on tosin lievennetty ja lunastuksen kohde voidaan jättää ”vähemmän tärkeiltä osin lunastustoimituksessa määrättäväksi”. Edellytyksiksi on lisäksi säädetty, että kohteen yleispiirteistä osoittamista voidaan pitää lunastuslupaa annettaessa riittävänä. (LunL 10 §.)

Lunastettavan käyttöoikeuden laajuutta (erityisesti pituutta) mietittäessä tulee vielä ottaa huomioon oikeustieteellisessä kirjallisuudessa esitetty periaate, jonka mukaan omaisuutta ei saa hankkia varastoon. Tuleva, vastainen yleinen tarve ei voi olla perusteena pakkolunastukselle. (Mikkola 2003, 53; Laaksonen 1998, 189). Lunastettaessa käyttöoikeutta metsäpeura-aidan rakentamiseksi ei siis voida menetellä niin, että tehtäisiin suunnitelma aidan ulottamisesta lännessä vaikkapa meren rantaan saakka, ja lunastettaisiin oikeus yhtä pitkänä ilman todellista aikomusta rakentaa aita kohtuullisella aikavälillä meren rantaan saakka. Käyttöoikeuden lunastaminen mahdollisen tulevan tarpeen varalle aidan jatkamiseksi tulee jättää erillisessä toimituksessa tehtäväksi.

2.2.4. Lunastuslain mukainen prosessi ja lunastuslupa

Lunastuslain mukainen prosessi voidaan jakaa kahteen selkeästi erilliseen osaan; hallinnolliseen lunastuslupan hakuvaiheeseen (1) ja maanmittaustoimiston toimitusmenettelyssä suorittamaan lunastustoimitusvaiheeseen (2). LunL:n 5 §:ssä säädetään, että pääsäännön mukaan lunastuslupan myöntää valtioneuvosto yleisistunnossa. Tarkoituksenmukaisuussyistä samassa pykälässä säädetään kuitenkin myös, että nauhamaiseen, yleisen ja yksityisen edun kannalta vähemmän tärkeään lunastukseen tai milloin lunastuslupan antamista ei vastusteta, antaa luvan paikallinen maanmittaustoimisto.

Metsäpeura-aidan rakentamisessa on kyse nauhamaisen alueen käyttöoikeuden lunastamisesta. Kyseessä lienee myös yksityisen ja yleisen edun kannalta vähemmän tärkeä lunastus. Lunastuslaissa on tarkoitettu siirtää toimivalta maanmittaustoimistoille lunastuslupan myöntämiseksi ainoastaan perusteiltaan selkeissä ja vähäpätöisissä lunastuksissa (He 33/1996). Kainuun metsäpeura-aita on Suomessa ainoa laatuaan, eikä siihen verrattaviin tarkoituksiin ole aikaisemmin lunastustoimitusta suoritettu. Hanketta ei oikein voi edes verrata minkään muun tyyppisiin lunastuksiin (mm. Lahtinen 2006). Kainuun-koillismaan maanmittaustoimisto ei katso olevansa toimivaltainen myöntämään lunastuslupaa esitettyyn metsäpeura-aidan lunastukseen (Moilanen 2005). Maanmittaustoimistolla ei katsota olevan edellytyksiä mm. harkita LunL 4 §:n yleisen tarpeen vaatimuksen täyttymistä tässä tapauksessa (Moilanen 2005, Lahtinen 2005).

Lunastuslupaa haettaessa on LunL 7 §:n mukaan esitettävä selvitys, jonka nojalla voidaan harkita lunastuksen tarpeellisuus ja lunastusoikeuden olemassaolo. Vastuu lunastuslupan myöntämisen edellytysten täyttymisestä on hakijalla. Lunastuslupaviranomaisen tehtäviin ei kuulu lisäselvitysten hankkiminen esitetyn hakemuksen tueksi. (Kuusiniemi 2000, 98.) Lunastuslupahakemusta metsäpeura-aidan rakentamiseksi laadittaessa tulee huomioida luvanhakijalle asetettu todistustaakka ja paneutua lunastuslupan laatimiseen asian vaatimalla tavalla. Tapauksen ainutlaatuisuuden vuoksi suotavaa olisi enakkoon käydä keskustelua asiasta lunastuslupahakemusten esittelystä vastaavien kanssa. Keskustella tulisi ainakin lunastuslupahakemukseen liitettävien selvitysten laajuudesta. Metsäpeura-aidan tarpeellisuus todennäköisesti tulisi hyvin esille Suomen metsäpeurakannan hoitosuunnitelmassa, jos sen laatiminen saatettaisiin loppuun ja suunnitelma hyväksytettäisiin.

Hurmeranta ilmaisee selkeästi näkemyksensä lunastuslupahakemuksen laatimiseen: "Lunastuslupahakemus on syytä tehdä kerralla kunnolla". Hakemusta voidaan kyllä täydentää lupaharkinnan aikanakin, mutta jälkeinpäin toimitetut asiakirjat saattavat aiheuttaa tarpeen maanomistajien uuteen kuulemiseen, mikä luonnollisesti hidastaa prosessia. (Eerolainen ym. 1992 37.)

LunL 8 §:n mukaisesti lupaviranomaisen on kuultava lunastettavan kiinteän omaisuuden ja käyttöoikeuksien haltijoita. Lausunnot on myös hankittava hankkeen laajuudesta riippuen myös mm. asianomaisilta kunnilta, maakuntien liitoilta ja ympäristökeskuksilta (LunL 8§). Hakemusasiakirjat on pääsäännön mukaan annettava tiedoksi omistajille ja haltijoille todisteellisena tiedoksiantona (LunL 9 §). Kuitenkin nauhamaisissa lunastuksissa kuten rautatietä, voimansiirtolinjaa, maakaasuverkostoa tai muuta näihin verrattavaa yritystä varten voidaan kuuleminen järjestää siten, että niille omistajille ja haltijoille, joiden etua ja oikeutta asia koskee, varataan mahdollisuus lausua mielipiteensä hankkeesta hakijan toimesta kussakin kunnassa järjestettävissä kokouksessa, josta on annettava tieto siten kuin kunnalliset ilmoitukset kunnassa julkaistaan. (LunL 9 §.)

Kuulemiskokouksen puheenjohtaja on oltava lunastuksen ulkopuolinen henkilö. Puheenjohtajan asiaan perehtymiseen ja kokouksen pitoon kuluu aikaa 2-5 työpäivää yhtä kuntaa kohti. (Vitikainen 2005.)

Valtioneuvoston tekemään lunastuslupapäätökseen voi hakea muutosta ainoastaan laillisuusperusteella Korkeimmalta hallinto-oikeudelta (Kuusiniemi ym. 2001, 319).

Valitusperuste voi siis olla ainoastaan oikeudellinen, eli valittajan täytyy väittää lunastuspäätöstä lainvastaiseksi tai virheellisessä menettelyssä syntyneeksi. Tarkoituksenmukaisuusperusteella ei siis voi valtioneuvoston antamasta päätöksestä valittaa. Käytännössä yleisimpiä perusteita maanomistajien valituksissa ovat olleet luvan myöntämisen edellytysten täyttymiseen ja menettelyyn kohdistuvat väitteet (Eerolainen 1992, 54). Kuusiniemen (2001, 138) mukaan valitusasiassa noudatetaan hallintolainkäyttölakia (586/1996). Muutoksenhaku lunastuslupapäätökseen ei estä lunastuksen toimeenpanoa, ellei valitusviranomaisen määrää toisin (LunL 88 §). Lunastusluvan myöntämisen jälkeen tehtävässä lunastustoimituksessa tehtyihin päätöksiin haetaan muutosta maaoikeudelta kiinteistönmuodostamislaissa säädettyssä järjestyksessä (LunL 89 §). Maaoikeuden päätöksestä voidaan edelleen valittaa korkeimpaan oikeuteen, mikäli KKO myöntää valitusluvan.

2.2.5. Lunastamisen edellytykset ja lupaharkinta

Lunastamisen edellytykset on säädetty LunL 4.1 §:ssä. Kaikkien edellytysten on täyttyvä yhtäaikaan, jotta voidaan lunastaa. Säädöksestä on erotettavissa kolme edellytystä:

1. Lunastaa saadaan vain, kun yleinen tarve sitä vaatii.
2. Lunastusta ei saa panna toimeen, jos lunastuksen tarkoitus voidaan yhtä sopivasti saavuttaa jollain muulla tavalla.
3. Lunastuksesta yksityiselle edulle koituva haitta ei saa olla suurempi kuin siitä yleiselle edulle saatava hyöty.

Kuusiniemen mukaan lunastuslain 4 §:ssä lausutun yleisen tarpeen vaatimuksen täyttymisen arviointi on oikeusharkintaa. Lupaviranomaisella ei ole kuitenkaan velvollisuutta myöntää lunastuslupaa, vaikka oikeudelliset edellytykset täytyisivätkin. Oikeusharkinnan jälkeen lupaviranomainen suorittaa tarkoituksenmukaisuusharkinnan, jossa harkitaan onko luvan myöntäminen kyseisessä tapauksessa tarkoituksenmukaista. Kuusiniemen mukaan lunastuslupaharkinnassa on kyse aina "yhteiskuntapoliittisesta sopivuusharkinnasta ja priorisoinneista sekä (yleensä) julkisyhteisön varainkäytöstä". (Kuusiniemi & Peltomaa 2000, 105.) Lunastuslupahakemuksen laatimiseen onkin paneuduttava tällaisessa pilottitapauksessa tosissaan. Lunastusluvan käsittely kestää tyypillisesti 6-12 kuukautta (Lahtinen 2005).

Lunastuslain 4 §:ssä säädetyn yleisen tarpeen käsitteen tulkintaan ei ole löydettävissä yleispätevää vastausta (mm. Kuusiniemi & Peltomaa 2000, 108). Käsitettä ei ole pidettävä erityisen mystisenä ja eikä suuntaviivoja tulkintaan tarvitse hakea kovin kaukaa, vaan kyse on yleiskielen käsitteestä, joka yksinkertaisesti tarkoittaa sitä, ettei yksityisiin tarpeisiin voida lunastaa (Hyvönen 1976, 16-17). Yleisen tarpeen määrittelyn sisällön on katsottu muuttuvan yhteiskunnan kehityksen myötä (mm. Mikkola 2003, 54) Kun laaditaan lunastuslupahakemusta metsäpeura-aidan rakentamiseksi, onkin kiinnitettävä erityistä huomiota yleisen tarpeen olemassaolon todentamiseen. Lunastuslupaviranomaiselle ei saa tulla sellaista kuvaa, että hanke olisi ainoastaan joidenkin paikallisten ryhmien edun vaatima.

Hollon mukaan yleisen tarpeen määrittelyssä voidaan lähteä siitä, että "ilman mainitun tarpeen tyydyttäviä toimenpiteitä yhteiskunnassa ilmenisi jonkinlaista vajavuutta, toimintojen häiriintymistä tai muuta vastaavaa haittaa" (Hollo 1984, 157). Tutkittavassa tapauksessa vajavuutta yhteiskunnalle aiheutuisi metsäpeura-nimisen lajin kaatoamisesta ja toimintojen häiriintymistä riistaeläimen haitatessa porotalouden harjoit-

tamista. Poronhoidon harjoittaminen vaikeutuu, jos metsäpeurat kulkeutuvat porotokkiin ja villiinnyttävät niitä (Kaartinen 2005, Paliskuntain yhdistys 2005). Hollo korostaa myös, että esimerkiksi lajien uhanalaisuuden inventointi tapahtuu tieteellisin perustein, jolloin pyritään ottamaan huomioon harvinaisuus ja uhanalaisuus myös kansainvälisestä näkökulmasta (Hollo 2004, 171).

Käytännössä lunastuslupahakemuksessa tulee tässä tapauksessa painottaa metsäpeuran statusta lajina ja korostaa erityisesti sitä, että lajia ei esiinny EU:n alueella muualla kuin Suomessa. Hakemuksessa on myös selkeästi tuotava esille se, että metsäpeuran ja poron sekoittumisen uhakuva on todellinen ja että sen seurauksena EU:n luontodirektiivissä silmälläpidettäviin lajeihin määritelty laji sulautuisi pitemmällä aikavälillä huomattavasti runsaslukuisempaan poroon ja häviäisi.

Toisena mainittua lunastamisen edellytystä ei tule ymmärtää siten, että lunastajan tulisi pyrkiä jokaisen maanomistajan kanssa vapaaehtoiseen sopimiseen ennen lunastusluvan hakemista. Nauhamaisissa lunastuksissa, joissa asianosaisia on paljon ja lunastettavat alueet pieniä, maaomistajien yhdenvertaisen kohtelun vaatimus ja tarpeellisten aluehankintojen joustavuus ja nopeus puoltavat lunastusmenettelyn käyttöä alustapitäen. (Ojanen 1978, 43.) Tutkittavassa tapauksessamme säädös edellyttää, että vaihtoehtoiset keinot hankkeen toteuttamiseksi on tutkittava ja että ensisijaisesti on pyrittävä pääsemään tavoitteisiin ilman lunastamista. Metsäpeura-aidan rakentamiseksi muitakin vaihtoehtoja näyttäisi olevan.

Toisaalta lunastukselle vaihtoehtoisia ratkaisuita ei ole kuitenkaan aina pakko ensisijaisesti toteuttaa, vaikka niitä olisi olemassa. Vaihtoehtoinen ratkaisu voi esimerkiksi olla niin kallis, ettei sen toteuttamista voida katsoa "yhtä sopivaksi ratkaisuksi". Esimerkiksi päätöksessä KHO 8.12.1993 t. 4936 vaihtoehtoinen ratkaisu (maakaapeli) todettiin siinä määrin kalliiksi ratkaisuksi verrattuna lunastajan esittämään ratkaisuun, ettei lunastuksen tarkoitusta voitu saavuttaa LunL 4 §:n tarkoittamalla tavalla yhtä sopivasti.

Kolmantena mainittu edellytys velvoittaa lunastuslupaviranomaisen punnitsemaan yksityiselle edulle aiheutuvaa haittaa ja yleiselle edulle aiheutuvaa hyötyä. Säädös on ymmärrettävä siten, että yleiselle tarpeelle tärkeämmistä hankkeista saa aiheutua yksityisille enemmän haittaa kuin yleiselle tarpeelle vähemmän tärkeistä. Kyse on samankaltaisesta intressivertailusta kuin Vesilain (264/1961) toisen luvun 6 §:ssä, jossa säädetään intressivertailun suorittamisesta vesitaloushankkeissa.

Vihervuori mainitsee myös ympäristövaikutusten arviointi -menettelyn lunastamisen edellytysten yhteydessä. Hänen mukaansa "Lunastusluvan myöntäminen saattaa kariutua YYA-menettelyn puutteeseen". (Kuusiniemi ym. 2001, 304.) Metsäpeura-aitaa rakennettaessa tulee Vihervuoren tarkoittaman *lain ympäristövaikutusten arvioinnista* (468/1994) sijaan sovellettavaksi *laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista* (200/2005). Vihervuoren lausuman aikaan viimeksi mainittua lakia ei ollut olemassa, vaan myös sen nykyisin tarkoittamissa tapauksissa sovellettiin ensiksi mainittua lakia.

Valtioneuvoston päätöstä mahdolliseen lunastuslupahakemukseen on mahdoton ennakoita. Esimerkiksi 9 hehtaarin suuruinen määräala ja tieoikeus on voitu lunastaa valtiolle valkoselkätikan elinympäristön suojelemiseksi (KHO 31.12.1997 t. 3404).

2.2.6. Lunastustoimitus

Lunastustoimituksesta säädetään lunastuslain kolmannessa luvussa. Lunastustoimitus on maanmittaustoimiston suorittama maanmittaustoimitus. Maanmittaustoimisto määrää lunastustoimitusta tekemään lunastustoimituksiin perehtyneen toimitusinsinöörin (LunL 13 §). Toimitusinsinööri ja kaksi kunnanvaltuuston valitsemaa uskottua miestä muodostavat lunastustoimikunnan (LunL 12 §). Uskottu mies suorittaa tehtävänsä virkavastuulla (KML 7 §). Lunastuslain 16.1 §:n mukaan tiedottamisesta ja muusta menettelystä toimituksessa on soveltuvin kohdin voimassa, mitä kiinteistönmuodostamislaisissa (554/1995) kiinteistötoimituksesta säädetään. Liitteenä 3 lunastustoimituksen prosessikaavio (MML 2006c).

LunL 15 §:ssä luetellut asiat muodostavat vähimmäisvaatimuksen toimituksessa käsiteltäviksi asioiksi.

Lunastustoimituksessa on:

- 1) vahvistettava lunastuksen kohde sekä osoitettava se kartassa ja tarpeellisessa määrin maastossa;*
- 2) laadittava lunastettavasta ja lunastuksen vuoksi poistettavasta omaisuudesta selitelmiä;*
- 3) toimitettava tarpeelliset tilus- ja yksityisten teiden järjestelyt sekä päätettävä vahinkojen korjaamisesta;*
- 4) tehtävä korvauksien määrittäminen ja toimituskustannusten suorittamista koskevat päätökset;*
- 5) pidettävä ennen muihin tehtäviin ryhtymistä haltuunottokatselmus, jos se on suoritettava toimituksen yhteydessä; sekä*
- 6) muodostettava kiinteistöt ja käsiteltävä muut lunastuksen toimeenpanoon liittyvät lunastustoimikunnan päätettävät asiat sen mukaan kuin jäljempänä tarkemmin säädetään.*

Asianosainen toimituksessa on hakija ja muu henkilö, jonka oikeutta toimitus välittömästi koskee. Panttioikeuden haltija on asianosainen silloin, kun lohkokiinteistö tai alue vapautetaan 28 §:n tai 134 §:n nojalla kiinnityksistä ilman panttioikeuden haltijan suostumusta (KML 17§). Lisäksi asianosaiseksi on todennäköisimmin tutkimuksen aiheena olevassa toimituksessa luettava KML 168.4 § nojalla kunta, jonka alueella toimitus suoritetaan.

Huomattava on siis, että hakija on toimituksessa tasavertainen asianosainen niiden kanssa, joilta lunastetaan. Toimitusinsinöörin asemaa voidaan verrata tuomarin asemaan tuomioistuimessa. Toimitusinsinööri on ehdottoman itsenäinen ja riippumaton suorittaessaan toimitusta. Toimituksen suorittamiseen tai lunastettavan omaisuuden arviointiin liittyviä käskyjä ei voi esittää lunastaja, toimitusinsinöörin esimies eikä kukaan muukaan. (Vitikainen 2006b.)

2.2.7. Lunastaja

Lunastuksen hakija on määritelty hyvin väljästi lunastuslaissa. Lain 4.2 § mukaan *"Lunastuksen hakija voi olla myös yksityisoikeudellinen yhteisö, joka osoittaa yleisen tarpeen vaativan lunastusta ja esittää luotettavan selvityksen siitä, että lunastettava omaisuus tullaan käyttämään aiottuun tarkoitukseen."*

Sanamuoto "myös yksityisoikeudellinen yhteisö" viittaa siihen, että pääsääntöisesti lunastaja olisi julkisoikeudellinen yhteisö. Kuusiniemen mukaan näin usein onkin. Toisaalta hyvin tyypillisessä käyttöoikeuden lunastuksessa voimajohtolinjaa varten on lunastajana yksityisoikeudellinen yhtiö. Kuusiniemi korostaakin, että mitään käsitteellistä yhteyttä hakijasubjektin ja yleisen tarpeen välillä ei ole (Kuusiniemi ym. 2001, 307). Eri asia on jos jossain erityisen lunastusperusteen sisältävässä laissa on erityisperusteisen lunastuksen hakijalta edellytetty status säädetty toisin.

Lunastuslain 4.2 §:n lisävaatimus luotettavan selvityksen esittämisestä ei käytännössä aiheuta mitään erillistä selvitysvelvollisuutta. Käytännössä lunastuslupahakemuksen liitteenä muutoinkin olevat selvitykset yleensä riittävät osoittamaan aiotun tarkoituksen. Lisätodisteena hakemuksesta on yleensä myös nähtävissä, että hakija on sen alan toimija, jonka toimialaan aiottu tarkoitus kuuluu. (Ojanen 1978, 43-44.)

Haettaessa lunastuslupaa metsäpeura-aidan rakentamiseksi voi siis lunastuslupan hakijana toimia periaatteessa mikä tahansa metsäpeura-aidan rakentamiseen tähän mennessä osallistuneista tahoista - esimerkiksi ministeriö, Metsähallitus, riistanhoitopiiri tai Paliskuntain yhdistys. Kysymys siitä, mikä taho toimii hakijana lienee lähinnä tarkoituksenmukaisuuskysymys. Lähtökohtana on kuitenkin pidettävä, että keskeiset toimijat sopivat asiasta. Tässä tapauksessa huomiota on kiinnitettävä hakijan statukseen niiden ihmisten keskuudessa, jotka joutuvat lunastuksessa luovuttajan asemaan, sekä toimijan käytettävissä oleviin resursseihin ja asiantuntemukseen.

2.3. Luonnonsuojelulaissa säädetty erityisperusteinen lunastaminen

Luonnonsuojelulaissa on säädetty erityisperusteisesta lunastamisesta luonnonsuojelutarkoituksiin. Metsäpeuran suojeleminen lajina voitaneen tulkita kuuluvan myös luonnonsuojelulain soveltamisalaan, vaikka kyseessä onkin riistaeläin, johon liittyvistä asioista periaatteessa säännellään metsästyslaissa (615/1993). Metsäpeuran voidaan katsoa kuuluvan luonnonsuojelulaissa säädettyyn suojeltavaan luonnon monimuotoisuuteen (LSL 1 §). Hallituksen esityksen pykäläkohtaisissa perusteluissa selostetaan, että LSL 1 §:llä on tarkoitus täyttää Rion sopimuksen velvoitteita (He 79/1996). Rion sopimuksessa ei luonnollisesti ole voitu erotella Suomen eläimiä metsästyslaissa säädeltyihin ja luonnonsuojelulaissa säädeltyihin. Hallituksen esityksen yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan 2 § lain soveltamisalaksi sisältää "luonnonvaraisten eliölajien suojelua" (He 79/1996). Metsäpeura on kiistatta luonnonvarainen eläin Suomessa, joten LSL:n keinovalikoimaa voitaisiin käyttää lajin suojelemiseksi.

Luonnonsuojelulain tavoitteena on mm. luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen (LSL 5 §). Kyseessä on kuitenkin ns. tavoitesäännös, joka ohjaa viranomaisten tulkintaa ja voi suunnata laintulkintoja. Tavoitesäännös ei sinällään anna viranomaisille toimivaltaa niiden toteuttamiseksi tarpeellisiin toimiin, vaan toimivaltasäännöksistä säädetään aina toisaalla. (Kuusiniemi ym. 2001, 996-997) Lunastuslupahakemusta ei siis voida perustaa LSL 5 §:ään.

Luonnonsuojelulain 52 §:ssä säädetään erityisestä lunastusperusteesta luonnonsuojelutarkoituksiin. Pykälän mukaan:

"Valtioneuvostolla on oikeus luonnonsuojelualueen perustamista varten tai muutoin tässä laissa tarkoitetun suojelun toteuttamiseksi lunastaa kiinteää omaisuutta ja eri-

tyisiä oikeuksia siinä järjestyksessä kuin kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetussa laissa (603/77) säädetään.”

Hallituksen esityksessä ja oikeuskirjallisuudessa 52 § selostuksissa ja kommentteissa, sekä oikeuskäytännössä puhutaan useimmiten luonnonsuojelualueen perustamisesta (mm. Similä 1996, 176-177). Sanamuodolle ”tai muutoin tässä laissa tarkoitetun suojelun toteuttamiseksi” ei löydy pätevää selvennystä. Pykälän sanamuodon perusteella näyttäisi jopa olevan mahdollista perustaa metsäpeura-aidan rakentamisen lunastuslupahakemus LSL:iin. Similä (1996, 177) näyttäisi näin ajattelevankin. Kuitenkaan luonnonsuojelulaista ei löydy metsäpeura-aidan (pakko)rakentamiseen sopivaa säädöstä.

Luonnonsuojelulain sisältämä yksipuolinen keinovalikoima on todettu ongelmalliseksi muissakin yhteyksissä (ks. Kallio 2001, 117). Luonnonsuojelulaki näyttäisi olevan rakennettu lähinnä ajatellen luonnonsuojelualueiden perustamista ja käyttöä. Suojelualueen rajalle voitaisiin ehkä rakentaa aita palvelemaan suojelualueen tarkoituksia. Aidalle lunastettaisiin tällöin käyttöoikeus luonnonsuojelulain nojalla lunastuslain mukaisessa menettelyssä. Kuitenkaan metsäpeuran suojelemiseksi ei ole mahdollista perustaa suojelualueita, koska sen tulisi käsittää jopa puoli Suomea. Hollon mukaan luonnonsuojelualueet on lisäksi hankittava poikkeuksetta valtion omistukseen (Hollo 2004, 200), joten ajatuksesta luonnonsuojelualueen perustamisesta on luovuttava. Aitaa ei voida rakentaa luonnonsuojelulain nojalla, joten aidan rakentamismahdollisuuden enempi tutkiminen luonnonsuojelualueen rajalle ei ole tarpeen. LSL:n säädösten muuttaminen aidan rakentamiseksi ei näytä järkevältä. Lakimuutoksessa jouduttaisiin kajoamaan tällöin LSL:n ydinajatuksiin, eli muun muassa eläinten jakoon riista- ja ei-riista-eläimiin, luonnonsuojelualueiden perusolemukseen ja luonnonsuojelualueiden käytön periaatteisiin.

Siitä huolimatta, että metsäpeura-aitaa ei voida rakentaa LSL:n nojalla, voidaan LSL:sta löytää jonkinlaista konkretisointia LunL:n yleisen tarpeen sisällöksi. Luonnonsuojelulain 5 §:n mukaan suojelun taso tulee olla suotuisa. Kallio (2001, 80) näyttäisi jopa rinnastavan yleisen edun ja suotuisan suojelutason määreet.

Luonnonsuojelulain 5 §:

”Edellä 1 §:ssä tarkoitettujen tavoitteiden saavuttamiseksi luonnonsuojelussa on tähdättävä maamme luontotyyppien ja luonnonvaraisten eliölajien suotuisan suojelutason saavuttamiseen ja säilyttämiseen.

Luontotyyppien suojelutaso on suotuisa, kun sen luontainen levinneisyys ja kokonaisala riittävät turvaamaan luontotyyppien säilymisen ja sen ekosysteemin rakenteen ja toimivuuden pitkällä aikavälillä sekä luontotyyppille luonteenomaisten eliölajien suojelutaso on suotuisa.

Eliölajien suojelutaso on suotuisa, kun laji pystyy pitkällä aikavälillä säilymään elinvoimaisena luontaisissa elinympäristöissään.”

Voidaan katsoa, että metsäpeura-aidan rakentamista ja lunastuslupahakemuksen hyväksymistä puoltaa erityisesti pykälän viimeinen momentti. Metsäpeuran suojelutaso ei näyttäisi olevan luonnonsuojelulain mukainen, mikäli se ei pitkällä aikavälillä pysty säilymään elinvoimaisena vaan sulautuu poroihin ja häviää. Luonnonsuojelulaki on säädetty täyttämään luontodirektiivin velvoitteita, joten luontodirektiivistä voidaan

etsiä suuntia tulkinnoille. Kallion (2001, 74-75) mukaan Luontodirektiivin 1 artiklan i – kohdan mukaan:

”Eliölajin suojelun taso katsotaan suotuisaksi,

- kun kyseisen lajin kannan kehittymistä koskevat tiedot osoittavat, että tämä laji pystyy pitkällä aikavälillä selviytymään luonnollisten elinympäristöjensä elinkel-poisena osana ja
- lajin luontainen levinneisyysalue ei pienene eikä ole vaarassa pienentyä enna-koitavissa olevassa lähitulevaisuudessa ja
- lajin kantojen pitkäaikaiseksi säilymiseksi on ja tulee todennäköisesti olemaan riittävän laaja elinympäristö.”

2.4. Aidan pitämiseen oikeuttavan erityisen oikeuden kirjaamisesta

Kirjaamisasioista säädetään Maakaassa (540/1995). Kirjaamisella tarkoitetaan kaikkien kiinteistöä koskevien lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin merkittävien oikeuksien merkitsemistä mainittuun rekisteriin (Hyvönen 2001, 3). Kirjaamisasioilla tarkoitetaan Maakaassa lainhuudatusta, erityisten oikeuksien kirjaamista sekä kiinnitystä (MK 5:1.1). Omistuksien kirjaamisilla ja rekistereihin merkitsemisillä suojataan omistajaa kolmansiä osapuolia vastaan. Tarkoituksena on myös tietojen julkinen saatavuus ja luotettavuus.

Erityisen oikeuden kirjaamisesta säädetään Maakaaren 14 luvun 1 §:ssä ”Erityisen oikeuden kirjaaminen”

Kirjata saadaan sopimukseen tai muuhun oikeustoimeen perustuva toisen omista-maa kiinteistöä koskeva:

1) vuokraoikeus tai muu käyttöoikeus;

2) eläkeoikeus;

3) metsänhakkuuoikeus; sekä

4) oikeus ottaa maa-aineksia tai kaivoskivennäisiä taikka muu näihin verrattava irrot-tamisoikeus.

Erityistä oikeutta ei saa kirjata, jos se on pysyvä taikka voimassa jonkin kiinteistön tai alueen hyväksi taikka jos se on perustettu kiinteistötoimituksessa tai muutoin viran-omaisen päätöksellä. Metsänhakkuuoikeus kirjataan olemaan voimassa enintään viisi vuotta ja irrottamisoikeus enintään 50 vuotta oikeuden perustamisesta sekä käyttöoi-keus enintään laissa säädetyn enimmäisajan.

Metsäpeura-aidan kirjaamisasia tulee käsitellä kahdella vaihtoehtoisella tavalla riip-puen oikeuden syntytavasta. Valtioneuvoston asetuksen valtion kiinteistövarallisuus-den hankinnasta, hallinnasta ja hoitamisesta (1070/2002) 8 §:n mukaan haltijaviras-ton, valtion liikelaitoksen ja valtion talousarvion ulkopuolisen rahaston on viipymättä ilmoitettava Suomen valtion omistukseen tullut kiinteistövarallisuus rekisteröitäväksi sellaisiin rekistereihin, joihin se lain mukaan on merkittävä. Tällainen rekisteri on myös lainhuuto- ja kiinnitysrekisteri. Sopimusteitse syntynyt oikeus metsäpeura-aidan pitämiseen on siis kirjattava. MK 4:4.2 §:n mukaan käyttöoikeuden luovutussopimus on tehtävä kirjallisesti, mikäli oikeuden siirto on kirjaamisvelvollisuuden alainen (Joke-la ym. 2004, 227). Sopimus käyttöoikeuden luovutuksesta metsäpeura-aidan pitämi-seksi on siis tehtävä kirjallisesti. Kirjaamista voi hakea joko erityisen oikeuden haltija tai maanomistaja (Jokela ym. 2004, 369).

Toisaalta Maakaaren 14 luvun 1 §:n mukaan kiinteistötoimituksissa syntyneitä oikeuksia ei saa kirjata lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin. Lunastustoimituksessa perustettavaa oikeutta metsäpeura-aidan pitämiseen ei siis kirjata lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin. Toimituksissa määrättävät oikeudet merkitään kiinteistörekisteriin.

2.5. Hallinnollisten lupien ja arviointimenettelyjen tarpeesta

Maankäyttö- ja rakennuslaissa säädetään erilaisten rakennusten ja rakennelmien rakentamisen edellyttämistä hallinnollisista luvista. Rakennuksen rakentamiseen on oltava MRL 125.1 §:n mukaan rakennuslupa. MRL 126.1 §:n mukaan rakennuslupan sijasta voidaan hakea toimenpidelupa sellaisten rakennelmien osalta, joiden lupa-asian ratkaiseminen ei kaikilta osin edellytä rakentamisessa muutoin tarvittavaa ohjausta. Saman pykälän 2 momentin mukaan toimenpidelupa tarvitaan lisäksi sellaisen rakennelman tai laitoksen pystyttämiseen ja sijoittamiseen, jota ei pidetä rakennuksena, jos toimenpiteellä on vaikutusta luonnonoloihin, ympäröivän alueen maankäyttöön taikka kaupunki- tai maisemakuvaan.

MRL:n 113 §:n 1 momentin mukaan rakennus on asumiseen, työntekoon, varastointiin tai muuhun käyttöön tarkoitettu kiinteä tai paikallaan pidettäväksi tarkoitettu rakennelma, rakenne tai laitos, joka ominaisuuksiensa vuoksi edellyttää viranomaisvalvontaa turvallisuuteen, terveellisuuteen, maisemaan, viihtyisyyteen, ympäristönäkökohtiin taikka muihin tämän lain tavoitteisiin liittyvistä syistä. Kuitenkaan saman pykälän 2 momentin mukaan rakennuksena ei pidetä kooltaan vähäistä ja kevytrakenteistä rakennelmaa tai pienehköä laitosta, ellei sillä ole erityisiä maankäytöllisiä tai ympäristöllisiä vaikutuksia. Metsäpeura-aita ei ole MRL:n mukainen rakennuslupaa edellyttävä rakennus, ellei sillä tulkita oleva "erityisiä maankäytöllisiä tai ympäristöllisiä vaikutuksia".

MRL:n 129 §:n 1 momentin mukaan kunta voi rakennusjärjestyksessä määrätä, että merkitykseltään ja vaikutukseltaan vähäiseen rakentamiseen tai muuhun toimenpiteeseen voidaan ryhtyä ilman rakennus- tai toimenpidelupaa sen jälkeen, kun asianomainen on tehnyt tätä koskevan ilmoituksen kunnan rakennusvalvontaviranomaiselle (ilmoitusmenettely). Saman pykälän 2 momentin mukaan kunnan rakennusvalvontaviranomaisen tulee ilmoituksen sijasta edellyttää rakennus- tai toimenpideluvan hakemista, jos se yleisen edun tai naapurien oikeusturvan kannalta on tarpeen. Rakentamiseen tai muuhun toimenpiteeseen voidaan ryhtyä, jollei rakennusvalvontaviranomainen 14 päivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta ole edellyttänyt luvan hakemista ilmoitettuun hankkeeseen. Pykälän 3 momentin mukaan ilmoitusmenettelystä säädetään tarkemmin asetuksella.

Oikeuskäytännössä on katsottu, että rakennelma voi maisemallisesti aralle alueelle sijoitettuna olla rakennus, jonka rakentamiseen vaaditaan maankäyttö- ja rakennuslain 125 §:n 1 momentin mukainen rakennuslupa. 50 metriä pitkä ja kolme metriä korkea aita on tulkittu korkeimmassa hallinto-oikeudessa toimenpidelupaa edellyttäväksi kevyeksi rakennelmaksi. Asiaan vaikutti mm. aidan sijaitseminen MRL 16§ tarkoittamalla suunnittelutarvealueella. Samassa päätöksessä todettiin myös, että mainitunlainen aita ei ole sellainen vähäinen toimenpide, johon rakennusjärjestyksessä voidaan määrätä sovellettavaksi ilmoitusmenettelyä. (KHO 2005:79.)

Metsäpeura-aidan rakentamisessa ei voida nojata ainoastaan kunnallisten rakennusjärjestysten säädöksiin, vaikka niiden nojalla aidan rakentaminen näyttäisi mahdolliselta enempää lupia hakematta. Vaikka jonkin kunnan rakennusjärjestyksessä olisi maankäyttö- ja rakennusasetuksen 63.2 § nojalla annettu vapautus rakennusluvan hakemisesta rakennettaessa aita, tulee erikseen tutkia, että onko metsäpeura-aita sellainen toimenpide, jota 63.2 § mukaan ”kunnan tai sen osan olosuhteet huomioon ottaen on pidettävä vähäisenä” ja voidaan vapauttaa luvanvaraisuudesta. Mikäli metsäpeura-aitaa ei katsota tällaiseksi vähäiseksi toimenpiteeksi, tulee rakennuslupa tai todennäköisemmin toimenpidelupa haettavaksi. Asian ratkaiseminen tällaisessa tapauksessa on syytä jättää asianomaisten kuntien rakennuslupaviranomaisten ratkaistavaksi.

Viranomaisten valmistelemien suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista säädetään viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetussa laissa (200/2005). Mainitun lain nojalla annetun asetuksen (347/2005) 1 § ”Ympäristöarviointia edellyttävät suunnitelmat ja ohjelmat” ei sisällä metsäpeura-aitaan vaikuttavuusluokaltaan verrattavia hankkeita, joten metsäpeura-aita ei näyttäisi vaativan ympäristövaikutusten arviointia. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn tarve on kuitenkin tulkinnanvarainen ja asetuksen 3 § näyttäisi edellyttävän vähintään neuvottelua asiasta alueellisen ympäristökeskuksen kanssa.

3. LUNASTUSKUSTANNUSTEN MÄÄRÄN ARVIOINTIA

Lunastajalle aiheutuvat kustannukset voidaan jakaa karkeasti kahteen osaan: lunastusluvan hakemisesta aiheutuviin kustannuksiin ja toimitusmenettelystä aiheutuviin kustannuksiin. Molempien suuruuteen lunastaja voi toimillaan vaikuttaa. Käytännöstä kustannusten kertymistä on hyvin vaikea ennakoida, koska tämäntyyppisiä hankkeita ei ole ennen toteutettu.

3.1. Lunastusluvan hakemisesta aiheutuvat kustannukset

Lunastusta haluavan on tehtävä lunastuslain 2 luvun mukainen lunastuslupahakemus. Jonkinlaista työpanosta lunastusluvan hakuvaiheessa aiheuttaa LunL 7.2 §, jonka mukaan lunastuslupahakemukseen on liitettävä asianmukaiset kartat ja piirustukset, selvitys asianomaisista omistajista ja haltijoista sekä heidän osoitteistaan ja tarvittaessa tiedot alueen kaavoitustilanteesta. Nykyisin maanomistajatiedot selviävät kuitenkin verrattain helposti ja halvalla maanmittauslaitoksen ylläpitämästä JAKO-tietojärjestelmästä.

Lunastaja voi tehdä lunastuslupahakemuksen täysin omilla resursseillaan, jos ne ovat riittävät, mutta usein paikalliselta maanmittaustoimistolta tilataan lupahakemukseen liittyvät kartat ja selvitykset. Tämä tapahtuu siis ennen toimitusmenettelyä, ja maanmittauslaitos toimii asiassa samalta pohjalta kuin muutkin konsultit käyttämättä mitenkään viranomaisasemaansa tai julkista valtaa. Varsinainen lunastuslupahakemus voitaneen tehdä esimerkiksi riistanhoitopiirissä tai Metsästäjäin keskusjärjestössä. Lupahakemuksen laadintaan liittyvien lainopillisten asioiden viimeistelyssä voitaneen käyttää maa- ja metsätalousministeriön omia lakimiehiä. Lunastusluvan rakenteeseen ja sisältöön voidaan tuki ottaa mallia hyväksytyistä lunastuslupahakemuksista.

Lunastuslupahakemukseen liitettävä maanomistajaselvitys maanomistajien osoitetietoineen voisi maksaa maanmittauslaitokselta tilattuna arviolta 500-1000e. Lasku muodostuu tehtävän suoritukseen kuluvaan työajan perusteella. (Vitikainen 2006.) Hinta riippuu paljolti siitä, kuinka pitkältä väliltä aita suunnitellaan kulkemaan yksityisillä tiluksilla. Maanmittausteknikon työstä laskutettava hinta on noin 60 euroa/h (MML 2006).

3.2. Toimituskustannukset

Lunastustoimituksen hinta muodostuu kiinteistötoimitusmaksusta ja toimitusmenoista. Kiinteistötoimitusmaksulla katetaan toimituksen suorittamisesta aiheutuneet kustannukset, jotka koostuvat muun muassa toimituksen valmistelusta, toimituskokouksista ja maastotöistä sekä toimituksen asiakirjojen ja karttojen valmistamisesta. Muissa kuin lohkomistoimituksissa, kuten esimerkiksi lunastustoimituksessa ja reittitoimituksissa kiinteistötoimitusmaksu määräytyy käytetyn työajan perusteella. Toimitusmenoja ovat esimerkiksi uusien rajamerkkien hankintakustannukset, maastotöiden apuhenkilöiden palkkiot sekä uskottujen miesten palkkiot. (MML 2006.)

Lunastuslain 81 §:n mukaan lunastustoimituksen ja enakkohaltuunoton toimeenpanosta aiheutuvat kustannukset maksaa lunastuksen hakija. Samassa pykälässä sää-

detään, että kustannukset määräytyvät kiinteistötoimitusmaksusta annetun lain (558/1995) mukaan. Mainitun lain 3 §:n mukaan kiinteistötoimitusmaksun suuruuden tulee vastata kiinteistötoimituksesta valtiolle tai kunnalle aiheutuvien kokonaiskustannusten määrää. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että lunastustoimituksen hakija maksaa kaikki toimituksen tekemisestä maanmittaustoimistolle laskennallisesti aiheutuvat kustannukset. Maanmittauslaitoksen palveluksessa olevan toimitusinsinöörin (DI) työstä laskutettavana hintana voidaan pitää keskimäärin 70 euroa / h (MML 2006).

Lunastustoimituksessa toteutuvia lopullisia toimituskustannuksia on käytännössä hyvin vaikea arvioida. Kustannusten kertyminen riippuu monista tekijöistä, joita ei voida ennakoita. Tutkimuksen aiheena olevassa tapauksessa ennustamista vaikeuttaa luonnollisesti se, että kyseessä olisi uudenlainen, ennakkotapauksen luonteinen, toimitus. Metsäpeura-aidan rakentamiseksi toimitettavaa lunastustoimitusta ei suoraan voida verrata mihinkään muuhun lunastus- tai toimitustyyppiin. Lähimpänä maanomistajalle aidan rakentamisesta aiheutuvaa käytönrajoitusta ovat ehkä yksityistietoimitus, lunastustoimitus (voimajohto) ja kelkkareittitoimitus. Kaikkein eniten lunastustoimitusta metsäpeura-aidan rakentamiseksi muistuttaa poronhoitolain 39 §:n nojalla tehtävä (erityisperusteinen) lunastustoimitus poroaidan rakentamiseksi valtakunnan rajalle. Tällaisia ei ole kuitenkaan koskaan tehty (Vitikainen 2005, Harju 2005). Kaikissa näissä on kyse nauhamaisesta kohteesta, jossa on asianosaisina lukuisia eri maanomistajia. Kustannukset muuttuvat lähinnä neljän muuttujan mukaan: lunastajan, lunastettavan omaisuuden, asianosaisten sekä toimituspaikan.

Voimajohdot ovat verrattain massiivisia rakenteita metsäpeura-aitaan verrattuna, eikä niiden rakentamiseksi tehtyjen toimitusten kustannusten tarkastelemisesta sen vuoksi ole kovin suurta apua. Metsäpeura-aidan rakentamisen vaatima suunniteltu käyttöalueenrajoituksen leveys on todennäköisesti 5-10 metriä, kun tyypillinen voimajohtoauean leveys on noin 26-42 metriä. Leveys riippuu voimajohdon jännitetasosta. Voimajohtoauean lisäksi korvauksia maksetaan reunavyöhykkeen käytönrajoituksesta, joka on tyypillisesti 10 metriä molemmin puolin (Fingrid 2005, 5). Voimajohtoalueen leveys vaihtelee siten 46 ja 62 metrin välillä.

Toisaalta toimituksessa käsiteltäväksi tulevat korvaukset voivat olla samantyyppisiä. Metsäpeura-aitalunastuksessa voi tulla käsiteltäväksi esimerkiksi voimajohtolunastuksissa tyypillisiä maisemahaittojen korvausvaatimuksia. Maisemahaittaa voi olla tosin vaikea erottaa muista haitoista metsäpeura-aitaan liittyen. Toimitusmiesten on myös mietittävä, että onko maisemahaitta niin merkittävä, että se todellisuudessa alentaa kiinteistön arvoa.

Myös yksityistietoimitusta voitaisiin tietyiltä osin verrata metsäpeura-aitatoimitukseen, mutta erojakin löytyy. Tyypillisen metsätien aiheuttama käytönrajoitus on suunnilleen yhtä leveä kuin metsäpeura-aidan vaatima alue, mutta korvattavaksi tulevat haitat ovat erilaiset. Metsätiestä ei aiheudu ns. kiertohaittaa, kun taas metsäpeura-aitatapauksessa se voi olla jopa huomattavin tekijä korvausten määräytymisessä. Kelkkareitistä ei kiertohaittaa aiheudu senkään vertaa kuin yksityisteistä.

Lunastaja voi vaikuttaa toimituskustannuksiin merkittävästi omalla panoksellaan. Lunastaja voi tehdä tai teettää toimituksessa vaadittavat kartat ja kiinteistöselvitykset ym. etukäteen ja toimittaa ne maanmittaustoimistoon. Toimituskokouksessa täytyy

toimitusmiesten hyväksyä ne toimituksessa käytettäväksi. Vastuu karttojen ja selvitysten käytöstä toimituksessa siirtyy hyväksymisen jälkeen lunastustoimikunnalle. Myöskin lunastaja voi edesauttaa toimituksen sujumista olemalla maanomistajiin etukäteen yhteydessä ja siten vaikuttaa toimituskustannuksiin. Asianosaisten vastustus kasvattaa toimituskuluja, kun toimituskokouksia joudutaan pitämään useampia.

Lunastettavan omaisuuden laatu vaikuttaa toimituskuluihin. Puhtaasti metsätalouskäytössä olevasta maasta on huomattavasti helpompi ja nopeampi laskea maanomistajille määrättävät korvaukset kuin esimerkiksi odotusarvomaasta, jolla on erityisarvoa. Odotusarvomaalla tarkoitetaan sellaista maata, jonka arvon odotetaan nousevan tulevaisuudessa maan käyttötarkoituksen muuttumisen myötä. Metsätalouuskäyttöön perustuvat korvaukset saadaan pääasiassa suoraan valmiista taulukoista, jotka on laadittu maanmittauslaitoksessa yhteistyössä metsätalouden asiantuntijoiden kanssa. Lunastustoimituksiin perehtyneet asiantuntijat maanmittauslaitoksessa arvioivat, että käyttöoikeuden lunastamisessa metsäpeura-aidan rakentamiseksi voisivat toimituskustannukset olla suuruusluokaltaan 1000 euroa / km (Moilanen 2005, Lahtinen 2005).

Kiinteistötoimitusmaksu voi helposti nousta suuremmaksi kuin maanomistajille maksettavat korvaukset. Korvauksien laskentaan ja määräämiseen kuluvasta työajasta aiheutuvat kustannukset nousevat Tallgrenin (1999, 64) mukaan esimerkiksi moottorikelkkareittitoimituksissa kohtuuttoman suuriksi verrattuna reitistä maksettaviin verrattain pieniin korvauksiin nähden. Hän esittääkin, että toimituksessa yksinkertaistetaan korvausten määräämismallia lain säädökset huomioiden. Esimerkkinä hän mainitsee, että voitaisiin ottaa käyttöön jonkinlainen kokonaiskorvaus, jossa korvaukset maksettaisiin yksinomaan sillä perusteella, että kuinka pitkälti reitti kulkee kunkin maanomistajan tiluksilla. Kokonaiskorvaus kattaisi tällöin aina kaikki reitistä aiheutuvat vahingot ja haitat. Tallgrenin näkemykseen korvausten laskentaan kuluvasta työajasta on yhdyttävä metsäpeura-aitatoimituksen osalta. Käytännössä voi olla kuitenkin vaikeaa saada kokonaiskorvausmallin käyttö markkinoitua maanomistajille ja heidän asiamiehilleen.

Lapin maanmittaustoimiston alueella 1999-2006 pidetyissä kelkkareittitoimituksissa (noin 70 reittiä, 40-50 toimitusta, noin 1200 km) ovat toimituskustannukset vaihdelleet tämän päivän hintatasoon muutettuna välillä 30-500 euroa / km. Pienimmillään kustannukset ovat pitkissä reiteissä, joissa reitti sijaitsee lähes kokonaan valtionmaalla ja korvauksistakin on pääosin sovittu maankäyttösopimuksilla. Tällöin ei ole katselmuksiakaan ollut tarpeen suorittaa. Korkeimmillaan kustannukset ovat reiteillä, joissa maankäyttösopimuksia ei juuri ole, tai jonkun yksittäisen asian (esim. eräässä toimituksessa meluhaitta Levillä) käsittely vie paljon aikaa ja lisää siten kustannuksia. Kustannukset voivat olla selvästi korkeammatkin kuin 500 euroa / km, jos on kyse lyhyestä reitistä ja riitaisesta tai muutoin ongelmallisesta tapauksesta. Haja-asutusalueella pidetyissä kelkkareittitoimituksissa toimituskustannukset ovat olleet pääosin välillä 50-150 e / km. Ulkoilureittitoimitukset on koettu hankalammiksi ja työlämmiksi verrattuna kelkkailureittitoimituksiin. Toimituskustannukset ovat arviolta jopa kaksinkertaiset verrattuna kelkkailureitteihin. (Ryynänen 2006.)

Metsäpeura-aidan rakentamiseen oikeuttavan käyttöoikeuden lunastamiseksi toimitettavan lunastustoimituksen toimituskustannukset olisivat todennäköisimmin lähimpänä Kainuun alueella tehtyjen yksityistietoimitusten kustannuksia.

3.3. Korvaukset maanomistajille

Lunastettavan omaisuuden omistajalle on korvattava kaikenlaatuiset taloudelliset menetykset täyden korvauksen (tässä selostettu kappaleessa 2.2.2 Täysi korvaus) periaatteen mukaan. Korvausjärjestelmää onkin luonnehdittu avoimeksi (Kuusiniemi & Peltomaa 2000, 144). Omistajille toimituksessa maksettaviksi määrättävät korvaukset jaetaan lunastuslain 29 §:n mukaisesti kolmeen luokkaan, joita ovat:

- kohteenkorvaus,
- haitankorvaus ja
- vahingonkorvaus.

3.3.1. Kohteenkorvaus

Kohteenkorvausta määrätään menetetystä omaisuudesta. Haitankorvausta määrätään lunastustoimituksen jälkeen maanomistajalle jääneelle omaisuudelle aiheutusta pysyväisluonteisesta haitasta. Vahingonkorvauksiin voidaan lukea monenlaisia rahanarvoisia vahinkoja, joita maanomistajalle lunastuksesta aiheutuu. Tunnearvot eivät kuulu mihinkään näistä luokista, eikä niitä korvata. Korvauksia voidaan vaadittaessa määrätä myös sellaisille henkilöille, joilta ei varsinaisesti lunasteta omaisuutta (LunL 38 §). Tällöin korvataan yleisimmin maisema, melu tms. haittaa. Jokamiehen-oikeuden tms. menettämisestä ei korvauksia voida määrätä.

Lunastettaessa käyttöoikeus metsäpeura-aidan rakentamiseksi maksetaan kohteenkorvausta maanomistajille käyttöoikeuden rajoituksesta, joka aidasta aiheutuu. Maanomistaja ei enää voi käyttää tiluksiaan täysin vapaasti, kun tiluksilla on aita, joka haittaa omaisuuden käyttöä ja mm. estää puiden kasvatuksen.

Tässäkin esitettyä metsikön arviointimenetelmää kutsutaan summa-arvomenetelmäksi. Metsikön omaisuusosien arvot arvioidaan erikseen ja lasketaan sitten yhteen. Menetelmä on selostettu esimerkiksi Maanmittauslaitoksen Arviointi- ja korvaukset kansiossa (MML 1994). Kansion ohjeet ovat suositusluontoisia, mutta käytännössä hyvin paljon käytettyjä.

3.3.2. Haitankorvaus

Periaate haitankorvaustenkin määrittämisessä on kaikissa haittatyypeissä sama. Asianosaisen varallisuusasema pyritään palauttamaan ennalleen täyden korvauksen periaatteen mukaan. Olennaisinta esimerkiksi maisemahaitan määrittämisessä on Nikanderin (2006) mukaan se, että onko haitta niin merkittävä, että siitä aiheutuu kiinteistön arvon alentumista ja kuuluuko haitan objekti omistajan suojattuun elinpiiriin. Aina tulee siis miettiä, että aiheutuuko haitasta todellista kiinteistön arvossa (kauppahinnassa vapailla markkinoilla) näkyvää arvomuutosta. Metsäpeura-aidasta aiheutuvista korvattavista haitoista voidaan tässä ottaa lähempään tarkasteluun vaikkapa kiertohaitta.

Haitankorvauksia määrätään todennäköisesti ainakin kiertohaitasta, jota aiheutuu aidasta ja sen kiertämisestä. Kiertohaitan korvausten laskentaperusteena on matkojen pituuksien erotus uudessa ja vanhassa tilanteessa. Korvattavia matkoja ovat esimerkiksi metsätöistä, metsänhoitotöistä ja alueiden valvonnasta aiheutuvat matkat. Korvaukset lasketaan edestakaisille matkoille. Pääomitus suoritetaan arvioidun haitan

kestoajan mukaan. Matkojen erotusten korvaukset lasketaan erikseen käytettävien kulkuneuvojen mukaan (traktori, henkilöauto tms.). (MML 1994, osio 21.) Maanmittauslaitoksessa ollaan laatimassa uutta ohjeistusta kiertohaitan korvaamiseen (Mattila 2006).

Haitankorvauksista ei voi esittää euromääräisiä arvioita etukäteen. Niiden määrittäminen on täysin tapauskohtaista. Merkittävä vaikuttava tekijä on metsäpeura-aidan, metsäkuvion ja lähimmän metsäautotien keskinäinen sijainti. Haittaa aiheutuu metsäkuvion ja lähimmän metsäautotien välisen kulkemisen vaikeutumisesta. Haitankorvausta määrättäessä kiinteistön liikenne jaetaan yleensä sisäiseen ja ulkoiseen liikenteeseen. Korvauksia voidaan määrätä kiinteistön sisäisen liikenteen, kuten metsänhoitotöiden vaikeutumisesta ja ulkoisen liikenteen, kuten puun tien varteen kuljettamisen vaikeutumisesta. Aidan linjausta suunniteltaessa voidaan näitäkin asioita huomioida. Metsäpeura-aidasta voi ehkä aiheutua myös maisemahaittaa.

3.3.3. Vahingonkorvaus

Vahingonkorvauksia tässä tapauksessa maksettaisiin todennäköisesti pääsääntöisesti vain maa- ja metsätaloudelle aiheutetuista vahingoista. Näihin luetaan esimerkiksi ennenaikaisesta hakkuusta aiheutuvat taloudelliset tappiot (Välisalmi ym. 1978, 118).

Ennenaikaisen hakkuun korvausta perustellaan sillä, että normaalitilanteessa (ilman lunastusta) maanomistaja olisi todennäköisesti odottanut, että metsikkö olisi hakkuukypsää, jolloin puustosta olisi saanut huomattavasti paremman hinnan kuin jouduttuaan myymään lunastuksen vuoksi keskenkasvuista metsikköä. Korvataan siis odotusarvoa, jolla tarkoitetaan puustosta tulevaisuudessa saatavien tuottojen nykyarvoa (Tapion taskukirja 2002, 375). Alueelta kaadettava puusto jää maanomistajille, eikä sitä erikseen korvata. Korvattavaksi tulevaa estehaittaa voidaan vähentää erilaisilla suunnitteluratkaisuilla, kuten tietyin välein tehtävillä porteilla. Päätehakkuuvaiheessa voitaneen aitoihin tehdä tarvittaessa tilapäisiä portteja metsätalouskoneita varten tarpeen mukaan, minkä on katsottava vähentävän estehaittaa. Päätökset korvauksista tekee lunastustoimikunta.

Tutkimuksen kohteena oleva metsäpeura-aita tulee todennäköisesti kaikissa tilanteissa, joissa omaisuutta lunastetaan yksityisiltä maanomistajilta, pääosin rakennettavaksi metsätalouskäytössä olevalle maalle. Metsätalousmaahan liittyvien kohteenkorvausten arvioinnin perusteet ovat jokseenkin vakiintuneet. Alueella kasvava puusto jää maanomistajalle, eikä sitä tarvitse korvata. Korvaus muodostuu pääasiassa maapohjakorvauksesta ja ennenaikaisen hakkuun korvauksesta. Molemmat otetaan yleisimmin suoraan taulukoista, joten niiden kertymistä voidaan kohtuullisella tarkkuudella etukäteen arvioida. Yleensä metsätalousmaan kohteenkorvaukset koetaan maanomistajien keskuudessa pieniksi (Vitikainen 2005).

Vahingonkorvauksien arviointi etukäteen on hyvin vaikeaa. Niiden arviointi on toimitusinsinöörillekin vaikeaa maastokatselmuksista huolimatta. Tutkimuksissa onkin esitetty, että vahingonkorvaus on subjektiivisin lunastuslain mukaan määrättävistä objektiivisista korvauksista ja niiden määrittämiseen on suuri vaikutus asianosaisten esittämillä korvausvaatimuksilla (Ojanen 1978, 151 ja Kuusiniemi & Peltomaa 2000, 142). Peltomaan mukaan "On selvää, että mitä subjektiivisemmasta menetyksestä on

kysymys, sitä parempi asiantuntemus asianosaisella on korvauksen määrittämisen suhteen” (Kuusiniemi & Peltomaa 2000, 142).

3.3.4. Metsäpeura-aidan rakentamisesta johtuvat kohteenkorvaukset

Esimerkkilaskelmat kohteenkorvausten suuruusluokista kahdessa mahdollisessa tapauksessa:

1. Oletukset:

- lunastetaan käyttöoikeus 5 metrin levyisenä,
- puusto jää maanomistajalle,
- veroluokka I,
- mäntyvaltainen ja
- varttunut kasvatusmetsikkö (50 v)

Laskelma:

maapohjan arvo	185 e / ha
korvaus puuston odotusarvolisästä	1915 e / ha
yhteensä / hehtaari	2100 e / ha
yhteensä / aita-kilometri	1050 e / aita-km

2. Oletukset:

- lunastetaan käyttöoikeus 5 metrin levyisenä,
- puusto jää maanomistajalle,
- veroluokka III,
- kuusivaltainen ja
- uudistuskypsä metsikkö (>100 v)

Laskelma:

maapohjan arvo	101 e / ha
korvaus puuston odotusarvolisästä	-
yhteensä / hehtaari	101 e / ha
yhteensä / aita-kilometri	50,5 e / aita-km

(Arvot Tapon taskukirja 2002, 378)

Laskelmasta nähdään, että peura-aidan linjauksen huolellisella suunnittelulla voidaan säästää huomattavia summia. Esimerkiksi maastoliikennelain mukaisen moottorikelkkareitin perustamista ja siitä aiheutuvia kustannuksia tutkinut Tallgren (1999, 73) onkin todennut ”Maantieteellisellä sijainnilla, reitin sijoittamisella ja reitin leveydellä on suuri merkitys maanomistajille maksettaviin korvauksiin. Tarkasti sijoitettu reitti, joka kiertää arvokkaat metsätalousalueet ja muut suuria korvauksia aiheuttavat alueet, voi vähentää korvauksia huomattavasti.”

Tallgrenin tutkimuksessa 700 km:n pituisessa moottorikelkkareittihankkeessa 1990-luvun lopulla Kittilässä asianosaisille maksettavien korvauksien suuruudeksi arvioitiin 430 mk/km ja Itä-Savossa Kuikka Koposen Kiemurat -nimisessä reittihankkeessa korvauksien suuruudeksi arvioitiin yli 1300 mk / km (Tallgren 1999, 73). Elinkustannusindeksillä korjatut ja euroiksi muutetut arviot olisivat vuonna 2005 Kittilässä 80 e / km ja vastaavasti Itä-Savossa 240 e / km. Erot kustannuksissa johtunevat suurilta osin siitä, että metsän arvo Etelä-Suomessa voi olla jopa moninkertainen Pohjois-Suomeen verrattuna. Kainuussa kustannukset voisivat olla lähempänä Itä-Savossa määrättyjä. Peura-aidan rakentajan tulee huomioida, että estehaittaa aiheutuu aidasta merkittävästi enemmän kuin moottorikelkkareitistä.

Mikäli metsäpeura-aita rakennetaan voimajohtolinjoille, kohteenkorvaukset ovat pienempiä kuin rakennettaessa metsätaloustaloudessa olevalle maalle. Maanomistajat ovat voimajohtolinjan käyttöoikeutta lunastettaessa saaneet jo kerran korvaukset metsän kasvattamisen estymisestä, ennenaikaisesta hakkuusta yms. Metsäpeura-aitatoimituksessa otettaisiin huomioon nämä aiemmin maksetut korvaukset ja nyt määrättäisiin korvauksia vain siitä *lisähaitasta*, minkä metsäpeura-aita aiheuttaa voimajohtolinja-käytössä olevalle maalle.

3.4. Edunvalvontakulut

Lunastuslain 82.1 §:n mukaan välttämättömät kustannukset, jotka lunastettavan omaisuuden omistajalle ovat aiheutuneet hänen oikeutensa valvomisesta lunastustoimituksessa tai haltuunottokatselmuksessa, on määrättävä hakijan maksettaviksi. Oikeudenvolvontakulujen korvaamisesta määrää lunastustoimikunta silloin kun asianosaiset vaativat niitä korvattaviksi. Huomattava on siis, että niitä ei määrätä missään mielessä automaattisesti maksettaviksi. Asianosaisten on ymmärrettävä esittää vaatimus oikeudenvolvontakulujen saamiseksi. Toisaalta lunastustoimikunta suhteuttaa korvattavien oikeudenvolvontakulujen määrän ja laadun toimituksen laajuuteen, laatuun ja asiamiehen käyttämisen tarpeeseen. (LunL 82.1 §.)

Lunastustoimitusten korvauskäytäntöä on tutkinut mm. Simo Mikkola lisensiaatintutkimuksessaan. Mikkola on tutkinut ja analysoinut 35 erityyppistä toteutunutta lunastustoimitusta. Toimituksissa oli määrätty yhteensä 2 147 200 euroa erilaisia korvauksia. (Mikkola 2003, 73-75.) Maksettaviksi määrättävät edunvalvontakulut jaetaan tavallisesti asianosaisille aiheutuviin suoranaisiin kuluihin sekä mahdollisen asiamiehen käyttämisestä aiheutuviin kustannuksiin. Edunvalvontakulut muuta tutkittua toimitusta kuin tietotoimitusta kohti ovat olleet keskimäärin 286 e / tila. Vaihtelu on kuitenkin merkittävää. Tutkituissa toimituksissa edunvalvontakulujen osuus kaikista maksetuista korvauksista on ollut 1 %. (Mikkola 2003, 84-85.)

Mikkolan mukaan lunastajien suhtautuminen edunvalvontakulujen korvaamiseen vaihtelee lunastajasta riippuen. Jotkut hyväksyvät kaikki esitetyt korvausvaatimukset ja toiset edellyttävät, että kaikille asianosaisille määrätään samansuuruinen korvaus, elleivät he esitä erityisiä syitä korkeampaan korvaukseen. (Mikkola 2003, 85.)

Kun lunastetaan käyttöoikeutta metsäpeura-aidan rakentamiseksi, voitaisiin harkita, että asianosaisille esitettäisiin Mikkolan suosittama korvauskäytäntöä samansuuruista automaattisesti maksettavista korvauksista. Menettely voisi pehmentää ilmapiiiriä asianosaisten keskuudessa ja voitaisiin paremmin keskittyä itse asiaan. Lunastajalle koitua kustannusten kasvu on pieni todennäköiseen hyötyyn verrattuna. Lunastustoimituksen etenemisen jouhevuus on ymmärrettävä rahanarvoiseksi asiaksi muun muassa siksi, että toimitusinsinöörin työmäärä - jonka lunastaja maksaa - kasvaa maanomistajien vastustuksen vuoksi. Asiamiesten käyttö ei näyttäisi kovin tarpeelliselta tämänkaltaisessa toimituksessa. Kyse on kuitenkin verrattain pienimuotoisesta käyttöoikeuden lunastamisesta. Asiamiehen käyttöä ei kuitenkaan voida kieltää. Päätökset edunvalvontakulujen korvaamisestakin tekee lunastustoimikunta. Käytännössä edunvalvontakulut on yleensä korvattava asiamiesten käytönkin osalta.

3.5. Korvaukset porotaloudelle

LunL:n 30.1 §:n mukaan on lunastustoimituksessa maksettava täysi korvaus niille henkilöille, joilta omaisuutta lunastetaan. Samoin voidaan harkinnan mukaan korvaus määrätä vaatimuksesta myös niille joilta ei lunasteta omaisuutta, mutta joille koituu lunastuksesta haittaa (LunL 38).

38§

Jos työntekijä tai naapuri taikka muu henkilö, jolta ei lunasteta omaisuutta, kärsii lunastuksen tai lunastuksella toteutettavan yrityksen vuoksi merkittävää haittaa tai vahinkoa, josta olisi määrättävä korvaus, jos häneltä olisi lunastettu, haitta tai vahinko voidaan vaadittaessa korvata, jos korvaamista on olosuhteisiin katsoen pidettävä kohtuullisena.

Tutkittavista peura-aidan linjaamisvaihtoehdoista luoteeseen suuntautuva vaihtoehto voimajohtolinjalle rakentamiseksi leikkaa poronhoitoaluetta ja Hallan paliskuntaa. Porotalouden edustajat vastustavat aidan rakentamista poronhoitoalueelle (Paliskuntain yhdistys 2005, Kaartinen 2005). Tutkittavassa vaihtoehdossa Hallan paliskunnan pinta-alasta jäisi peura-aidan eteläpuolelle noin 120 km². Hallan paliskunnan kokonaispinta-ala on 3600 km² (Paliskuntain yhdistys 2006), eli Hallan paliskunta pienenesi noin 3 %. Poronhoitoaluetta on 36 % Suomen maapinta-alasta (Paliskuntain yhdistys 2006).

Joonan mukaan poronhoidon harjoittamisoikeuteen liittyviä käsitteitä voidaan pitää varsin vakiintumattomina. On pidetty vaikeana asettaa poronhoito-oikeutta mihinkään oikeustieteen kategoriaan. Tilanteesta riippuen sen on katsottu kuuluvan rasite-, nautinta- tai yleiskäyttöoikeuksiin. (Joonas 1993, 35.) Näistä ainakin kaksi ensimmäistä ryhmää kuuluvat kohtuullisen selkeästi lunastuslain mukaan korvattaviin menetyksiin. Yleiskäyttöoikeuden korvattavuus riippuu oleellisesti siitä, mitä sillä tarkoitetaan. Hollo näyttäisi lähestyvän käsitteen määrittelyä lähinnä jokamiehenoikeuden sekä kalastus- ja metsästysoikeuksien kautta (Hollo 1991, 403-405).

Poronhoidolle aiheutuva haitta on säädetty korvattavaksi ainakin maastoliikennelain (14.4 §), ulkoilulain (606/1973 8 §) ja vesilain (264/1961 11:3 §) mukaan mainitsemalla siitä erityisesti lain säädöksissä. (ks. Joonas 1993, 127). Joonas on selostanut vesilain mukaisen korvausjärjestelmän soveltamisesta laajasti (1993, 155-180) ja päätenyt ajatukseen (s. 176), että "korvattava vahinko tulisi laskea jäljelle jääneiden luonnonlaitumien kestokyvyn perusteella ja korvausten määrä muodostuisi sen mukaan kuinka monta poroa jouduttaisiin siirtämään keinoruokinnan piiriin." Peura-aidan rakentamisesta aiheutuvia korvauksia ei kuitenkaan määrätä vesilain mukaan. Joonas ei ole tutkinut poronhoito-oikeuden korvaamista lunastuslain mukaan. Tapauksessamme lunastustoimikunta määrittelee korvausten laskentatavan soveltaen lunastuslain täyden korvauksen periaatetta.

LunL 38 §:n mukaan korvausta voidaan maksaa vain *työntekijälle, naapurille tai muulle henkilölle*. Paliskunta ja Paliskuntain yhdistys eivät kuulu mihinkään näistä ryhmistä, joten niille ei voitane määrätä korvauksia mainitun pykälän perusteella. Yksittäisille poromiehille voidaan mainitun pykälän nojalla määrätä korvauksia, jos lunastustoimikunta toimitusinsinöörin johdolla näin harkitsee *kohtuulliseksi*.

Poronhoito-oikeuden asema lunastuslaissa ja sen korvattavuuden selvittäminen ei ole tässä oleellista, koska lunastuslain korvausjärjestelmä on avoin ja kaikki rahassa mitattavat menetykset on korvattava. Vaikka poronhoito-oikeutta ei ymmärrettäisi-kään lunastettavaksi omaisuudeksi, voidaan korvaukset määrätä vahingonkorvauksi-na vahingonkorvausvaateen perusteella.

Maa- ja metsätalousministeriö vahvistaa suurimmat sallitut poroluvut paliskunnittain ja edelleen osakaskohtaisesti (PHL 21.1 §). Suurinta sallittua porolukua määrättäessä on erityisesti huomioitava paliskunnan talvilaitumien kestävä tuottokyky (PHL 21.2 §). Mikäli suurinta sallittua porolukua pienennetään metsäpeura-aidan rakentamisesta ja paliskunnan laitumien pienenemisestä johtuen, on poronhoitajien menetys kohtuullisen selkeä. Toisaalta, jos todetaan, että laitumet eivät pienene merkittävästi eikä suurinta sallittua porolukuakaan pienennetä, voidaan todeta, että aiemmin menetetyllä alueella laiduntaneet porot voivat siirtyä menetettävältä alueelta muille paliskunnan alueelle. Tällöin ei korvattavaa menetystä tapahtuisi ehkä ollenkaan. (ks. myös Joona 155-180.) Koko poronhoitoalueen suurin sallittu poroluku on poronhoitovuonna 2003 / 2004 ollut 203 700 ja Kainuun merkkipiirissä 4700. Kainuun merkkipiiri käsittää Halan ja Näljängän paliskunnat. (Paliskuntain yhdistys 2006)

Lunastajan tulee huomioida, että vaikka lunastustoimituksessa korvaukset lähtökohtaisesti määrätäänkin kertakaikkisesti (LunL 47 §), niin myöskin jälkikorvausten vaatiminen on mahdollista kohtuullisessa ajassa, mikäli myöhemmin todetaan sellaisia menetyksiä, jotka aiheutuvat lunastuksesta (LunL 45 ja 71 §). Tällöin, mikäli korvausten vaatija ja lunastaja eivät pääse sopimukseen asiasta, tutkitaan korvausvaatimukset uudessa lunastustoimituksessa (LunL 71 §).

Paliskuntien laitumet ovat tavallisesti jakaantuneet eri poronhoitajien käyttöön siten, että eri poronhoitajien porot oleskelevat pääasiassa eri alueilla paliskuntaa. Metsäpeura-aidan rakentaminen voi kohdella hyvinkin epätasaisesti eri poronomistajia. Kohtuullisen korvauksen maksaminen voisi olla perusteltua paikallisten paliskuntien osoittamille poronhoitajille. Toisaalta voidaan ajatella niinkin, että paliskunnan laitumien pieneneminen ja mahdollisesti suurimman sallitun poroluvun pienentäminen jaetaan todennäköisimmin paliskunnan sisällä siten, että menetys ei kohdennu vain harvoihin poronhoitajiin. Tällöin tulisi mahdollinen lunastustoimituksessa määrättävä korvauskin tasata paliskunnan niiden jäsenien kesken, joiden porolukua pienennetään.

Poronhoidolle mahdollisesti määrättävien korvausten rahamääräinen arviointi ei tämän tutkimuksen puitteissa ole mahdollista, eikä tarkoituksenmukaistakaan. Korvausasia ratkaistaan lunastustoimituksessa, jos metsäpeura-aita leikkaa poronhoitoaluetta. Myös on mahdollista, että lunastaja ja muu asianosainen sopivat korvauksista ja sopimus vahvistetaan lunastustoimituksessa (LunL 40 §). Tällöinkin toimitusinsinööri tutkii sopimuksen viran puolesta. Lunastustoimikunnan on vahvistettava sopimus, jollei korvausta ole sovittu ilmeisesti pienemmäksi kuin miksi se muutoin olisi määrättävä. (LunL 40 §).

Mikäli metsäpeura-aidan rakentamiseksi suoritettavassa toimitusmenettelyssä jouduttaisiin määräämään korvauksia porotaloudelle, olisi kaikkien osapuolien kannalta parasta päästä korvauksista sopimukseen. Valittaminen maa-oikeuteen ja mahdollisesti edelleen korkeimpaan oikeuteen ei liene kenenkään etu. Korvausten määrästä valit-

taminen voi tulla kalliiksi, eikä pääsääntöisesti estä alueiden haltuunottoa ja aidan rakentamista.

4. METSÄPEURA-AIDAN LINJAUSVAIHTOEHDOSTA

4.1. Metsäpeura aidan rakentamisesta yksityisten maanomistajien tiluksille

Metsäpeura-aita voidaan sijoittaa yksityisten maanomistajien tiluksille kahdella perusteella: sopimusperusteisesti (1), josta kerrottu kappaleessa 2.1 "Vapaaehtoisin sopimuksin" tai lunastamalla käyttöoikeus lunastusmenettelyssä (2), josta kerrottu tarkemmin kappaleessa 2.2 "Lunastuslain mukainen toimitus". Kolmantena vaihtoehtona voidaan ajatella vielä maantiealueen leventämistä maantietoimituksella siten, että aita mahtuisi maantien välittömään läheisyyteen.

4.2. Metsäpeura-aidan rakentamisesta maantiealueille

4.2.1. Kiinteistötekkinen näkökulma

Pääosa nykyisten maanteiden tiealueista on siirtynyt valtion tienpitotarkoituksiin yleistietoimituksilla, joissa tienpitäjälle on annettu tieoikeus. Toimitusmenettelyä kutsuttiin aiemmin yleistietoimitukseksi. Yleistietoimituksessa tienpitäjälle muodostettiin tieoikeus. Tieoikeus on vahva käyttöoikeus, joka on ollut käytännössä hyvin lähellä omistusoikeutta. Maanomistajan kannalta tieoikeuden erottaminen omistusoikeudesta on ollut merkityksetöntä (He 17/2004). Tieoikeus on hallituksen esityksessä määriteltä seuraavasti: "kiinteistöön kohdistuva muut oikeudet syrjäyttävä ajallisesti rajoittamaton oikeus käyttää kiinteistöä tietarkoituksiin" (He 17/2004, 17). Tämän vuoden alussa voimaan tulleen maantielain 57.2 §:n mukaan nykyisin yleistietoimitusten sijaan tulevilla maantietoimituksissa lunastetaan tienpitäjälle tienpitoa varten omistusoikeus. Lain siirtymäsäännösten mukaan olemassa ollut tiealue, johon tienpitäjällä on tieoikeus, siirtyy tämän lain voimaantullessa tienpitäjän omistukseen (MTL 112.1 §). Edellä mainitun perusteella voidaankin todeta, että maantielain voimaantultua Tiehallinto hallinnoi tiealueita samoin oikeuksin kuin kuka tahansa maanomistaja kiinteistöjään. Näin on myös maantielakia säädettäessä tarkoitettu (He 17/2004, 25).

Edellytyksenä aidan sijoittamiseksi tiealueelle luonnollisesti on myös, että aita fyysisesti mahtuu tiealueelle. Valtatie nro 5 on paalutettu ja mitattu Kontiomäeltä pohjoiseen toimituksissa, jotka on rekisteröity vuosina 1988-1991. Mittaus ja paalutus on siten tehty vuosien 1985-1990 välisenä aikana. JAKO -järjestelmässä on paaluille tarkat sijaintitiedot, joten tiealueen laajuus voidaan aina tarkistaa mittaamalla. Kainuunkoillismaan maanmittausjohtajan mukaan tiealue on määritetty siten, että tiealueen reunan etäisyys ojan ulkosyrjästä on vähintään kaksi metriä, mutta todennäköisimmin noin kolme metriä. (Moilanen 2006.) Tiealueen leveys vaihtelee pääsääntöisesti 25 ja 40 metrin välillä (JAKO 2006).

Sellaisissa tapauksissa, joissa tiealuetta ei ole toimituksessa rajattu, ulottuu tiealueen reuna maantielain mukaan kahden metrin etäisyydelle ojan tai tieluiskan- tai leikkauksen ulkosyrjästä (MTL 5.3 §).

Aita vaatii leveydeltään puolesta metristä metriin vapaan alueen tien puolelle ja ainakin metrin levyisen vapaan alueen metsän puolelle. Puita ei voida kasvattaa juurikaan lähempänä aita esimerkiksi aidan huoltotöiden mahdollistamiseksi. Todennäköisesti metsäpeura-aita mahtuisi olemassa olevalle tiealueelle (kuva 4). Toisaalta hyvin kiusallisia ongelmia aiheuttaisivat tilanteet, jolloin peura-aita ei mahtuisikaan

tiealueelle maastonmuodoista tai muista syistä johtuen. Tällöin jouduttaisiin pyytämään suostumusta maanomistajilta tai hakemaan maantie- tai lunastustoimitusta. Ennen kuin tätä linjausvaihtoehtoa päätetään lähteä toteuttamaan, olisi hyvä varmistua todellisesta tiealueen leveydestä ja tien rakenteiden leveydestä maastossa. Teitä on aikojen kuluessa korjailtu ja levenneltä, joten käytännössä on joillakin teillä käynyt niin, että tien rakenteet ovat levinneet jo tiealueen ulkopuolelle.



Kuva 4. Riista-aita maantiealueella tiellä nro 4 välillä Helsinki-Lahti. (Jyrki Puupponen 2006)

Maantielain 42 §:n mukaan tiealueeseen kohdistuva työ sekä rakennelmien sijoittaminen tiealueelle vaatii tienpitoviranomaisen luvan. Peura-aidan rakentaminen olemassa olevalle maantien tiealueille tai mahdollisessa maantietoimituksessa hankittavalle maantien lisäalueelle vaatiikin, että asiasta päästään sopimukseen Oulun tiepiirin kanssa. Muita maanomistajina esiintyviä neuvottelukumppaneita ei olisi.

Mikäli metsäpeura-aita ei mahdu olemassa olevalle tiealueelle voidaan tiealuetta levittää tarpeen mukaan maantietoimituksessa. Menettelyn mahdollistaa MTL 5.1 § neljäs kohta, jonka mukaan maantiehen kuuluu myös riista-aita. Toimituksen voi saada vireille kuitenkin vain tienpitoviranomainen (MTL 54 §). Koska toimituksessa otettaisiin lisäalueita maanomistajilta, toimituksen vireillesaamisen edellytyksenä on myös lähtökohtaisesti MTL 21 §:n tarkoittaman tiesuunnitelman laatiminen. Maantiealueen levittäminen riista-aitaa varten voidaan toteuttaa ilman tiesuunnitelmaakin, mikäli lisäalueen ottamiselle saadaan kiinteistön omistajalta tai omistajaan verrattavalta haltijalta kirjallinen suostumus lisäalueen ottamiseen (MTL 21 §).

Maantietoimitus, joka on siis tullut aiemman yleistietoimituksen sijaan 1.1.2006 uuden maantielain myötä, muistuttaa lunastustoimitusta. Liitteenä 3 prosessikaavio yleistietoimituksesta (MML 2006c). Maantietoimituksen ja yleistietoimituksen eroilla ei tämän tutkimuksen kannalta ole merkitystä.

MTL 46 §:n mukaan suoja- ja näkemäalueella ei saa pitää sellaista varastoa, aittaa taikka muuta rakennelmaa tai laitetta, josta tai jonka käytöstä aiheutuu vaaraa liikenneturvallisuukselle tai haittaa tienpidolle. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että metsäpeura-aidan rakentamiseen tarvitaan Tiehallinnon poikkeamislupa (MTL 47§), mikäli se rakennetaan maantien läheisyyteen, vaikka se rakennettaisiin varsinaisen tiealueen ulkopuolelle.

Maantien suoja-alue ulottuu 20 metrin etäisyydelle maantien ajoradan tai, jos ajoratoja on useampia, lähimmän ajoradan keskilinjasta (MTL 44 §). Näkemäalueen olemassaoloa ja leveyttä ei ole laissa eikä sen esitöissä metrimääräisesti määritelty vaan sen olemassaolo ja leveys ovat tilannekohtaisia ja riippuvat liikenteellisistä seikoista (He 17/2004). Suoja-alueen rakentamisrajoitukset estävät sellaisen menettelytavan, että maantietoimituksen sijasta ja ilman tiehallinnon suostumusta haettaisiin lunastuslupaa ja lunastustoimitusta aidan rakentamiseksi maantien välittömään läheisyyteen, mutta varsinaisen tiealueen ulkopuolelle.

4.2.2. Vaikutus liikenneturvallisuuteen ja liikenteen sujuvuuteen

Riista-aitoja voidaan liikenneturvallisuuden näkökulmasta tarkastella kahdella tavalla; toisaalla ne vähentävät liikenneonnettomuuksia, mutta toisaalla ne voivat myös aiheuttaa niitä. Ongelmana on, että onnettomuudet kasaantuvat riista-aidan päätepisteisiin. Suuri ongelma on myös se, että eläimiä kulkeutuu riista-aitojen väliin, jolloin ne hätäntyneinä aiheuttavat onnettomuuksia. Oulun tiepiirin mukaan riista-aidat eivät sovellu 5-tielle Kainuun seudulle. Aidan rakentaminen vain toiselle puolelle tietä nähdään liikenneturvallisuuden kannalta kaikkein huonoimpana vaihtoehtona, sillä silloin aita keräisi eläimiä tielle. (Oulun tiepiiri 2006.)

Liikenneturvallisuuden kannalta toisenlainen kantakin voisi olla perusteltu. Vuosina 200-2004 5-tiellä Seitenoikean ja Kontiomäen välillä noin 40 kilometrin matkalla sattui autojen ja hirvien (34 kpl) sekä autojen ja peurojen (12 kpl) yhteentörmäyksiä yhteensä 46 kappaletta. Liitteenä 5 kartta hirvieläinonnettomuuksista. (Oulun tiepiiri 2006b.) Onnettomuuksia olisi tapahtunut todennäköisesti huomattavasti vähemmän, mikäli mainitulla tievälillä olisi ollut riista-aidat. Nykyinen metsäpeura-aita loppuu pari kilometriä ennen 5-tietä kartan oikeassa yläneljänneksessä näkyvän Seitenjärven ja Pöhljärven eteläpuolella olevaan Kokkovaaraan.

Peura-aitojen ja teiden risteämispaikat ovat ongelmallisia. Suurista liikennemääristä johtuen ei 5-tielle voida tehdä minkäänlaisia peurasiltaratkaisuja (kuva 2, sivu 5). Sellaista suunnitteluratkaisua ei tiettävästi ole vielä olemassa, että 5-tien ylitys voitaisiin sujuvasti järjestää. Ainoana vaihtoehtona Oulun tiepiirissä nähdään jonkinlaiset eritasoratkaisut. Tiepiirin mukaan voitaisiin ehkä käyttää hyväksi olemassa olevia teiden siltoja. (Oulun tiepiiri 2006.) Liikennesuorite 5-tiellä on vuonna 2003 ollut Kontiomäen ja Ristijärven seudulla 1600-2500 autoa päivässä (Oulun tiepiiri 2004).

Kajaanin seudulla ei ole Tiehallinnon riista-aitoja. Ainoat riista-aidat Oulun tiepiirissä ovat moottoriteillä. Tiet ovat luonteeltaan erilaisia verrattuna 5-tiehen. Periaatteessa Tiehallinto voi antaa jonkun muun tehtäväksi esimerkiksi riista-aidan rakennuttamisen. Rakennuttajasta riippumatta vastuu on kuitenkin viimekädessä Tiehallinnolla. Tiehallinnon vastuulle kuuluu myös yksityisteiden liittymäasiat sikäli, että sen velvollisuus on mahdollistaa liikennöinti liittymiin. (Oulun tiepiiri 2006.) Vaikka aidan rakentamiseen saataisiin tiehallinnolta lupa, tulisi aita rakentaa molemmin puolin tietä. Tästä aiheutuisi melkoisia kustannuksia.

5-tiellä välillä Seitenjärvi – Tie 89 (Kontiomäki - Vartius) on tien oikealla puolella olevia erilaisia liittymiä noin 75 kpl, joista kolme on yleisen tien liittymää. Tien vasemmalla puolella on myös noin 75 liittymää, joista yleisten teiden liittymiä 4. Liitteissä 6-7 kartat, joissa liittymät merkitty. (Oulun tiepiiri 2006.) Luvuissa on mukana kaikenlaiset maatalousliittymätkin, eikä portteja todennäköisesti näin paljoa tarvitsisi tehdä, mutta lukuja voidaan pitää suuntaa antavina.

Tiehallinto on aloittamassa selvittelyä siitä, että miten liittymämääriä voitaisiin vähentää maamme pääteillä (Kotilainen 2006). Lienee kuitenkin selvää, että menee pitkiä aikoja, ennen kuin liittymien määrä todellisuudessa vähenee 5-tiellä Kainuun korkeudella. Metsäpeura-aidan rakennuttaja ei voi jäädä tällaista odottamaan.

Peura-aidan jatkaminen Seitenoikean kohdalta 5-tien tiealuetta pitkin etelään aiheuttaisi aitaan voimakkaan mutkan. Jyrkät mutkat aidassa saattavat aiheuttaa eläimissä voimakasta painetta aidan toiselle puolelle pääsemiseksi (Paliskuntain yhdistys 2005). Toisaalta melkein kaikissa tutkittavissa vaihtoehdoissa katkaistaan aidalla joidenkin peurojen käyttämä kulkureitti. Alkuvaiheessa paine voi olla kova aidan yli pääsemiseksi. Aita ei katkaisisi joidenkin peurojen käyttämää kulkureittiä, mikäli aita rakennetaan luoteeseen menevälle voimajohtolinjalle. Toisaalta täytyy muistaa, että jo alunperin rakennettaessa peura-aita 90-luvulla katkaistiin peurojen käyttämä kulkureitti ja ajan myötä ne ovat siihenkin tottuneet.

4.3. Metsäpeura-aidan rakentamisesta rautatiealueille

Rautatiealueet on lunastettu silloisen Valtion Rautateiden hallintaan rautateiden pitoa varten lunastuslain nojalla. Lunastustoimituksessa on lunastettu täysi omistusoikeus. Lunastetusta maa-alueesta on muodostettu lunastusyksikkö ja rautatiealue on pyykitetty maastoon. Sille, joka omisti rautatiekäyttöön lunastetun maa-alueen aiemmin, ei ole jäänyt mitään oikeuksia lunastusyksikköön. Jos peura-aita halutaan rakentaa peura-aitaa rautatiealueille, onkin rakentamisesta neuvoteltava ensisijaisesti rautateiden pidosta vastaavan kanssa.

Ratahallintokeskuksen tehtävistä säädetyn lain (laki ratahallintokeskuksesta 199/2003) mukaan ratahallintokeskus on liikenne- ja viestintäministeriön alainen virasto, joka toimii valtion rataverkon haltijana ja rautatieviranomaisena (Laki ratahallintokeskuksesta 1 §.) Edelleen lain 2 §:n mukaan ratahallintokeskuksen tehtävänä on huolehtia rataverkon ylläpidosta ja kehittämisestä, rautatieliikenteen liikenneturvallisuudesta, radanpitoon ja rautatieliikenteen harjoittamiseen liittyvistä viranomaistehtävistä sekä alan kansainvälisestä yhteistyöstä. Valtioneuvoston asetuksen (205/2003) ratahallintokeskuksesta 11 § mukaan ratahallintokeskus kantaa ja vastaa valtion puo-

lesta sekä valvoo tuomioistuimessa, välimiesmenettelyssä, muissa viranomaisissa ja toimituksissa valtion etua ja oikeutta kaikissa ratahallintokeskukselle kuuluvissa asioissa.

Pohjois-Suomen ratojen isännöinti on ulkoistettu CMC Terastolle (Haapalahti 2005). Jos metsäpeura-aidan rakentamista suunnitellaan rautatiealueille, voidaankin olla jatkossa yhteydessä konsulttiin ja antaa heidän päättää siitä, mihin he katsovat toimivaltansa riittävän. Mikäli konsultti ei katso toimivaltansa riittävän, niin virallista suostumusta rata-alueelle rakentamiseen haetaan ratahallintokeskuksesta. Ratahallintokeskuksessa Kainuun alueen aluevastaava (Ilkka Saari) tekee asiassa päätöksen. (Ahtiainen 2005-2006.)

Luonnollisesti edellytyksenä metsäpeura-aidan rautatiealueelle rakentamiseen on myös, että metsäpeura-aita mahtuu olemassa olevalle rautatiealueelle (kuva 5). Lunnastusyksikön leveys vaihtelee 30 ja 40 metrin välillä ja tasoristeysalueilla rata-alue on jopa 60 metriä leveä, joten aita todennäköisesti mahtuisi kaikissa tilanteissa ongelmitta rautatiealueelle. (JAKO 2006.) Aidan mahtumisesta rautatie-alueelle tulee kuitenkin varmistua maastomittauksin.



Kuva 5. Rautatiealuetta Kontiomäki - Vartius rataosuudella. (Ratahallintokeskus 2006)

Ratahallintokeskuksessa ei nähdä merkittäviä esteitä metsäpeura-aidan rakentamisessa rautatiealueille. Ratahallintokeskuksen esittämät huomioitavat asiat liittyvät liikenneturvallisuuteen ja radan huoltoyhteyksiin. Turvallisuuskohdat edellyttävät,

että aidan ja lähimmän raiteen keskikohdan väliin jäävä alue on vähintään 5 metriä leveä. Radan huoltotöiden sujuvuuden vuoksi huoltoteiden kohdalle on rakennettava portit. (Saari 2005.)

Metsäpeura-aidan jatkorakentamiseen soveltuisi suuntansa ja sijaintinsa puolesta rataosuus Härmänkylä – Kontiomäki ja edelleen Kontiomäki – Oulu. Toimeksiannon mukaan tutkitaan tässä vaiheessa aidan rakentamista Oulujärven tasalle saakka. Kontiomäeltä on enää muutama kilometri Oulujärven rantaan. Todennäköisesti aidan jatkamiseen myöhemmässä vaiheessa edelleen Kontiomäeltä Oulun suuntaan rautatiealueita hyväksi käyttäen ei olisi sen suurempia esteitä.

Rautatiealueiden käyttöä metsäpeura-aidan rakentamiseen puoltaa se, että ongelmallisia aidan ja muiden liikenneväylien risteyskohtia olisi huomattavasti vähemmän verrattuna siihen, että aita rakennettaisiin maantien (esimerkiksi 5-tien) laitaan. Rautatiellä ei luonnollisestikaan ole liittymää lähes jokaisen yksittäisen talon kohdalla kuten on asian laita maantiellä. Radan ja teiden risteyskohtia (tasoristeyskohtia) on jo alunperin rakennettu mahdollisimman vähän. Nykyisin olemassa oleva metsäpeura-aita on rautatien varressa Härmänkylän kohdalla.

Härmänkylästä Kontiomäelle on matkaa noin 45 km. Raideosuudella kulkee normaalisti päivittäin neljä tavarajunaa ja osuuden nopeusrajoitus on lähes kauttaaltaan 80 km/h. Metsäpeura-aidan rakentaminen tasoristeysalueille on lähinnä rakentajan ja yksityistien tiekunnan välinen asia. Ratahallintokeskuksen kannalta tasoristeysalueille rakentamisessa on huomioitava, että rakennettavat portit eivät saa ulottua varsinaiselle rata-alueelle missään tilanteessa. Porttien lehtien pituus ja sijainti on siis mitoitettava siten, että ne eivät voi missään tapauksessa heilahtaa varsinaiselle rata-alueelle. (Ahtiainen 2005.)

Ratahallintokeskus jakaa rautatiealueella tehtävät työt ”ratatyöhön” (1), joista on tehtävä kirjalliset ilmoitukset virallisilla lomakkeilla ja ”rautatiellä tehtävään muuhun työhön” (2), josta ei tehdä ilmoitusta, mutta johon on saatava liikenteen ohjauksen lupa. Viimeksi mainittu on työtä, joka ”ei ole ratatyötä, mutta jota tehdään radalla tai sen välittömässä läheisyydessä siten, että työstä voi olla vaaraa liikenteelle”. (Ratahallintokeskus 2006b, 53.)

Metsäpeura-aidan rakentaminen rautatiealueelle näyttäisi olevan ”rautatiellä tehtävää muuta työtä”, koska se tehdään rautatiealueella ja siitä voi olla vaaraa liikenteelle. Rakentamistoille on siis pyydettävä liikenteenohjauskeskuksen lupa.

Toisena vaihtoehtona tämän tyyppisen työn tekemiselle junaturvallisuussäännössä mainitaan työn tekeminen turvamiehen turvaamana siten, että työntekijät ja työntekovälineet ovat turvamiehen käskystä siirrettävissä pois radalta siten, että liikenteelle ei aiheudu häiriötä. Tällaiselle työlle ei pyydetä lupaa, eikä siitä tehdä ilmoitusta. (Ratahallintokeskus 2006b, 53.)

4.4. Aidan rakentamisesta poronhoitoalueen rajalle

Nykyinen 85 km pitkä aita sijaitsee pääosin poronhoitoalueen etelärajalla (kuva 6). Poronhoitoalueen raja voisi olla luonteva linjaus myös aidan jatkorakentamiselle. Tällöin aita palvelisi parhaiten myös poromiesten tarpeita helpottaen poronhoitotyötä. Poronhoitotyö helpottuisi, kun porot eivät pääsisi kulkemaan poronhoitoalueen ulkopuolelle, josta ne on aina haettava PHL 3 ja 7 §:n velvoittamana pois.

Peura-aidan rakentamiseen poronhoitoalueen rajalle ei ole mitään sellaisia esteitä, mitä ei olisi aidan rakentamisessa vastaavat kiinteistötekniset ominaisuudet omaavalle maalle muualla kuin poronhoitoalueen rajalla. Poronhoitoalueen raja ei ole kiinteistötekkinen raja, vaan lähinnä hallinnollinen raja. Poronhoitoalueen rajaa ei ole myöskään maastoon merkitty tai aukaistu kuten kiinteistörajat. Poronhoitoalueen raja on määrätty poronhoitolain 2 §:ssä ja esitetty poronhoitolakiin liitettyllä kartalla.

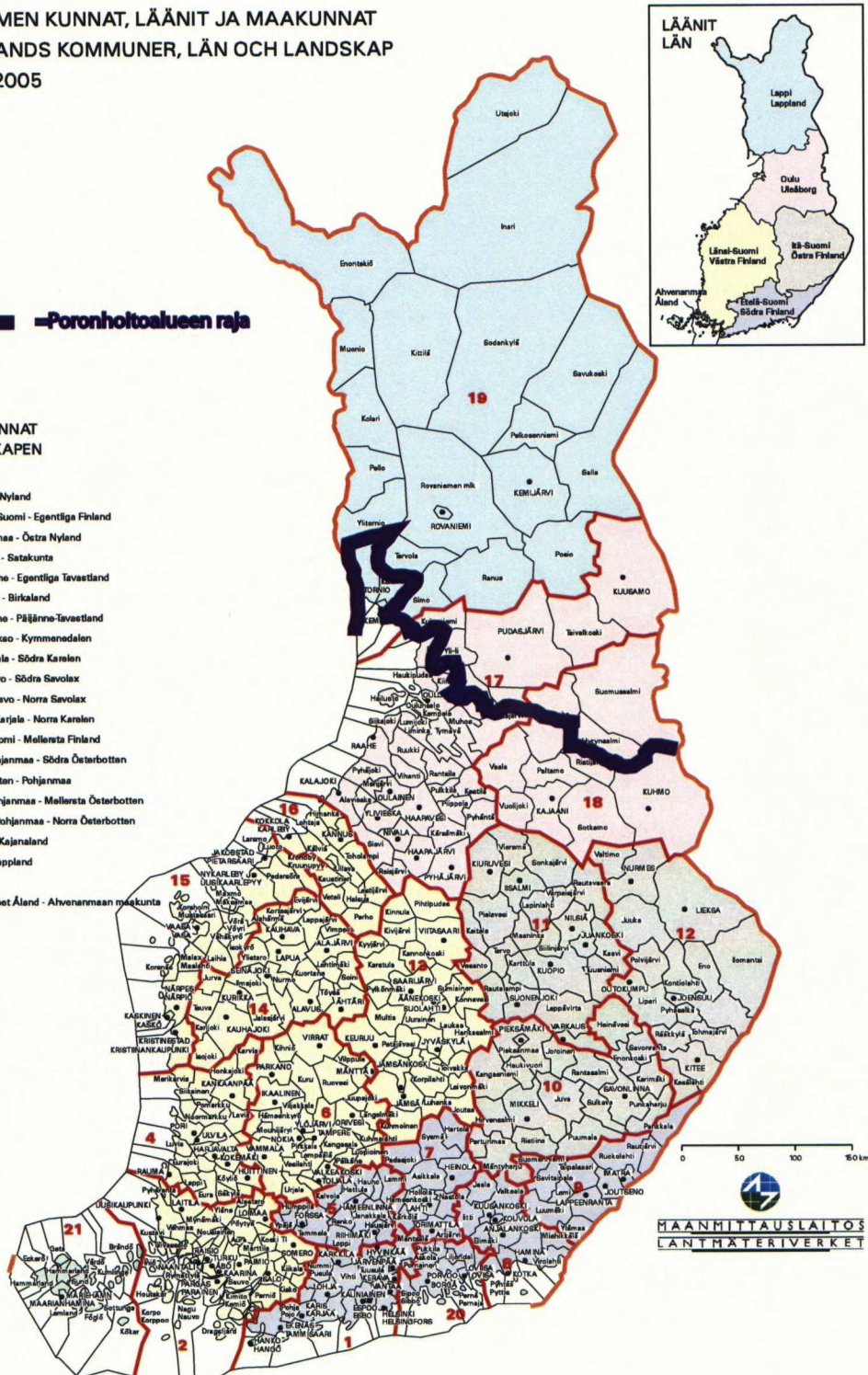
SUOMEN KUNNAT, LÄÄNIT JA MAAKUNNAT
FINLANDS KOMMUNER, LÄN OCH LANDSKAP

1. 1. 2005

■ Poronhoitoalueen raja

MAAKUNNAT
LANDSKAPEN

1. Uusimaa - Nyland
2. Varsinais-Suomi - Egentliga Finland
20. Itä-Uusimaa - Östra Nyland
4. Satakunta - Satakunta
5. Kanta-Häme - Egentliga Tavastland
6. Pirkanmaa - Birkaland
7. Päijät-Häme - Päijätne-Tavastland
8. Kymenlaakso - Kymmenedalen
9. Etelä-Karjala - Södra Karelen
10. Etelä-Savo - Södra Savolax
11. Pohjois-Savo - Norra Savolax
12. Pohjois-Karjala - Norra Karelen
13. Keski-Suomi - Mellersta Finland
14. Etelä-Pohjanmaa - Södra Österbotten
15. Österbotten - Pohjanmaa
16. Keski-Pohjanmaa - Mellersta Österbotten
17. Pohjois-Pohjanmaa - Norra Österbotten
18. Kainuu - Kajanaland
19. Lappi - Lappland
21. Landskapet Åland - Ahvenanmaan maakunta



Kuva 6. Poronhoitoalueen eteläraja. (Pohjakartta-aineisto (C) Maanmittauslaitos lupa nro 229/MYY/06, poronhoitoalueen rajan lähde poronhoitolain liitteenä oleva kartta)

Käytännössä peura-aidan rakentaminen poronhoitoalueen rajalle on ongelmallista. Poronhoitoalueen raja kulkee pitkiä matkoja aidan rakentamisen kannalta epätarkoituksenmukaisissa ja vaikeasti toteutettavissa paikoissa, kuten Kiiminkijoessa ja Puolanka–Hyrnsalmi maantiellä. Poronhoitoalueen raja on myös hyvin mutkikas, mikä aiheuttaisi aidan rakentamiselle ylimääräisiä kustannuksia. Käytännön ongelmat ovat todennäköisesti niin suuret, että aidan rakentaminen nykyisen poronhoitoalueen rajaa noudatellen ei ole mahdollista. Näihin ongelmiin liittyviä mahdollisia ratkaisuja on selostettu enemmän kappaleessa 5.3 ”Poronhoitolain muuttaminen”.

4.5. Rakentamisesta voimajohtolinjoille

4.5.1. Kiinteistötekniinen näkökulma

Voimajohtolinjoja on rakennettu kahdella tavalla. Pieni osa niistä on rakennettu tekemällä maankäytösopimuksia yksityisten maanomistajien kanssa, mutta valtaosa ja käytännössä kaikki valtakunnalliset voimajohdot on rakennettu lunastamalla pysyvä käyttöoikeus maanomistajilta. Moilasen (2005) mukaan Kainuussa jotkut pienet voimajohtoja pitävät yhtiöt ovat joutuneet hankaluuksiin joidenkin sellaisten johtosuukien osalta, jotka on sopimusperusteisesti rakennettu. Vanhoille linjoille on jouduttu jopa hakemaan lunastuslupia ja lunastustoimituksia. Lunastustoimituksessa käyttöoikeus voimajohtolinjojen sijoittamiseksi on lunastettu lunastuslain mukaisessa järjestyksessä siten kuin luvussa 2.2 ”Lunastuslain mukainen toimitus” on selostettu. Metsäpeura-aidan rakennuttajan kannalta ei oikeastaan ole väliä, kummalla tavalla voimansiirtoyhtiö on oikeutensa hankkinut.

Toimitusmenettelyssä voimansiirtoyhtiöiden hyväksi perustetaan pysyvä käyttöoikeus (LunL 1 §), jossa eritellään tarkoin, että mitä oikeuksia voimansiirtoyhtiölle lunastetaan. Käyttöoikeuden lunastamisen jälkeen maanomistaja omistaa edelleenkin voimajohtolinjan alueen, eikä voimansiirtoyhtiölle lunastettu oikeus voi laajentua käsittämään muunlaista käyttöä ilman sopimusta tai uutta lunastustoimitusta.

Haluttaessa rakentaa metsäpeura-aita voimajohtolinjoille sopimusteitse, on pääasiallinen neuvottelukumppani aina maanomistaja. Voimansiirtoyhtiöt ovat erityisen oikeuden haltijoina asianosaisia. Mikäli päädytään lunastuslain mukaiseen toimitusmenettelyyn, lunastetaan käyttöoikeus aidan pitämiseen maanomistajalta. Voimansiirtoyhtiöt ovat tällöin KML 17 §:n tarkoittamia asianosaisia, joiden oikeutta toimitus välittömästi koskee ja joita on siis lain mukaan kuultava.

Lisäämällä 72d § lunastuslakiin vuonna 2001 otettiin pieni askel siihen suuntaan, että lunastettu käyttöoikeus voisi laajentua lunastuslupan myöntämisen jälkeen käsittämään sellaisia käyttömuotoja, mitä ei ole lunastuspäätöksessä mainittu. Pykälän ensimmäisen momentin mukaan:

”Jos lunastuksen hakijalle on tarpeen käyttää lunastuspäätöksestä poikkeavaan tarkoitukseen aluetta, johon tällä on lunastuksen perusteella erityinen oikeus, maanmitaustoimisto voi hakemuksesta muuttaa lunastuspäätöksessä mainittua käyttötarkoitusta, jos yleinen tarve sitä vaatii ja muutoksesta aiheutuva haitta tai vahinko alueen omistajille tai siihen kohdistuvien muiden erityisten oikeuksien haltijoille on vähäinen.”

Lakimuutos tehtiin yhteiskunnan nopeasti muuttuneiden tarpeiden tyydyttämiseksi. Esimerkkinä voidaan mainita tietoliikennekaapeleiden sijoittaminen voimajohtolinjoil-

le. Lunastuslain aiempi sanamuoto ei mahdollistanut lunastetun käyttöoikeuden käyttämistä mihinkään muuhun tarkoitukseen kuin lunastuspäätöksessä mainittuun tarkoitukseen ilman uutta raskasta lunastuslupamenettelyä. (He 87/2001.)

Lunastuslakiin lisätty 72d § näyttäisi olevan säädetty ns. joustavaksi normiksi. Käytännössä paikallisen maanmittaustoimiston tulkintavapaus tämän pykälän tulkinnan suhteen on suhteellisen laaja ilman tarkkoja rajoja. Jos metsäpeura-aita rakennettaisiin 72 §:ssä tarkoitetun hakijan tarpeisiin, voitaisiin jopa ajatella, että metsäpeura-aita voitaisiin rakentaa 72 §:n mukaisesti ilman raskasta lunastuslupamenettelyä. Pykälän sanamuoto ei kuitenkaan tällaisenaan mahdollista menettelyn käyttöä metsäpeura-aidan rakentamisoikeuden lisäämiseksi olemassa olevaan käyttöoikeuteen voimajohdon pitämiseksi. Metsäpeura-aidan rakentaminen ei ole tarpeen 72 d pykälän tarkoittamalle alkuperäiselle lunastuksen hakijalle eli voimansiirtoyhtiölle.

Seitenoikeasta luoteeseen lähtevä voimajohtolinja on ennen Puolankaa noin 70 eri kiinteistön alueella. Seitenoikeasta länteen lähtevällä voimajohtolinjalla on Seitenoikean ja Oulujärven länsipäähän sijoittuvan Vaalan välisellä osuudella noin 150 eri kiinteistöä. Nykyinen metsäpeura-aita kulkee noin 50 eri kiinteistön alueella. (JAKO 2006.)

4.5.2. Peura-aita ja sähköturvallisuus

Metsäpeura-aidan jatkorakentamisen osalta tutkittavien voimajohtolinjojen haltijoiden Fingridin ja Kainuun energian edustajat eivät nähneet mitään sellaista estettä, etteikö metsäpeura-aitaa voitaisi heidän puolesta voimajohtoalueelle rakentaa (Huuska 2005, Ahonen 2005). Olemassa oleva metsäpeura-aita on rakennettukin osin Fingridin voimajohtolinja-alueille (kuva 7) maanomistajien luvilla. Nykyinen aita päättyy lähelle Seitenoikean muuntajaa. Metsäpeura-aidan jatkon rakentamiseen suuntansa puolesta voisivat sopia Seitenoikealta Paltamon suuntaan eli luoteeseen lähtevä voimajohtolinja sekä Seitenoikealta länteen Oulujärven pohjoispuolta menevä voimajohtolinja ja siitä erkaantuva lounaaseen Kajaanin suuntaan lähtevä voimajohtolinja. Paltamon suuntaan menevä voimajohtolinja on Kainuun energian hallinnassa ja Kajaaniin suuntaan menevät linjat ovat Fingridin. Liitteenä 8 kartta, jossa voimajohtolinjat väreillä (pohjakartan lähde JAKO 2006).



Kuva 7. Peura-aitaa voimajohtolinjalla. (Oulun tiepiiri 2006)

Voimajohtoyhtiöiden näkemyksen mukaan aita tulee rakentaa voimajohtokadun reunaan, eikä ainakaan suoraan johtimien alle. Voimajohtolinjojen huoltoyhteydet on turvattava muun muassa rakentamalla portit aitaan huoltoteitä varten. Turvallisuusnäkökohdat edellyttävät, että voimajohtokadulle sijoitettavat rakennelmat on oltava alle kaksi metriä korkeita (Ahonen 2005, Huuska 2005.) Aidan maadoitukseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Mahdollisesti tullaan vaatimaan aitalolppien maadoitusta tietyin välein, jottei peura-aidasta muodostu induktion kautta sähköaitaa. Käytännössä maadoitus tarkoittaa sitä, että aitalolppiin asennetaan kuparijohtimet tietyin välein. Puisissa tolpiissa maadoitus tulisi ehkä olla parinkymmenen metrin välein ja metallisissa hieman harvemmin. (Ahonen 2005.)

Maadoitukset on kaivettava 70 cm syvyyteen, mikä käytännössä edellyttää maansiirtokoneiden käyttöä. Tästä aiheutuva kustannusten nousu voi olla merkittävää, mikäli aidan rakentamisessa ei muutoin jouduta käyttämään koneita. Toisaalta jos maansiirtokoneita käytetään muutoinkin esimerkiksi aitalolppien maahan kaivamiseen, niin maadoituksesta aiheutuva lisätyö ei olisi niin merkittävää. Maadoituksessa tarvittavista tarvikkeista eli lähinnä kuparikaapelista aiheutuvat kustannukset eivät ole merkittäviä. Maadoituksen asennukseen ei tarvita alan ammattilaista, vaan asennus saadaan tehdä ohjeiden mukaan. (Hakala 2005.)

Valittavilla suunnitteluratkaisuilla voidaan kuitenkin ehkä jopa poistaa maadoituksen tarve kokonaan. Maadoituksia ei tarvita ollenkaan, mikäli tehdään riittävän tihein välimatkoin aitaan sähköä johtamaton katkos. Käytännössä riittäisi, että aitaverkko katkaistaan kahden aitalolpan avulla, joiden väliin jäisi vähintään 10 cm. Katkokset tuli-

sivat olla ehkä 100-400 metrin välein riippuen tarkemmista tutkimuksista. (Hakala 2005.) Maadoitusongelma voitaisiin siis mahdollisesti ratkaista samalla, kun suunnitellaan portteja ihmisten kulkua varten. Portit voidaan rakentaa sähköä johtamattomiksi. Asetetut vaatimukset täyttäisi todennäköisimmin esimerkiksi Tiehallinnon työselityksen (Tiehallinto 2004b, 20) kaltainen käyntiaukko. Työselityksen mukaan käyntiaukot tehdään voimalinjojen molemmille puolille, jolloin estetään aidan sähköistymisen siinä tapauksessa, että voimalinja sattuisi putoamaan alas (Tiehallinto 2004b, 19). Tiehallinnon käyttämiä riista-aitojen portteja ja käyntiaukkoja on selostettu tätä enemmän kappaleessa 6.1.1. ”Tiehallinnon riista-aidat”.

4.6. Metsäpeura-aidan jatkaminen itärajaa pitkin etelän suuntaan

Suomen metsäpeura-aita loppuu Venäjän rajalle tultaessa. Pohjoisen suuntaan jatkuu Venäjän rajan suuntaisena Paliskuntain yhdistyksen ylläpitämä porotalouden tarpeisiin rakennettu 1200 km pitkä esteaita, jolla estetään porojen kulkeutuminen Venäjälle. Porotalouden tarpeisiin esteaitaa ei ole etelän suuntaan rakennettu, koska poronhoitoalue loppuu metsäpeura-aidan ja valtakunnanrajan yhtymäkohdassa. Metsäpeuroilla on siten vapaa kulkuyhteys Suomen ja Venäjän välisen rajan yli. Porotalouden edustajat eivät vastusta aidan jatkamista etelän suuntaan (Paliskuntain yhdistys 2005).

Venäjän puolelle Kuhmon korkeudelle on rakennettu 1980-luvulla jonkinlainen esteaita (Väinölä ym. 2001, 5). On kuitenkin viitteitä siitä, että aita ei pidä (Kainuun riistanhoitopiiri 2005, Härkönen 2006). Lähemmät tutkimukset eivät liene mahdollisia nykyisessä tilanteessa valtakunnanrajan toisella puolella. Käytännöllisempää olisi Suomen olemassa olevan metsäpeura-aidan jatkaminen vähän matkaa itärajan suuntaisesti etelän suuntaan.

Oletettavasti lyhytkin pätkä aitaa rajan suuntaisesti etelän suuntaa rakennettuna kääntäisi suuren osan ainakin aidan vartta kulkevista metsäpeuroista takaisin Suomeen. Aidan jatke voitaisiin lopettaa Kostamukseen menevän tien läheisyyteen, jolloin ei tarvittaisi minkäänlaisia porttirakennelmia, kun ei tulisi yhtään tienylitystä. (Kainuun riistanhoitopiiri 2005.) Uutta aitaa olisi itärajalle tarvetta rakentaa noin 4,6 kilometriä.

Aidan jatkaminen olisi kiinteistöteknisestä näkökulmasta varsin yksinkertaista, sillä valtakunnanrajan läheisyydessä Metsähallitus omistaa kaiken maan. Vartiuksen tiestä pohjoiseen on ”Lentuan valtionmaa” ja sen yläpuolella ”Juortanansalon – Lapinsuon soidensuojelualue”. (JAKO 2006.) Juortanansalon – Lapinsuon alueesta säädetään ”Ystävyiden puistosta” annetun lain 488/1990 1 §:ssä:

”Yhteistyön edistämiseksi ympäristönsuojelun alalla Suomen ja Neuvostoliiton kesken, Kainuun metsä- ja suoerämaiden, järvi- ja harjuluonnon sekä metsäpeuran elinympäristön suojelemiseksi sekä ympäristöntutkimusta varten perustetaan Ystävyiden puisto valtion omistamille alueille Kuhmon kaupungissa ja Suomussalmen kunnassa.”

Aidan jatkamiseksi riittäisi suostumuksen hankkiminen Metsähallitukselta ja hankkeesta neuvottelemine venäläisten kanssa.

5. LAINSÄÄDÄNNÖLLISET TOIMET

5.1. Erillislain laatiminen

5.1.1. Erillislain laatiminen lunastamista varten

Säättämällä erillislaki lunastustoimitukseen verrattavasta menettelystä riista-aidan rakentamiseksi, voitaisiin ainakin teoriassa kirjoittaa hieman yleislakiin verrattuna helpotetut menettelysäädökset lain nojalla suoritettavaan lunastustoimitukseen. Näin on tehty Suomessa ennenkin.

Vuonna 1942 säädettiin laki turvesuon pakkolunastuksesta (641/1942). Hallituksen esityksen mukaan polttoainepula vaati joustavampaa menettelyä turvesoiden pakkolunastuksiin (He 54/1942). Lakia säädettäessä lienee ollut jonkinlainen merkitys sillä, että maassamme oli tuolloin rauhattomat ajat. Tämä laki säädettiin vanhan pakkolunastuslain (27/1898) voimassaollessa.

Vuonna 1972 säädettiin laki maakaasuverkoston rakentamista varten pakkolunastettavien alueiden haltuunottamisesta eräissä tapauksissa (465/1972). Lain säätämisen tarkoituksena oli yksinomaan helpottaa ja nopeuttaa maakaasuputkiverkoston rakentamista varten tehtävää omaisuuden pakkolunastusta. Suomi oli tehnyt sopimuksen Sosialististen Neuvostotasavaltojen liiton kanssa maakaasun toimittamisesta Neuvostoliitosta Suomeen, mutta tarvittavaa maakaasuverkostoa ei ollut olemassa. Tuolloin voimassa ollut pakkolunastuslaki vuodelta 1898 ei mahdollistanut tilanteen vaatimaa nopeaa alueiden haltuunottoa. Laissa helpotettiin erityisesti menettelyä asianosaisten kuulemisen osalta. (He 42/1972.) Ainoaksi mahdolliseksi lunastuksen hakijaksi säädettiin lain 1 §:ssä Neste Oy. Laissa säädettiin lähinnä menettelystä ja alueiden haltuunottamisesta. Lopullisten korvausten määrääminen jätettiin tuolloinkin yleisen pakkolunastuslain varaan. Muitakin erillislakeja (ks. Ojanen 1978, 59-62) on, mutta niiden luetteleminen tässä on tarpeetonta.

Suomessa on siis säädetty useita erillislakeja lunastamistakin varten. Erillislait on säädetty vanhan pakkolunastuslain voimassaollessa. Lakien säätämiseen johtanutta tarvetta on pidettävä useissa tapauksissa hieman eri luontoisena kuin selvityksen aiheena olevaa tarvetta metsäpeura-aidan jatkamiseksi. Lunastuslakia (603/1977) säädettäessä pyrittiin ottamaan huomioon juuri ne syyt, joiden vuoksi edellä mainittuja erillislakeja on jouduttu säätämään (He 179/1975). Erillislain säätämistä lunastusta varten on pidettävä nykyisin tällaisessa tilanteessa epätarkoituksenmukaisena ja tarpeettomana. Syynä erillislain säätämiseen ei myöskään voine olla halu päästä helpommalla lunastamisessa.

Erillislain laatiminen olisi vastoin moderneja lainsäädännön kehittämistavoitteita. Nykyisin laein tapahtuvaa sääntelyä pyritään ennemminkin vähentämään ja kannustetaan käyttämään erilaisia vaihtoehtoisia toimintamalleja. Tarpeetonta sääntelyä olisi vältettävä. (Valtioneuvoston kanslia 2005, 21-23.) Tutkimuksen kohteena olevassa ongelmassa vaihtoehtoja näyttäisi olevan. Erillislainsäädännön tarpeen vähentämiseen on pyritty myös lunastuslakia laadittaessa säättämällä lunastusperusteesta koh- tuullisen väljästi. Hallituksen esityksen mukaan "Ehdotus tähtää lunastuslainsäädännön kokonaisuudistukseen, joka tekisi lunastamista koskevan erityislainsäädännön

mahdollisimman suuressa määrin tarpeettomaksi” (He 179/1975 II, 3). Jos kuitenkin lainsäädäntöhankkeeseen päädytään, voidaan ottaa mallia laeista, joissa on säädetty reittitoimituksista.

5.1.2. Reittitoimitus-tyyppisen toimitusmallin sisältävän metsäpeura-aitalain laatimisesta

Kainuun metsäpeura-aidan jatkorakentaminen maanomistusoloista riippumatta voitaisiin mahdollistaa säättämällä reittitoimitustyyppisestä ”aitatoimituksesta” erillislaki. Laki voitaisiin laatia ottaen mallia lakiteknisiltä osin esimerkiksi ulkoilulaista (606/1973) ja maastoliikennelaista (1710/1995). Molemmissa laeissa on pakkotoimioikeudellisia piirteitä. Ulkoilulaissa on säädetty ulkoilureittitoimituksesta ja maastoliikennelaissa moottorikelkkareittitoimituksesta. Jos aitatoimituksesta säädettäisiin erillislaisissa ei raskas lunastusmenettely olisi välttämättä tarpeen.

Omaisuuksien käyttöä voidaan rajoittaa tavallisella lailla ilman korvaus- tai lunastusvelvollisuutta esimerkiksi ympäristön ja luonnon suojelemiseksi, mikäli käytönrajoitukset eivät loukkaa omistajansa oikeutta omaisuuden normaaliin, kohtuulliseen ja järkevään käyttämiseen. Jos näin ei ole, tulee oikeuden loukkaus poistaa tehokkaalla korvausjärjestelmällä. Toinen vaihtoehto on lain säätäminen perustuslain säätämisyksityksessä ns. poikkeuslakina. (Kuusiniemi ym. 1998, 52.)

Metsäpeura-aidan rakentamisen mahdollistavaa lakia ei voida säätää tavallisessa lainsäätämisyksityksessä ellei - kuten sanottu - samalla säädettäisiin tehokasta korvausjärjestelmää. Tehokkaalla korvausjärjestelmällä on ymmärrettävä tässä esityksessä kappaleissa 2.2.2 ”Täysi korvaus” selitettyä täyden korvauksen periaatetta. Käytännössä asia voitaisiin lakiteknisesti hoitaa siten, että lakiin otettaisiin viittaus korvauksien osalta lunastuslakiin. Näin on tehty uudessa maantielaissakin. Perustuslainsäätämisyksitys ei menettelyn raskaudesta ja epätarkoituksenmukaisuudesta johtuen tule tässä tapauksessa kysymykseen.

A. Ulkoilulain mukainen reittitoimitus

Ulkoilulain mukaisen ulkoilureitin perustamiseksi on laadittava ja vahvistettava ulkoilureittisuunnitelma, sekä pidettävä paikalla ulkoilureittitoimitus (UlkL 2 §). Edellytyksistä säädetään lain ensimmäisessä pykälässä:

Jos yleisen ulkoilutoiminnan kannalta on tärkeitä saada johdetuksi ulkoilijain kulkeminen kiinteistön kautta eikä siitä aiheudu huomattavaa haittaa kiinteistölle, on tästä luovutettava alue ulkoilureittinä käytettäväksi.

Ulkoilulain mukaisen reitin perustaminen siis edellyttää samantyyppistä yleistä tarvetta kuin lunastuslaki.

Lain neljännen pykälän mukaan ulkoilureittisuunnitelman vahvistaa lääninhallitus, jonka alueella ulkoilureitti tai suurin osa siitä on. Nykyisin lääninhallituksen sijaan vahvistajaksi on asetettu alueellinen ympäristökeskus (UlkL 32a §). Asianosaisia on kuultava myös ulkoilureittiä suunniteltaessa. Heille on varattava tilaisuus muistutusten tekemiseen (UlkL 4 §).

Ulkoilureittitoimituksessa on määrättävä myös korvausten suorittamisesta (UlkL 7 §). Lain 8 §:n mukaan korvauksia maksetaan

- maan käyttöoikeuden luovuttamisesta ulkoilureittiä varten,

- vahingosta ja
- haitasta.

Korvauksen määräämisessä ja suorittamisessa noudatetaan soveltuvin osin yksityistielain säännöksiä (UlkL 7 §).

B. Maastoliikennelain mukainen reittitoimitus

Maastoliikennelain mukaisessa reittitoimituksessa muodostetaan oikeus moottorikelkkareitin pitämiseksi. Moottorikelkkareitin perustamisen päävaiheet ovat:

- reittihankkeen käynnistäminen,
- reitin suunnittelu ja yhteistyö maanomistajien kanssa,
- reittisuunnitelman vahvistaminen,
- reittitoimitukset tai maankäyttösopimukset, sekä
- reitin rakentaminen ja käyttöönotto.

(Tallgren 1999, tiivistelmä)

Aloitteen reitin perustamiseksi voi tehdä se, joka reittiä tarvitsee (Tallgren 1999, 19). Aloitteen pohjalta selvitetään hankkeen tarpeellisuus (Tallgren 1999, 20). Moottorikelkkareitin perustamiseksi on laadittava reittisuunnitelma, jonka hyväksymisestä päättää kunnan ympäristönsuojeluviranomainen (MaastoL 15§). Reittisuunnitelman laatijasta ei ole erityisesti säädetty.

Ennen hyväksymistä annetaan maanomistajille, valvontaviranomaisille sekä muille tarvittaville osapuolille mahdollisuus antaa reittisuunnitelmasta lausunto ja kuulutetaan suunnitelman vahvistamismenettelystä. Tallgrenin mukaan reittisuunnitelman vahvistaminen on ratkaiseva vaihe reitin perustamisessa. Tällöin arvioidaan ja ratkaistaan reitin perustamisen edellytykset. Edellytyksiä ovat yleinen tarve sekä se, että reitistä ei saa aiheutua huomattavaa haittaa. (Tallgren 1999, tiivistelmä.)

Reittisuunnitelman jälkeen tehtävässä reittitoimituksessa on soveltuvin osin noudatettava, mitä ulkoilulain (606/1973) 5–8 §:ssä säädetään ulkoilureittitoimituksen hakemisesta, kustannuksista, toimitusmiehistä, toimituksen kulusta sekä korvauksista, jollei maastoliikennelain säännöksistä muuta johdu (MaastoL 17 §). Menettelystä toimituksessa on muilta osin sovellettava yksityistielain (358/1962) säännöksiä ellei maastoliikennelaissa ole muuta säädetty (MaastoL 17 §). Korvausten osalta noudatetaan siis myös yksityistielakia. Käytännössä yksityistielain mukaisen korvausjärjestelmän ja tässä esityksessä kappaleessa 2.2.2 ”Täyden korvauksen periaate” selostetun lunastuslain mukaisen korvausjärjestelmän ero on metsäpeura-aidan rakennuttajan kannalta merkityksellinen. Reittitoimituksen jälkeen moottorikelkkareitti merkitään pysyvänä ja yleisenä käyttöoikeutena kiinteistörekisteriin (Tallgren 1999, 63).

Verrattaessa maastoliikennelain ja ulkoilulain mukaisia reittitoimituksia lunastuslain mukaiseen toimitukseen huomataan siis se, että menettely on kevyempi ja olennaiset päätökset tehdään huomattavasti alemmilla tasoilla. Lunastustoimituksen edellytyksenä olevasta lunastusluvasta päättää valtioneuvosto, mutta reittitoimituksissa edellytyksenä olevan reittisuunnitelman hyväksyy kunnan ympäristönsuojeluviranomainen tai alueellinen ympäristökeskus. Todennäköisesti reittisuunnitelman hyväksyvä viranomainen on moottorikelkkareiteissa kunnan ulkopuolinen, koska niistä aiheutuu enemmän haittaa kuin ulkoilureiteistä. Maanomistajien asemaa on pidettävä turvattuina molemmissa tapauksissa, koska maanomistajille maksettavat korvaukset määrä

tään samantyyppisessä puolueettomassa toimitusmenettelyssä ja lähes samoin perustein kuin lunastuslain mukaisessa lunastusmenettelyssä. Myös reittitoimitus edellyttää samantyyppistä *yleistä tarvetta* kuin lunastaminen.

5.2. Uuden "Riista/poro-aita" -luvun lisääminen metsästyslakiin

Peura-aidan rakentamiseen oikeudenluova tarpeellinen sääntely voitaisiin sisällyttää myös olemassaolevaan lakiin. Sopivia lakeja voisivat olla jo mainitut ulkoilulaki tai maastoliikennelaki tai metsästyslaki. Käytännössä voisi riittää, että lakiin sisällytettäisiin luku, jossa säädettäisiin siitä, että millä edellytyksin saadaan rakentaa riista-aita ja minkä tyyppisessä menettelyssä oikeus vahvistettaisiin, sekä maanomistajille maksettavien korvausten perusteet. Käytännössä syytä olisi pitäytyä *yleisen tarpeen* vaatimuksessa. Näistäkin asioista suurin osa voitaisiin käsitellä viittaussäännöksillä muihin lakeihin. Toimitusmenettelyn osalta viitattaisiin esimerkiksi yksityistielakiin ja korvausten määräämisen osalta lunastuslakiin tai yksityistielakiin. Säättämällä "aitatoimituksesta" jossain erityislaissa ei lunastusmenettely olisi tarpeen.

Erityisestä lunastusperusteesta säättämisessä jossain laissa olisi se merkittävä etu, ettei välttämättä tarvitsisi hakea lunastuslupaa valtioneuvostolta. Myöskään lunastuslupaa haettaessa ei olisi enää välttämättä tarpeen osoittaa lunastuslain 4 §:n yleisen tarpeen olemassaoloa.

Ero erillislain säättämisessä ja uuden, samat asiat sisältävän luvun lisäämisessä voimassa olevaan lakiin on lähinnä lakitekninen. Itse asiahan ei muutu miksikään. Molempia on pidettävä epätarkoituksenmukaisina ja turhan järeinä ratkaisuinä metsäpeurakysymyksessä.

5.3. Poronhoitolain muuttaminen

5.3.1. Poronhoitolain 39 §:n muuttaminen

Poronhoitolain 39 § antaa oikeuden rakentaa esteaita lunastamalla käyttöoikeus lunastuslaissa säädetyssä järjestyksessä. Kyseessä on oikeuskirjallisuudessa tunnettu käsite nimeltään "erityinen lunastusperuste" (mm. Ojanen 1978, 45). Lunastus toimitetaan samassa järjestyksessä kuin ns. yleistä lunastusperustetta käytettäessä (LunL 4 §). Myös lunastuslupaa joudutaan hakemaan samalla tavalla.

Erona erityisperusteisen lunastuksen ja lunastukseen yleisen lunastusperusteen mukaan voidaan pitää hankkeiden erilaista statusta. Kansalaiset voivat pitää oikeutempuna sellaista lunastusta, joka toimeenpannaan selkeiden erityisten lunastusperusteiden mukaan, joista on laissa säädelty. Lunastaminen ns. yleisellä lunastusperusteella voi kuulostaa epämääräisemmältä.

Erityinen lunastusperuste, jonka nojalla Kainuun metsäpeura-aita voitaisiin rakentaa poronhoitoalueen rajalle, olisi lakiteknisesti helposti sisällytettävissä poronhoitolakiin.

Nykyisen 39.2 §:n

"Valtakunnan rajalle rakennettavaa esteaitaa varten tarpeellinen käyttöoikeus voidaan pakkolunastaa valtiolle noudattaen, mitä kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetussa laissa (603/1977) on säädetty."

Sijaan voitaisiin säätää, että

Poronhoitoalueen rajalle rakennettavaa esteaitaa varten tarpeellinen käyttöoikeus voidaan pakkolunastaa valtiolle noudattaen, mitä kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetussa laissa (603/1977) on säädetty. Erityisestä syystä käyttöoikeus voidaan lunastaa aidan rakentamiseksi valtakunnan rajalle poronhoitoalueen ulkopuolella.

Momentin loppuun tehtävällä lisäyksellä mahdollistettaisiin nykyisen peura-aidan jatkaminen itärajalla.

Lisäksi olisi syytä säätää, että

Poronhoitoalueen rajasta voidaan vähäisissä määrin poiketa erityisistä syistä.

Tällä lisäyksellä luotaisiin liikkumavaraa aidan rakentamiseksi tarkoituksenmukaisesti ottaen huomioon esimerkiksi liikenneturvallisuus ja rakentamiskustannukset. Poronhoitoalueen raja käsitteenä kattaisi myös valtakunnan rajat poronhoitoalueella.

5.3.2. Poronhoitolain 2 §:n muuttaminen

Edellisessä kappaleessa ja kappaleessa 4.4 "aidan rakentamisesta poronhoitoalueen rajalle" selitetty ratkaisut eivät ole yksinään riittäviä. Poronhoitoalueen eteläraja ei ole nykyisellään tarkoituksenmukainen sijainniltaan, eikä suunnaltaan aidan rakentamiseen. Tilannetta ei muuttaisi edes mainitun liikkumavarasäädöksen lisääminen lakiin. Vähäisenä poikkeamana ei voitaisi pitää useiden kilometrien pituisia poikkeamia poronhoitoalueen rajasta. Nykyisen poronhoitoalueen eteläraja ei ehkä sovi peura-aidan rakentamiseen suunnaltaankaan varsinkaan edettäessä pidemmälle länttä kohti.

Edellä esitetyt käytännön ongelmat voitaisiin välttää muuttamalla poronhoitoalueen etelärajan paikkaa aidan rakentamisen kannalta tarkoituksenmukaisemmaksi. Tämä ratkaisumalli edellyttäisi lakimuutosta poronhoitolain 2 §:ään, jossa poronhoitoalueen eteläraja on säädetty. Poronhoitoalueen etelärajan paikka sovitettaisiin tarkoituksenmukaiseen paikkaan ajatellen peura-aidan rakentamista ja toteutettaisiin mahdollisimman suorana aidan rakentamiskustannuksia ajatellen.

Poronhoitolaissa säädettyä poronhoitoaluetta jouduttaisiin ehkä muuttamaan myös siinä tapauksessa, että peura-aita päätettäisiin rakentaa nykyisen poronhoitoalueen sisäpuolelle. Peura-aidan tarkoituksena on pitää porot ja peurat erillään ja luonnollisesti aidan rakentamisen seurauksena olisi, että aidan eteläpuolisia alueita ei voitaisi enää käyttää poronhoitotarkoituksiin, vaikka ne ovat poronhoitolain määrittämää poronhoitoaluetta.

Poronhoitoalueen raja on poronhoitolaissa säädetty kulkemaan pääosin kuntien rajoja pitkin ja joiltakin osin vesistöjä ja maanteitä noudatellen. Poronhoitoalueen raja on ollut hallinnollisena rajana käytännöllistä sitoa hallinnollisiin kuntien välisiin rajoihin. Rajan siirtäminen vaikuttaisi siten moneen muuhunkin asiaan. Lienee myös selvää, että poronhoitoalueen etelärajan paikka on poliittisestikin niin arka asia, että siihen ei ole syytä kevein perustein kajota. Rajan muuttaminen ei ole tässä yhteydessä metsäpeura-aidan rakentamiseksi tarkoituksenmukaista, eikä käytännössä edes mahdollista.

6. METSÄPEURA-AIDASTA AIHEUTUVAT KUSTANNUKSET

6.1. Erityyppiset aidat

6.1.1. Tiehallinnon riista-aidat

Tiehallinnon toteuttamissa riista-aidoissa aitaverkko on vähintään 2 metriä korkea ja sen päällä on vielä 20 cm aitaverkon yläpuolella yksi tai kaksi ylimääräistä yksittäistä 4 mm teräslankaa (Tiehallinto 2004b, 16-17). Aitatorpat on perustettu verrattain syväle, eli 0,9 –1,5 metrin syvyyteen maaperästä riippuen (Tiehallinto 2004b, 14). Pylväänä voidaan käyttää kyllästettyjä pylväitä, teräspylväitä tai vastaavia (Tiehallinto 2004b, 16). Työselityksen mukaan ”Yleisen tien tai vilkasliikenteisen yksityistien liittymässä ei käytetä porttia, vaan aita sijoitetaan näkemäalueen ulkopuolelle ja ulotetaan vähintään 30 m sivutielle päin (kuva 8). Metsäautoteiden liittymissä aita ja portti sijoitetaan ajoneuvoyhdistelmän etäisyydelle liittymästä.” (Tiehallinto 2004b, 13.) Näin pyritään ohjaamaan eläimet pois aidan aukosta.



Kuva 8. Liittymässä riista-aitaa jatketaan vähän matkaa sivutien suuntaisesti (Jyrki Puupponen 2006)

Oulun tiepiirissä riista-aidan hinnaksi on muodostunut kilpailutettuna 22 000-25 000 euroa / tiekilometri. Aita on rakennettu molemmiin puolin tietä mainitulla urakkahinnalla, eli aidan kilometrihinnaksi tulee hieman yli 10 000 euroa. Hinta sisältää myös portit ym. rakenteet. (Tiehallinto 2006.)

Tiehallinnon työselityksessä on selostettu myös varaporttien ja käyntiaukkojen rakentamista. Varaportissa kyse on satunnaiseen käyttöön tarkoitettu portista, jonka kautta voidaan ohjata tiealueelle tulleet hirvieläimet pois ja toisaalta kunnossapidotulo voi käyttää porttia. Käyntiaukko on ihmisiä varten tehty avoin aukko aidassa, joka on mitoitettu siten, että siitä ihminen pääsee kulkemaan, mutta hirvelle ja peuralle se on ahdas. (Tiehallinto 2004b.)

6.1.2. Metsähallitus

Metsähallitus on rakentanut nykyisen Kainuun peura-aidan vuosina 1993-1996 (Peltonen 2001, 4). Rakentamiskustannukset tuolta ajalta eivät ole tiedossa. Käytännössä yli kymmenen vuotta vanhoja rakentamiskustannuksia ei voitaisi enää arvion pohjana käyttääkään.

Metsähallitus on luvannut päivittää rakentamiskustannusarvion (Sillman 2006).

6.1.3. Paliskuntain yhdistys

Paliskuntain yhdistys vastaa valtakunnan rajalla olevan poroesteaidan rakentamisesta ja kunnossapidosta. Aitaa on noin 1 200 km. Aitaverkko on 2,0 m korkea ja aitatolpat ovat kyllästetystä männystä tai kuusesta valmistettuja. Tolpat ovat kolme metriä pitkiä ja upotetaan noin 60 cm syvyyteen. Tolppia on noin 3 metrin välein ja ne on tuettu molemmin puolin 10 metrin välein sivutuilla. Rakennepiirros liitteenä 10 (Paliskuntain yhdistys 2006). Tiheätköissä metsissä aitaa varten raivataan noin 2 metrin levyinen aukko, mutta esimerkiksi varttuneessa männikössä aita rakennetaan puiden väliin, eikä raivausta tarvita ollenkaan. (Paliskuntain yhdistys 2005.)

Rakennuskustannukset ovat olleet nykyisin hieman yli 10 000 euroa / aitakilometri ja huoltokustannukset ilman peruskorjauksia 330 euroa / vuosi / kilometri. Peruskustannuksia tehdään keskimäärin 20 vuoden välein. Pohjoisessa harvemmin ja etelässä tiheämmin. Kustannusten kertyminen riippuu hyvin paljon aidan etäisyydestä lähimmästä tiestä. (Paliskuntain yhdistys 2005.)

6.1.4. Odotettavissa olevat rakentamis- ja kunnossapidokustannukset eri vaihtoehtoisissa

A. Rakentamiskustannukset eri linjausvaihtoehtoisissa

Tiehallinnon Oulun tiepiiriin hintaa voidaan pitää lähtökohtana arvioitaessa peuraaidan rakentamiskustannuksia teiden varsille, mikäli peura-aita rakennetaan suunnitteen samantyyppiseksi ja samoilla vaatimuksilla. Tiehallinnolta saadut hinnat olivat useammasta projektista useamman vuoden ajalta ja tarjouskilpailun kautta toteutuneita. (Tiehallinto 2005). Samaa hintaluokkaa olisivat rakentamiskustannukset todennäköisimmin myös rautatiealueille rakennettaessa aitakilometriä kohti. Käytännössä hän ero on lähes kaksinkertainen, koska maantietalueelle jouduttaisiin aita rakentamaan Oulun tiepiiriin (2006) mukaan molemmin puolin tietä, mutta rautatiealueelle Ahtiaisen (2005) mukaan vain toiselle puolelle rautatietä. Rautatiealueelle rakennettaessa voitaisiin ehkä käyttää junaa aidan rakentamistarvikkeiden kuljetukseen. Tästä tulee neuvotella VR Cargon kanssa, joka huolehtii VR Osakeyhtiön tavarakuljetuksista rautateilla (VR Cargo 2006)

Rakentaminen voimajohtolinjoille ja ulkopuolelle on todennäköisesti kalliimpaa kuin edellä mainittujen väylien varrelle johtuen siitä, että voimajohtolinjat eivät ole teiden varsilla, eikä niillä pääasiassa ole olemassa huoltoteitä. Rakentaminen puhtaasti metsätalouskäytössä olevaan metsään on yhtä kallista kuin rakentaminen voimajohtolinjoille. Voimajohtolinjoilla on kyllä valmiiksi raivattu aukko, mutta maadoituksesta aiheutuvat kulut todennäköisesti kumoavat raivauksessa syntyvän säästön.

B. Kunnossapitokustannukset

Metsäpeura-aitaa rakennettaessa tulee ottaa huomioon, että aidasta aiheutuvat kustannukset koostuvat rakentamis- ja ylläpitokustannuksista (Sillman 2005). Aidan kunnossapitokustannuksiin voidaan vaikuttaa merkittävästi suunniteltaessa aidan linjausta ja rakennetta. Kunnossapito on huomattavasti helpompi hoitaa, jos aita on maantien lähellä. Eroa huoltokustannuksissa kuvaa hyvin se, että Paliskuntain yhdistyksen ylläpitäessä valtakunnan rajalla sijaitsevaa poroesteaitaa yhden aitalolpan rahtikustannuksiksi muodostuu tien varressa olevalle aidalle 1 euroa, mutta kaukana tiestä sijaitsevan aidanosalle jopa 10 euroa (Paliskuntain yhdistys 2005). Voitaneen myös ajatella, että rautatien varteen rakennettaessa voitaisiin käyttää jotenkin rautatietä hyväksi myös kunnossapidon osalta. Ainakin aidan ehjänä pysymisen valvonta olisi helppoa.

Kunnossapitokustannuksia voidaan pienentää myös suunnitteluratkaisuilla, vaikka aita rakennettaisiinkin kauaksi teistä. Esimerkkinä voidaan mainita huoltouran rakentaminen aidan varteen. Esille on otettu myös sellainen rakennusmalli, että ensin rakennettaisiin jonkinlainen kulku-ura, ja sitten aita sen päälle (Kainuun riistanhoitopiiri 2005).

Kunnossapitokustannuksiin vaikuttaa myös se, että millainen aita rakennetaan. Paliskuntain yhdistys käyttää puisia aitalolppia, jotka upotetaan 60 cm syvyydelle. Aita vaatii jatkuvaa kunnossapitoa ja peruskorjauksen noin 20 vuoden välein. Kunnossapitokustannukset ovat viime vuosina olleet noin 330 euroa / km ilman peruskorjauksia. (Paliskuntain yhdistys 2005-2006.) Tiehallinto perustaa aidan syvemmälle.

7. EDULLISUUSVERTAILU

Moniulotteisella edullisuusvertailulla tarkoitetaan menetelmää, jossa pyritään ottamaan huomioon hankkeen tai toimintavaihtoehdon rahamääräisten vaikutusten ohella myös ei-rahamääräisiä vaikutuksia, sekä tekemään vaikutukset keskenään vertailukelpoisiksi (Leväinen & Vitikainen 1991, 7)

Usein yhteiskunnallisessa päätöksenteossa yksiselitteisesti parasta vaihtoehtoa ei voida osoittaa, vaan vaihtoehtojen hyvyyteen vaikuttaa valittu näkökulma, joita on mahdollista esittää useita. Yhteiskunta on moniarvoinen. "Yhtä ja ainoaa parasta ja oikeaa ratkaisua ei hyödytä esittää yhteiskunnallisiin ongelmiin". (Leväinen & Vitikainen 1991, 68)

Metsäpeura-aidan jatkorakentamisen vaihtoehtojen tarkastelu on selkeästi moniulotteista edullisuusvertailua. Tarkastelussa tulee huomioida rahamääräisten vaikutusten ohella lainsäädännön asettamat rajoitukset, sekä eri toimijoiden asettamat reunaehdot. Lähtökohtana ei voi olla ainoastaan halvimman ratkaisun etsiminen, vaan myös esimerkiksi paikalliset asukkaat tulee ottaa huomioon.

Eri painotuksilla saadaan eri tuloksia. Esimerkiksi, jos halutaan mahdollisimman suuri elinalue metsäpeuroille, niin vaihtoehtoista parhaimmaksi nousevat aidan linjauksen pohjoisimmat vaihtoehdot. Toisaalta, jos halutaan säästää jäkälikkökankaita peuroilta, niin eteläisimmät vaihtoehdot ovat parempia. Tässä tutkimuksessa ei ole painoarvoja asetettu ekologisilla perusteilla.

Aidan tekeminen maantiealueille ja rautatiealueille on rakentamisen osalta halvinta. Maantiealueiden käytön tekee kalliiksi kuitenkin aidan rakentaminen kaksinkertaisena ja useiden porttien tekeminen. Muille kuin edellä mainituille alueille rakennettaessa ei rakennuskustannuksissa ole juurikaan eroa. Huoltokustannukset ovat pienimmät olemassa olevien väylien varrelle rakennettujen aitojen osalta.

Paikallisille asukkaille vähiten haittaa aiheutuu rakentamisesta rautatiealueelle. Rautatie muodostaa merkittävän estehaitan nykyiselläänkin, joten metsäpeura-aidan rakentamisesta aiheutuva haitan lisääntyminen ei ole kovin merkittävää. Muille kuin paikallisille asukkaille eniten aiheutuu haittaa rakentamisesta maantiealueille. Jouduttaisiin esimerkiksi rakentamaan paljon portteja, jotka haittaisivat sekä yleistä että yksityistä liikennettä.

Maanomistajille haittaa aiheutuisi eniten rakentamisesta asutuksen läheisyyteen ja maa- ja metsätaloustaloudessa oleville alueille. Voimajohtoalueille rakentamisesta aiheutuva haitta olisi pienempi, mutta kuitenkin jonkinlainen. Tässä käsitellään siis maanomistajaa ja paikallista ihmistä erikseen, vaikka käytännössä ominaisuudet usein varmasti yhdistyvät.

Porotalouden edustajien näkökulmasta aidan linjauksella ei tunnu olevan suurempaa merkitystä, kunhan sitä ei rakenneta poronhoitoalueen sisälle.

Menettelyssä rakentamisoikeuden saamiseksi eri alueille on suuria eroja. Nykyisen lainsäädännön mukaan metsäpeura-aidan rakentamisoikeuden hankkiminen yksityis-

ten maanomistajien omistamille tiluksille (siis myös voimajohtoalueille) ilman maanomistajien suostumuksia edellyttää lunastusmenettelyä. Lunastusmenettelyssä laaditaan lunastuslupahakemus valtioneuvostolle ja tämän jälkeen suoritetaan lunastustoimitus. Menettely on hallinnollisesti raskas. Rautatiealueille ja maantiealueille rakennettaessa maanomistajina esiintyviä neuvottelukumppaneita on vain yksi molemmissa.

Usein esitetty tapa esittää edullisuusvertailun lopputulokset on päätöstaulukon käyttö. Päätöstaulukolla tarkoitetaan sellaista selvityksen lopputulosten yhteenvetotaulukkoa (taulukko 1), johon on koottu kaikki vertailtavina olevat päätösvaihtoehdot ja kaikki vertailuperusteet. Päätöstaulukkoa käyttäen voidaan päätyä erityyppisiä painotuksia käyttäen erilaisiin päätöksiin. (Leväinen & Vitikainen 1991, 66.) Päätöstaulukossa on mahdollisimman objektiivista tietoa, jonka pohjalta voidaan tehdä päätöksiä eri painotuksilla.

Taulukko 1. Leväisen ja Vitikaisen (1991, 67) päätöstaulukkoesimerkkistä ja painottamattomasta edullisuusvertailumenetelmästä (1991, 48-49) muokaten yhdistetty päätöstaulukko metsäpeura-aidan jatkorakentamisen vaihtoehdoista. Viisi eri vaihtoehtoa on jaettu kolmeen eri hyvyysluokkaan epävarmuustekijöistä johtuen.

Ohje: 1 tarkoittaa pienintä haittaa, halvinta vaihtoehtoa tai muutoin parasta. 3 tarkoittaa haitallisinta, kalleinta ja huonointa.					
Vertailuperuste	Vaihtoehdot				
	Voimajohtolinja	Muu yksityinen tilus	Rautatiealue	Maantiealue *	Poronhoitoalueen nykyinen raja
Lunastuslupa	1000 euroa	1000 euroa	Ei	Ei	1000 euroa
Lunastustoimitus	1000 euroa / aitakm	1000 euroa / aitakm	Ei	Ei	1000 euroa / aitakm
Korvaukset maanomistajille	300 euroa/aitakm	700 euroa / aitakm	Ei	Ei	500 euroa / aitakm
Haitta maanomistajille	2	3	1	3	3
Haitta liikenteelle	2	2	2	3	2
Aidan rakentamiskustannukset	2	2	1	3	2
Aidan ylläpitokustannukset	2	3	1	1	3
Vastustaako maanomistaja	kyllä	kyllä	ei	kyllä	kyllä
Liittymiä / Tasoristeyksiä	Ei tietoa	Ei tietoa	n.11	n. 150	Ei tietoa

* Metsäpeura-aidan rakentamiseen maantiealueelle liittyy lunastusmenettely nykyisen aidan pään ulottamiseksi maantiealueelle.

8. YHTEENVETO

Metsäpeura-aidan rakentamista Kainuuseen voidaan pitää luonnollisena jatkumona sille pitkäjänteiselle metsäpeuran suojelutyölle, jota Suomen maaperällä on tehty. Jo vuonna 1913 on Tsaari Nikolai antanut ensimmäiset säädökset metsäpeurojen suojelemisesta ministeri ja valtiosihteeri W. Markoffin välityksellä (Suomen asetuskokoelma 14/1913). Vuonna 2003 suoritetun haastattelututkimuksen perusteella metsäpeuraan liittyviä tähänastisia toimenpiteitä on pidetty keskimäärin onnistuneina niin paikallisesti, alueellisesti kuin kansallisestikin (MMM 2004, 20). Aidan jatkorakentamisen tarve riippuu Kainuun metsäpeurakannan kehittymisestä ja liikehtimisestä. Aidan jatkorakentamisen linjauksesta ja menettelytavasta olisi hyvä päästä yhteisymmärrykseen ajoissa, jotta olisi valmius ryhtyä toimenpiteisiin heti, jos siihen nähdään aihetta. Aidasta saatava hyöty lienee kiistaton.

Käytännössä aidan rakentamiseen tarvittavan rahoituksen saanti voi olla ongelmallista. EU:n pääosin rahoittamaa Life – hanketta ei toista kertaa samasta aiheesta voida toteuttaa. EU:n hankkeiden rahoitusmallikin uudistuu tämän kevään kuluessa, joten metsäpeura-aidan rahoitusmahdollisuuksia ei tämän tutkimuksen yhteydessä pystytä selvittämään. (Härkönen 2006).

Kaikissa tutkituissa vaihtoehtoissa Kainuun metsäpeura-aidan jatkamiseksi varsinaiset aidan rakentamiskustannukset tulevat olemaan merkittävästi suuremmat kuin kustannukset, jotka aiheutuvat aidan suunnittelusta, menettelystä rakentamisoikeuden saamiseksi ja mahdollisista korvauksista. Siten päätöksenteossa tuleekin painottaa aidan rakentamista tarkoituksenmukaiselle paikalle ja mahdollisimman lyhyenä rakentamiskustannusten minimoimiseksi samalla huomioiden ihmisten toiminnoille aiheutuvat haitat sekä nykyinen lainsäädäntö.

Maanomistajille maksettavaksi määrättävien kustannusten määrällä ei ole käytännössä suurta eroa riippumatta siitä, missä järjestyksessä oikeus aidan rakentamiseksi hankitaan, mikäli päädytään rakentamaan aita yksityisille tiluksille. Kovin suurta merkitystä ei ole sillä, suoritetaanko lunastustoimitus vai säädetäänkö reittitoimituksen tyyppisestä toimitusmallista. Maanomistajille maksettaviksi määrättävien korvausten määrään voi aidan rakennuttaja vaikuttaa oikeastaan ainoastaan linjaamalla aidan kokonaistaloudellisesti edullisesti. Suomen perustuslaki edellyttää, että korvauksia on kuitenkin maksettava, jos aiheutetaan kansalaisille tämänkaltaista haittaa ja vahinkoa.

Lainsäädäntöhankkeista on syytä luopua epätarkoituksenmukaisina. Nykyinen lunastuslaki mahdollistaa tämänkin kaltaisten hankkeiden toteuttamisen olemassaolevan lainsäädännön nojalla myös yksityisten tiluksille. Edellytyksenä on, että yleinen etu edellyttää hanketta, eikä muita keinoja käsillä olevan tarpeen tyydyttämiseksi ole. Mikäli lunastuslain edellyttämä yleisen edun vaatimus ei täyty, voitaisiin ajatella, ettei ylity myöskään kynnys ryhtyä lainsäädäntötoimiin. Mikäli kuitenkin lainsäädäntöhankkeeseen ryhdytään, on tarkoituksenmukaisinta säätää uusi luku esimerkiksi metsästyslakiin. Lakiteknisesti sääntely voidaan suurimmaksi osaksi toteuttaa viittaussäännöksillä olemassa oleviin lakeihin.

Metsäpeura-aidan jatkorakentamista mietittäessä joudutaan väistämättä pohtimaan, että voidaanko ja halutaanko ja jos, niin kuinka paljon aiheuttaa haittaa yksityisille ihmisille. Yksityisille tiluksille rakentamisessa on kyse yhteiskunnan tarpeiden täyttämisestä yksityisen edun joutuessa väistymään. Asia jouduttaisiin väistämättä vieämään valtioneuvostoon asti. Omaisuuden pakkolunastukseen ei tule lähteä kevein perustein. Itseasiassa se ei ole mahdollistakaan. Valtioneuvoston päätöstä mahdolliseen lunastuslupahakemukseen ei voi tämänkaltaisissa hankkeissa ennakoida. Asiantuntijoidenkaan mielestä tätä hanketta ei voi verrata mihinkään suoritettuihin lunastuksiin.

Metsäpeura-aidan rakentaminen rautatiealueille näyttää olevan monessa suhteessa paras vaihtoehto. Siitä aiheutuisi mahdollisimman vähän haittaa maanomistajille ja muille paikallisille. Myöskin sen aiheuttama haitta yleiselle ja yksityiselle liikenteelle on varsin pieni. Rautatiestä on aiheutunut melkoinen estehaitta tähänkin asti. Aidan rakennuttajan kannalta vaihtoehto on myös varsin käytännöllinen. Hankkeen toteuttaja välttyy toimitusmenettelyltä ja maksamasta korvauksia maanomistajille. Aidan rakentamisessa päästään suhteellisen helpolla ja halvalla, kun rakennetaan valmiiksi raivatulle alueelle.

Hallinnollisesta näkökulmasta rautatiealueelle rakentaminen on helpoin vaihtoehto. Maanomistajina esiintyviä neuvottelukumppaneita on vain yksi. Ainoana haittapuolella lienee, että jo rakennettua metsäpeura-aitaa joudutaan purkamaan muutamia kymmeniä kilometrejä, mikäli paikallisen paliskunnan edustajat eivät koe sitä niin tarpeelliseksi, että haluavat alkaa sitä ylläpitämään ja asiasta halutaan näin sopia. Varsinaisella maantiealueelle rakentamiseksi ei tarvittaisi toimitusmenettelyä, mutta nykyisen aidan saamiseksi maantielle asti lunastusmenettely olisi välttämätön.

Rautatie- ja maantiealueet on asetettava ensisijaisiksi vaihtoehtoisiksi jo senkin takia, että ne ovat yhteiskunnan jo omistamia alueita ja siksi niiden käyttöä on pidettävä suositeltavampana kuin yksityisten maanomistajien tilusten pakonomaista käyttöönottoa. Hyvinkin mahdollista on jopa, että lunastuslupaviranomainen hylkäisi lunastuslupahakemuksen sillä perusteella, että yksityisen omaisuuden lunastamiselle vaihtoehtoisia ja käsillä olevan tarpeen yhtä sopivasti täyttäviä muita ratkaisuita (maantiealue ja rautatiealue) ei ole pyritty ensisijaisesti käyttämään. Merkittävänä asiana on pidettävä myös sitä, että mikään taho ei vastusta aidan rakentamista rautatiealueelle.

Ratahallintokeskuksen kanssa tulee ryhtyä neuvotteluihin virallisen luvan saamiseksi aidan rakentamiseksi. Tämän selvityksen yhteydessä ei virallista lupaa ole hankittu. Paikallisilta kuntien rakennusvalvontaviranomaisilta tulee niinikään hankkia lausunnot aidan rakentamisen luvittamisesta. Paikallisen ympäristökeskuksen kanssa tulee käydä neuvotteluja ympäristövaikutusten arviointimenettelyn tarpeellisuudesta.

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet

- Bisi, Jukka (2003). Metsäpeuralaskenta Venäjän karjalassa maaliskuussa 2003. Matkaraportti.
- Bisi, Jukka & Kurki, Sami (2003). Ihmisen suhde metsäpeuraan. Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Eerolainen, Jussi – Hatunen, Sampo – Hurmeranta, Jyrki – Linkola, Timo (1992). Luonastamisen pelisäännöt. Helsinki. ISBN 951-759-857-2.
- Heikura, Kalevi (2005). Metsäpeurojen lentolaskenta Kainuussa 15-22.3.2005.
- Hemmo, Mika (1997). Sopimusoikeus I. Helsinki. ISBN 951-640-965-2.
- Hollo, Erkki J. (1984). Eriyinen kiinteistöoikeus. Toinen täydennetty painos. Vammala. ISBN 951-640-220-8.
- Hollo, Erkki J. (1991). Ympäristöoikeus. Helsinki. ISBN 951-640-446-4.
- Hollo, Erkki J. (1998). Johdatus ympäristöoikeuteen. Helsinki. ISBN 951-640-917-2.
- Hollo, Erkki J. (2004). Ympäristönsuojelu- ja luonnonsuojeluoikeus. Helsinki. ISBN 952-14-0684-4.
- Hyvönen, Veikko O. (1976). Maapaketti. Espoo. ISBN 951-95355-1-9.
- Hyvönen, Veikko O. (1998). Kiinteistönmuodostamisoikeus I, Yleiset opit. Espoo. ISBN 951-95355-9-4.
- Hyvönen Veikko O. (2001). Kiinteistönmuodostamisoikeus II, Kiinteistötoimitukset. Espoo. ISBN 951-98394-1-0.
- Jokela, Marjut - Kartio, Leena - Ojanen, Ilmari. Maakaari (1997). Helsinki. ISBN 951-640-910-5.
- Jokela, Marjut – Kartio, Leena – Ojanen, Ilmari (2004). Maakaari. Helsinki. ISBN 952-14-0641-0.
- Joonas, Juha (1993). Poronhoito-oikeus maankäyttöoikeutena. Helsinki. ISBN 0783-4144.
- Kainuun riistanhoitopiiri (2005). Selvitys maa- ja metsätalousministeriön Kainuun riistanhoitopiirille myöntämän määrärahan käytöstä metsäpeurakannan hoitoon Kainuun riistanhoitopiirissä vuonna 2004.
- Kallio, Pasi (2001). Suotuisa suojelutaso luonnonsuojeluoikeudessa. Helsinki. ISBN 951-37-3392-0.
- Kartio, Leena (2001). Esineoikeuden perusteet. Helsinki. ISBN 952-14-0341-1
- Kuusiniemi, Kari (1997). Ympäristönmuutosten korvattavuus pakkotoimitilanteissa. Helsinki. ISBN 952-14-0012-9.
- Kuusiniemi, Kari - Majamaa, Vesa - Vihervuori, Pekka (1998). Maa-, vesi- ja ympäristöoikeuden käsikirja. Helsinki. ISBN 951-885-141-7.
- Kuusiniemi, Kari – Peltomaa, Hannu. Lunastuslainsäädäntö ja korvausjärjestelmä. Edita. Helsinki 2000. ISBN 951-37-3128-6.

Kuusiniemi, Kari – Ekroos, Ari – Kumpula, Anne – Vihervuori, Pekka. Ympäristöoikeus. WSOY Lakitieto. Helsinki 2001. ISBN 951-670-009-8.

Laaksonen, Kalevi (1998). Kiinteän omaisuuden perustuslainsuoja. Helsinki. ISBN 952-14-0131-1

Leväinen, Kari I. & Vitikainen, Arvo (1991). Edullisuusvertailujen suorittaminen. Espoo. ISBN 951-672-121-4.

Mikkola, Simo (2003) Täyden korvauksen periaatteen toteutuminen lunastustilanteessa. Teknillisen korkeakoulun, maanmittausosasto, lisensiaatintyö. Espoo.

MML 1994. Maanmittauslaitoksen Arviointi- ja korvaukset –kansio. Suositus.

MMM 2004. Suomen metsäpeurakannan hoitosuunnitelma. Maa- ja metsätalousministeriö. Käsikirjoitus 2004.

Nieminen, Mauri & Pietilä, Urho A. (1999). Peurasta poroksi. Jyväskylä. ISBN 951-97913-2-9.

Ojanen, Ilmari (1978). Maapakettilait. Helsinki. ISBN 951-30-4509-9.

Oulun tiepiiri 2004. Oulun tiepiirin kartastokirja. Tienumero-, liikennemäärä- ja silta-paikkakartta. Oulu.

Peltola, Ilkka (2001). Metsäpeuran (Rangifer tarandus fennicus) rotupuhtauden turvaaminen. Loppuraportti. LIFE-Nature-projektit nro:B4-3200/98/510. Metsästäjien keskusjärjestö.

Rautiainen, Mikko (2003). Metsäpeuran metsästys Suomenselällä. Tampereen ammattikorkeakoulu. Tutkintotyö. Tampere.

Saraviita, Ilkka (2000). Perustuslaki 2000. Helsinki. ISBN 952-14-0246-6.

Similä, Jukka (1997). Luonnonsuojelu-oikeus. Helsinki. ISBN 951-640-979-2.

Tallgren, Mikko (1999). Moottorikelkkailureitin perustaminen. Maanmittauslaitoksen julkaisuja nro 89. Maanmittauslaitoksen kehittämiskeskus. Helsinki.

Tapion taskukirja (2002). Aldén, Sari & Hannelius, Simo. Metsäomaisuuden arviointi. Teoksessa Tapion taskukirja. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio. 24. uudistettu painos. Jyväskylä. S. 373-386. ISBN 952-5118-32-0.

Tiehallinto (2004b). Tienrakennustöiden yleiset laatuvaatimukset ja työselitykset, Aidat, Toteutusvaiheen ohjaus. Helsinki.

Tuomivaara, Johanna (2005). Metsäpeuran (Rangifer tarandus fennicus L.) kesä- ja talvIELINPIIRIT. Oulun yliopisto, Biologian laitos, Pro gradu –tutkielma.

Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 13/2005. Tehokkaampaa, suunnitelmallisempaa ja hallitumpaa lainvalmistelua. Valtioneuvoston lainvalmistelun suunnittelun ja johtamisen kehittämisryhmän mietintö. Helsinki.

Vitikainen, Arvo (2005b), KiinteistötEknikaan professori, Teknillinen korkeakoulu. Lunastus- ja tietOimitukset –kurssin kurssimateriaali.

Väinölä, Risto – Mäkinen, Hannu – Katajisto, Pekka (2001). Fennoskandian metsäpeuran populaatiogenetiikka: DNA-tuntomerkit rotupuhtauden tutkimuksessa. Helsingin yliopisto, Luonnontieteellinen keskusmuseo, Eläinmuseo. Helsinki.

Välisalmi, Paavo – Mattila, Päivi – Asikainen, Rauno (1978). Maa- ja metsätaloushaittojen ja vahinkojen arviointiperusteista lunastustoimituksissa. Valtion teknillinen tutkimuskeskus, maankäytön laboratorio, tiedonanto 26. Toinen painos. Espoo.

Lait ja asetukset sekä eduskunnan ja valtioneuvoston asiakirjat

Asetuksen ratahallintokeskuksesta (205/2003).

Asetus valtion kiinteistövarallisuuden hankinnasta, hallinnasta ja hoitamisesta 1070/2002.

Asetus viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista 347/2005.

Hallintolainkäyttölaki 586/1996.

Kiinteistönmuodostamislaki 554/1995. (KML)

Laki kiinteistötoimitusmaksusta 558/1995.

Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta 603/1977. (LunL)

Laki kiinteän omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen 27/1898.

Laki maakaasuverkoston rakentamista varten pakkolunastettavien alueiden haltuunottamisesta eräissä tapauksissa 465/1972.

Laki ratahallintokeskuksesta 199/2003.

Laki turvesuon pakkolunastuksesta 641/1972.

Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista 200/2005.

Laki ympäristövaikutusten arvioinnista 468/1994.

Laki ystävyyspuistosta 488/1990.

Luonnonsuojelulaki 1096/1996. (LSL)

Maantielaki 503/2005. (MTL)

Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999. (MRL)

Maakaari 540/1995. (MK)

Maastoliikennelaki 1710/1995. (MaastIL)

Metsästyslaki 615/1993.

Poronhoitolaki 848/1990. (PHL)

Suomen asetuskokoelma 1913/14.

Suomen perustuslaki 731/1999. (PL)

Ulkoilulaki 606/1973. (Ulkl)

Vesilaki 264/1961.

Yksityistielaki 358/1962.

He 54/1942. Hallituksen esitys laiksi turvesuon pakkolunastuksesta.

He 42/1972. Hallituksen esitys laiksi maakaasuverkoston rakentamista varten pakko-lunastettavien alueiden haltuunottamisesta eräissä tapauksissa.

He 179/1975 II Hallituksen esitys Eduskunnalle lunastuslainsäädännön uudistami-sesta.

He 87/2001. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain muuttamisesta.

He 33/1996 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain muuttamisesta.

He 79/1996. Hallituksen esitys Eduskunnalle luonnonsuojelulainsäädännön uudista-miseksi.

He 87/2001. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain muuttamisesta.

He 17/2004 Hallituksen esitys Eduskunnalle maantielaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Haastattelut, luennot ja sähköpostit ja muut lähteet

Ahonen, Juhani (2005). Fingrid. Puhelinkeskustelu 23.11.2005.

Ahtiainen, Anne (2005). Ratahallintokeskus. Puhelinkeskustelu 14.12.2005, sähkö-posti 19.12.2005 ja haastattelu 15.2.2006.

Bisi, Jukka & Heikura, Kalevi (2003). Matkaraportti: Metsäpeuralaskenta Venäjän Karjalassa maaliskuussa 2003.

Fingrid (2005). Naapurina voimajohto. Esite.

Haapakoski, Juha (2005). Pohjois-Suomen liikenteenohjaus. Puhelinkeskustelu 23.11.2005.

Hakala, Harri (2005). Asiantuntija, Fingrid. Puhelinkeskustelu 16.12.2005.

Harju, Markku (2005). Maanmittausjohtaja, Lapin maanmittaustoimisto. Sähköposti 17.12.2005.

Huuska, Jouni (2005). Verkostopäällikkö, Kainuun energia. Puhelinkeskustelu 23.11.2005

Härkönen, Sauli (2005-2006). Ylitarkastaja, Maa- ja metsätalousministeriö. Ohjaus-palaverit.

Kaartinen, Hannu (2005). Hallan paliskunnan poroisäntä. Keskustelu 9.11.2005.

Kainuun riistanhoitopiiri (2005). Keskustelut Suomussalmella 9-11.11.2005.

Kotilainen, Seija (2006). Maanmittauslaitoksen keskushallinto. Luento maanmittaus-laitoksen koulutuspäivillä 15.2.2006.

Lahtinen, Jukka (2005-2006). Yli-insinööri, Maanmittauslaitoksen keskushallinto. Puhelinkeskustelu 8.12.2005 ja haastattelu 15.2.2006.

Mattila, Päivi (2006). Maanmittauslaitoksen keskushallinto. Luento maanmittauslai-toksen koulutuspäivillä 15.2.2006.

Moilanen, Erkki (2005). Maanmittausjohtaja, Kainuun-Koillismaan maanmittaustoimisto. Keskustelu 11.11.2005.

Nikander, Sakari (2006). Maaoikeusinsinööri, Mikkelin käräjäoikeus. Puheenvuoro maanmittauslaitoksen koulutuspäivillä 15.2.2006.

Oulun tiepiiri (2006). Heikkinen, Heino - Matturi, Vesa - Paavola, Marjo - Sääskilähti, Jussi - Väänänen, Risto. Palaveri 10.1.2006.

Oulun tiepiiri (2006b). Tiehallinto. Oulun tiepiirin tilastot 10.1.2006.

Paliskuntain yhdistys (2005). Hoikkala, Niilo – Magga, Oula. Palaveri 21.12.2005.

Ryynänen, Antti (2006). Toimitusinsinööri, Lapin maanmittaustoimisto. Sähköposti 1.2.2006.

Puupponen, Jyrki (2006). Teknillinen korkeakoulu, maanmittausosasto, tekniikan ylioppilas.

Saari, Ilkka (2005). Kunnossapitoyksikön päällikkö, Ratahallintokeskus. Puhelinkeskustelu 23.11.2005.

Sillman, Samuli (2005). Aluepäällikkö, Metsähallitus, Suomussalmi. Keskustelu 11.11.2005.

Vitikainen, Arvo (2005-2006). Kiinteistötekniikan professori, Teknillinen korkeakoulu. Keskustelut 2005-2006.

Vitikainen, Arvo (2006b). Kiinteistötekniikan professori, Teknillinen korkeakoulu. Luennot- ja tietoomitukset kurssin luennot 25.1.2006 (b)

Internet –lähteet ja tietojärjestelmät

JAKO (2006). Maanmittauslaitoksen ylläpitämä JAKO- tietojärjestelmä. 17.2.2006.

MML (2006). Maanmittauslaitoksen internet-sivut osoitteessa

<http://www.maanmittauslaitos.fi/Default.asp?id=95>. 10.1.2006.

MML (2006b). Toimitusmenettelyn käsikirja osoitteessa

<http://www.maanmittauslaitos.fi/Default.asp?id=624>. 11.1.2006

MML (2006c). Maanmittauslaitoksen internet-sivut (intra). 17.2.2006

Paliskuntain yhdistys (2006). www.paliskunnat.fi 12.1.2006

Ratahallintokeskus (2006). <http://www.tasoristeys.fi/> 7.2.2006.

Ratahallintokeskus (2006b). Junaturvallisuussääntö. Voimassa alkaen 5.6.2005. www.rhk.fi. 22.1.2006.

VR Cargo (2006). www.vr.fi 20.2.2006.

Oikeustapaukset

KHO 5.11.1999 t. 3000

KHO 8.12.1993 t. 4936

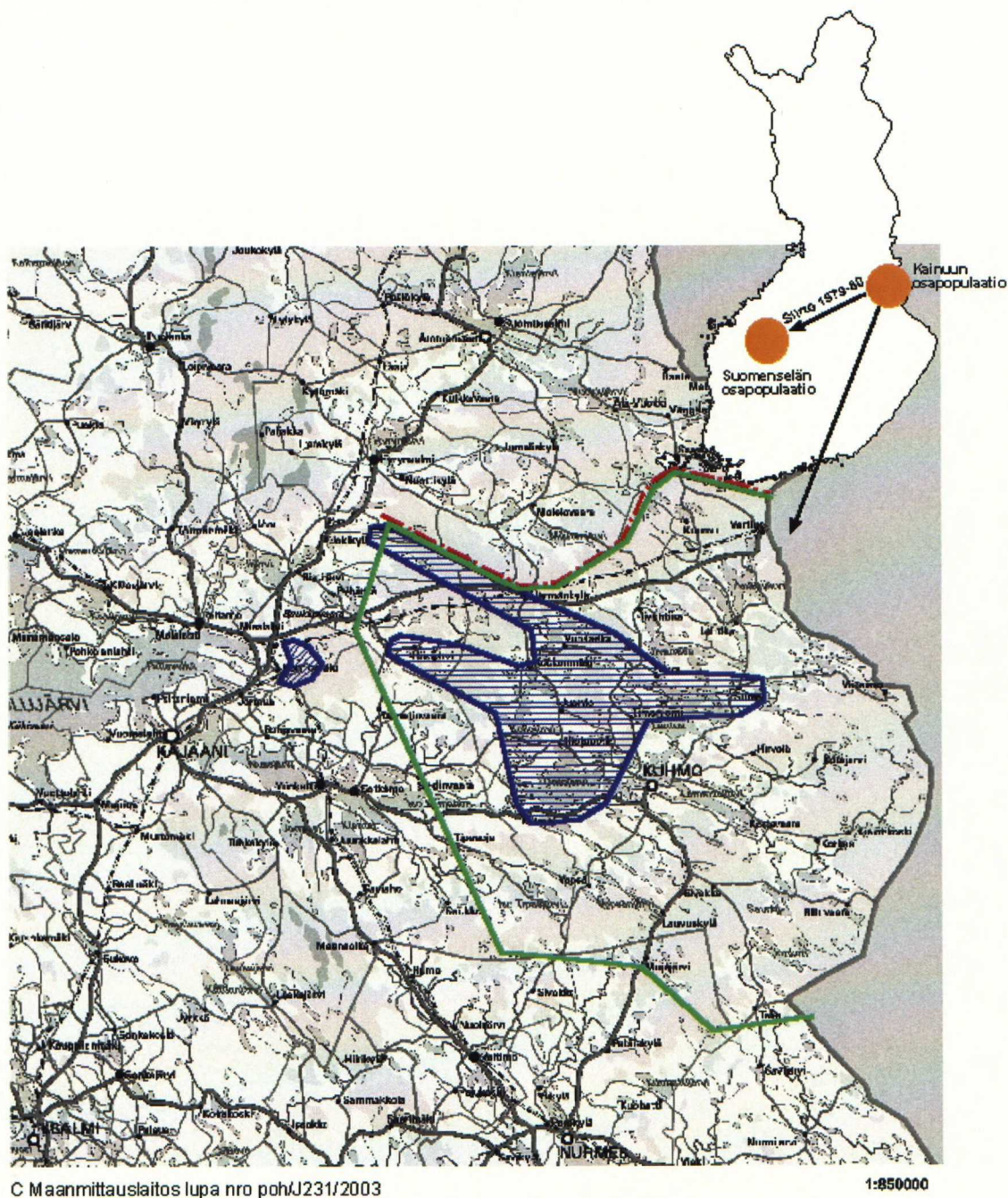
KHO 31.12.1997 t. 3404

KHO 2005:79

LIITELUETTELO

- Liite 1. Metsäpeuran Kainuun osakannan esiintyminen 2002-2003. (MMM 2004, liite 1)
- Liite 2. Suomenselän metsäpeuran osakannan esiintyminen 1990-2003. (MMM 2004, liite 2)
- Liite 3. Lunastustoimituksen prosessikaavio. (MML 2006c)
- Liite 4. Yleistietoimituksen prosessikaavio. (MML 2006c)
- Liite 5. Kartta hirvieläinonnettomuuksista 2000-2004 Seitenoikea - Kontiomäki. (Oulun tiepiiri 2006)
- Liite 6. Kartta yleisten teiden liittymistä 5-tiellä. (Oulun tiepiiri 2006)
- Liite 7. Kartta muista kuin yleisten teiden liittymistä 5-tiellä. (Oulun tiepiiri 2006)
- Liite 8. Kartta, johon tutkitut vaihtoehdot merkitty väreillä. (pohjakartta-aineisto © Maanmittauslaitos lupanro 229/MYY/06)
- Liite 9. Tiehallinnon varaportti ja käyntiaukko. (Tiehallinto 2004b, 22-23)
- Liite 10. Poroesteaidan rakennepiirros. (Paliskuntain yhdistys 2006)

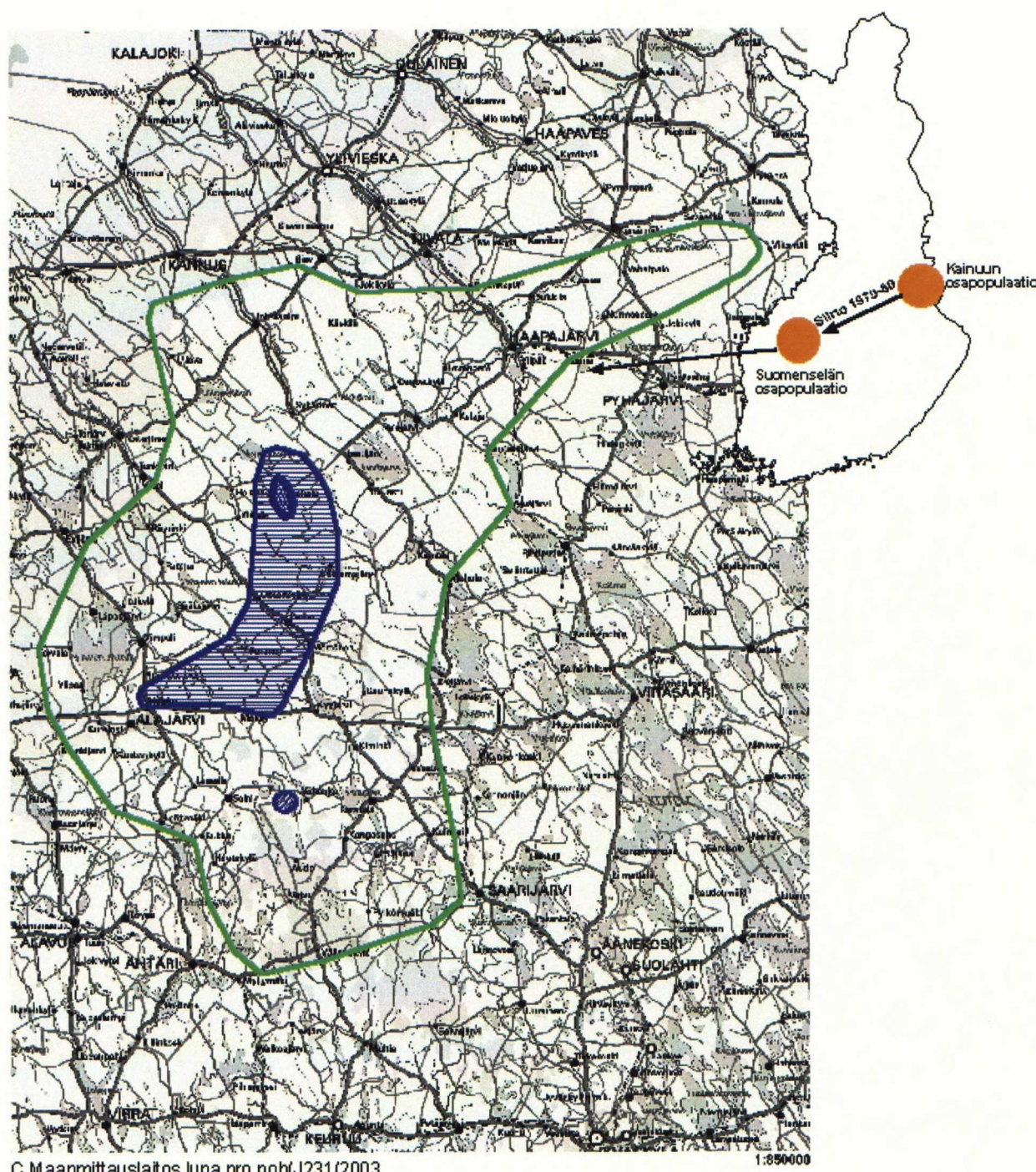
Liite 1. Metsäpeuran Kainuun osakannan esiintyminen 2002-2003. (MMM 2004, liite 1)



- Peura-aita poronhoitoalueen etelä-rajalla
- Metsäpeurojen kesäaikainen esiintyminen
- Metsäpeurojen talvilaitumia 1985-2003
- Puikkokosken runsaan 1000 yksilön talvikeskittymä talvella 2003

(lähteet: Heikura 2002, Kilpeläinen 2003, Kainuun riistanhoitopiiri)

Liite 2. Suomenselän metsäpeuran osakannan esiintyminen. (MMM 2004, liite 2)



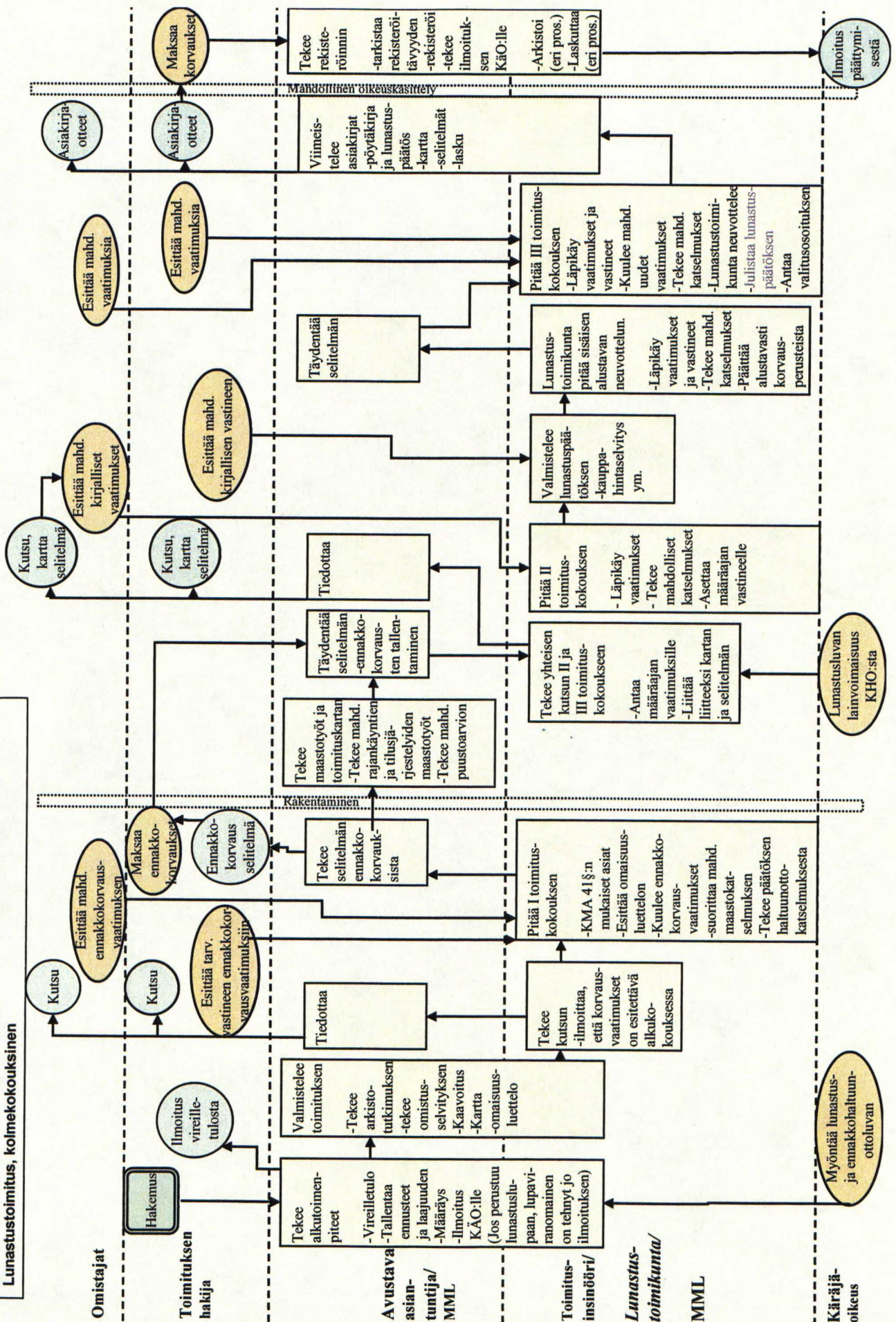
Metsäpeurojen kesäaikainen esiintyminen


Metsäpeurojen talvilaitumia 1990-2003

Halsuan 905 metsäpeurayksilön esiintymisalue talvella 2003

(lähde: Pohjanmaan riistanhoitopiiri)

	Prosessin yleiskuvaus, pääkohdat (A4)		Pvm
Lunastustoimitus, kolmekokouksinen		2004-01-27	
Laati	Hyväksyt.		



	Prosessin yleiskuvaus, pääkohdat (A4)	
	Laati	Hyväksytty
		Pvm 2004-02-03

MERKKIEN SELITYKSET



Maanmittauslaitoksen oman toiminnan osaprosessi- tai toimintolaatikko
Viiva: 1 pt, teksti: 8 pt

Maanmittauslaitoksen ulkopuolisen toiminnan osaprosessi- tai toimintolaatikko
Viiva: 1 pt, teksti: 8 pt

Heräte, käynnistää prosessin
Kaksoisviiva: 3 pt, teksti: 8 pt

Valinta, haarautumisehto, mikä jakaa prosessin
Viiva: 1 pt, teksti: 8 pt

Prosessissa syntynyt tuote, mikä ei ole lopputuote
Viiva: 1 pt, teksti: 8 pt

Prosessin lopputuote
Kaksoisviiva 3 pt, teksti: 8 pt



Maanmittauslaitoksen oman toiminnan prosessi, joka ei ole kuvattava prosessi
Viiva: 1 pt, teksti: 8 pt


Syöte, prosessin ulkopuolelta tuleva, joka ei käynnistä prosessia
viiva: 1 pt, teksti: 8 pt

ETENEMISVIIVAT

Pääasiallinen etenemissuunta
Viiva: 1 pt

Vaihtoehtoinen etenemissuunta
Katkoviiva: 0,5 pt

Prosessin ulkopuolisen toiminnan etenemissuunta
Viiva: 1 pt

	Kehittämiskeskus V.1 Laati	Hyväksyt. Pvm 2004-01-23	I/Z
--	----------------------------------	--------------------------------	-----

Prosessin yleiskuvaus, pääkohdat (A4):

Yleistietolomitus, perinteinen

Korkein oikeus

Käräjäoikeus/

Maoikeus

Tienpitäjä

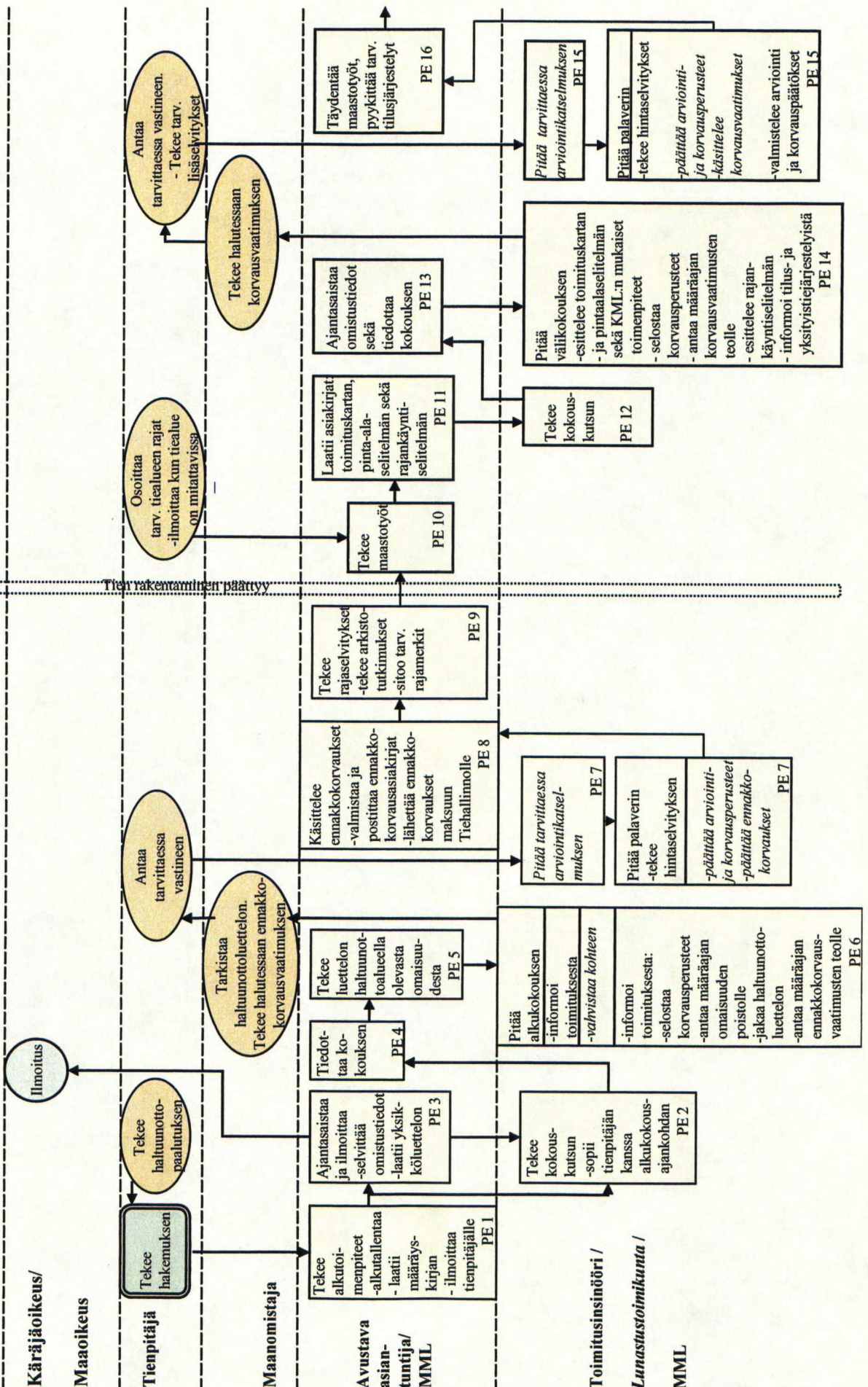
Maanomistaja

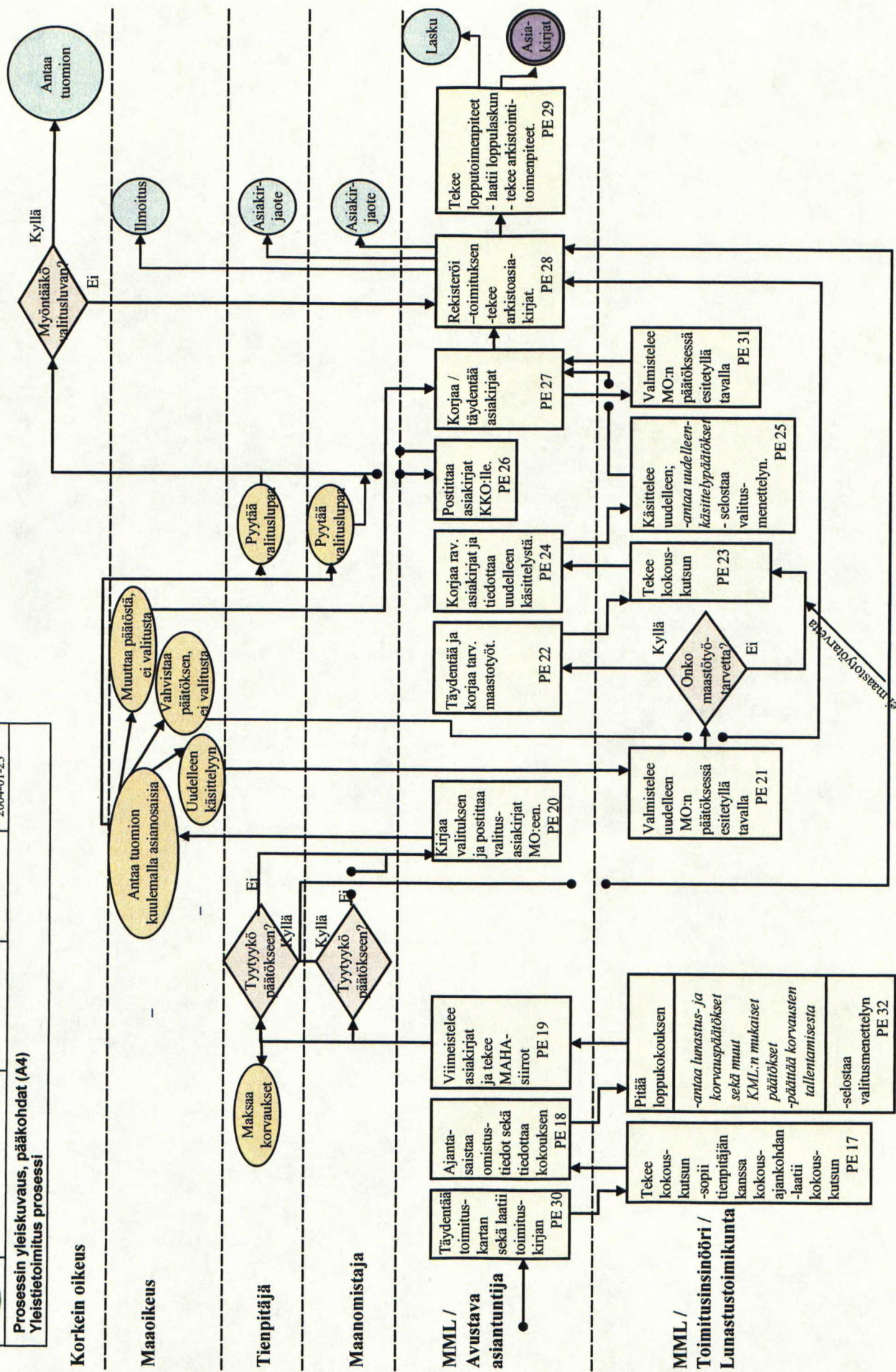
Avustava
asian-
tuntija/
MML


Toimitusinsinööri /

Lunastustoimikunta /

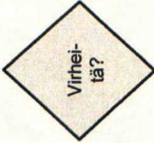
MML





		Laati	Hyväksytty	Pvm 2004-02-03
Prosessin yleiskuvaus, pääkohdat (A4) Kokonaisarviohalkominen				

MERKKIEN SELITYKSET



Maanmittauslaitoksen oman toiminnan osaprosessi- tai toimintolaatikko
Viiva: 1 pt, teksti: 8 pt

Maanmittauslaitoksen ulkopuolisen toiminnan osaprosessi- tai toimintolaatikko
Viiva: 1 pt, teksti: 8 pt

Heräte, käynnistää prosessin
Kaksoisviiva: 3 pt, teksti: 8 pt

Valinta, haarautumisehto, mikä jakaa prosessin
Viiva: 1 pt, teksti: 8 pt

Prosessissa syntynyt tuote, mikä ei ole lopputuote
Viiva: 1 pt, teksti: 8 pt

Prosessin lopputuote
Kaksoisviiva 3 pt, teksti: 8 pt



Maanmittauslaitoksen oman toiminnan prosessi, joka ei ole kuvattava prosessi
Viiva: 1 pt, teksti: 8 pt

Syöte, prosessin ulkopuolelta tuleva, joka ei käynnistä prosessia
viiva: 1 pt, teksti: 8 pt

ETENEMISVIIVAT

Pääasiallinen etenemissuunta
Viiva: 1 pt

Vaihtoehtoinen etenemissuunta
Katkoviiva: 0,5 pt

Prosessin ulkopuolisen toiminnan etenemissuunta Viiva: 1 pt



mät, vt 5 omäki-Seitenjärvi

Yleisen tien liittymä

- vasemmalla
- oikealla

Liite 6. (Tiehallinto 2006)



TIEHALLINTO ar
NUOTIK



mät, vt 5 omäki-Seitenjärvi

ja käyttötarkoitus

oik, Asuinkiinteistölle

vas, Asuinkiinteistölle

oik, Maa- ja metsätalous

vas, Maa- ja metsätalous

oik, Moottorikelkkaliittymä

vas, Moottorikelkkaliittymä

oik, Muu yksityistie

vas, Muu yksityistie

oik, Ojan ylikulkulaite pellolle tms

vas, Ojan ylikulkulaite pellolle tms

oik, Useita käyttökohteita

vas, Useita käyttökohteita

vas, Lomakiinteistölle

Liite 7. (Tiehallinto 2006)



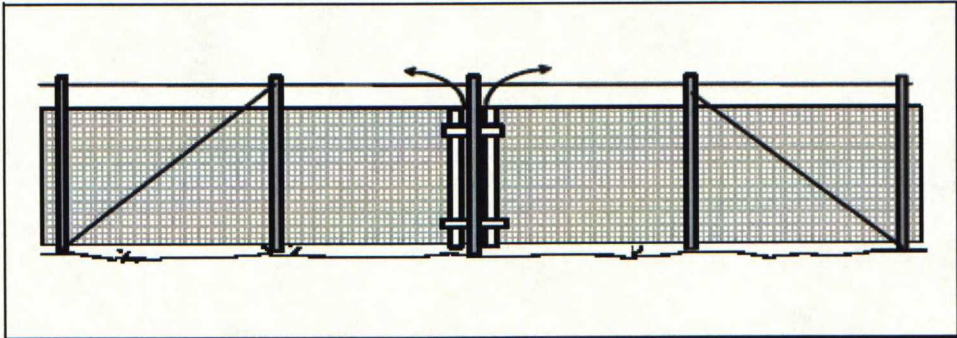
TIEHALLINTO
NUOTUK



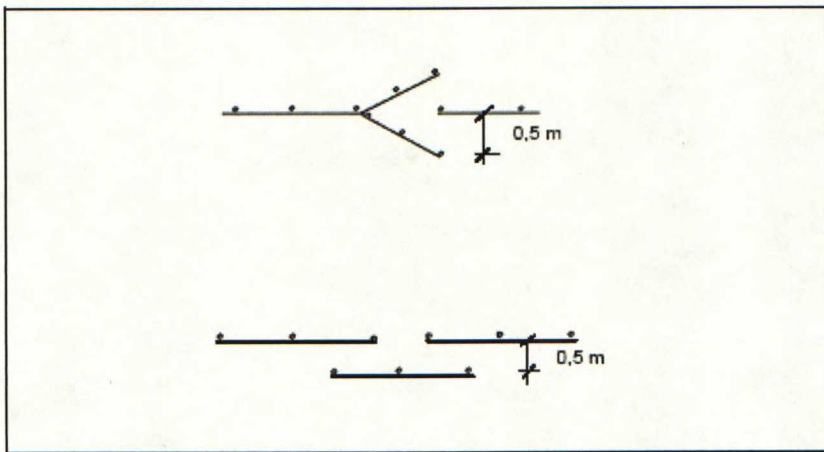


2433, 2434, 2443, 2444, 2533, 3411, 3412, 3413, 3414, 3421, 3422, 3423, 3424, 3431, 3432, 3433, 3434, 3441, 3442, 3443, 3444, 3511, 3513, 3531, 3533, 4411, 4412, 4413, 4414, 442...





Kuva 1. Satunnaiseen käyttöön tarkoitettu varaportti tehdään siten, että verkko katkaistaan yhden pylvään kohdalta ja verkon päät kiinnitetään irrotettaviin apupylväisiin, jotka kiinnitetään alkuperäiseen pylvääseen helposti avattavalla ja suljettavalla pikasalvalla. Pikasalpaa ei tarvita, jos porttia käytetään erittäin harvoin. Ratkaisussa ei tarvita saranoita. Verkon päällä kulkevasta ylälangasta sovitaan kunnossapitäjän kanssa. Se voidaan jättää pois tai nostaa 0,5 m normaalia korkeammalle kunnossapitokoneiden vuoksi.



Kuva 2. Avoin käyntiaukko

Esteaidan rakennekuvat

